

Dijana Hrkalo*vić* i Veljko Belivuk
TRANSKRIPTI SAKRIVENE SRBIJE

Vakcinacija i propaganda
SREĆNO NAM CEPLJENJE

BiH 4,70 BAM; Hrvatska 25 HRK; Makedonija 175 MKD

Crna Gora 2,50 EUR; Slovenija 3,50 EUR

cena 250 RSD

VREME

broj
1570
4. februar 2021.

Intervju: Božo Prelević

**PRISLUŠKIVANJE
SE NIJE MOGLO
DESITI BEZ
ZNANJA NEBOJŠE
ŠTEFANOVIĆA**

Da dobro ne ostane skriveno

#virtus14

Nominujte kompanije, preduzeća i
dobročinitelje iz svog okruženja za

VIRTUS nagradu za filantropiju!

Rok za prijavljivanje je **25. februar.**

www.virtusnagrada.rs

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarn

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorićević, Momir Turudić

redakcija
Slobodan Bubnjević, Radoslav Čebić,
Sonja Ćirić (mozaik), Zora Drčelić,
Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet),
Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović,
Radmilo Marković, Saša Marković,
Ivana Milanović Hrašovec,
Marija Janković (foto), Milan Milošević,
Uroš Mitrović, Vukašin Obradović,
Teofil Pančić (kultura), Saša Rakezić,
Nemanja Rujević, Nedim Sejedinović,
Tamara Skrozza, Zoran Stanojević,
Bojan Stekić, Dragan Todorović,
Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:
Ivan Hrašovec (ur.),
Tanja Stanković, Slobodan Tasić

lektori: Olga Babić, Živana Rašković,
Ivana Stanković

korektori: Nikola Dragomirović,
Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno.
Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 Stipendija "Dragoljub Žarković"
nedeljnika Vreme

06 Uloga Dijane Hrkalo i Veljka Belivuka
u aferi prisluškivanja: Transkripti
sakrivene Srbije

09 Ova situacija: Zašto kažeš Dijana,
a misliš na Nešu

12 Intervju: Božo Prelević

16 **Istraživanje NSPM: Sa čim
vlast i opozicija u Srbiji
ulaze u "godinu raspleta"**

20 Vakcinacija i propaganda:
Srećno nam cepljenje

22 Vakcinacija u EU: Ko te ima taj te nema

25 Nuspojave:
Desanka, ja, i druge izmišljotine

26 Podrška države u vreme pandemije:
Ćup je prazan, ali se novac i dalje deli

28 Investicije u Srbiji:
Ko je pazario zemlju u okolini Leskovca

30 Budućnost tradicionalnih izvora
informisanja: Štampa izumire, a sa njom i
mediji koji se ne prilagode promenama

33 Intervju: Dejan Vukićević

37 TV Manijak: Teorije zavere

KULTURA

38 In memoriam: Mira Furlan (1955–2021)

41 Roman: Posle "Ninovanja" 2;
Deca uhapšenog čoveka

43 Pozorište: Popunjavanje samoće

45 Serije: Gradovi, ljudi i sloboda

46 Filozofija: Prazna polja slobode

47 Izložbe: Senke i vedrina bezljudnih prizora

SVET

48 **SAD:**

Gejmeri protiv brokera

50 Španija: Afera "Mesigejt"

MOZAIK

52 **Povodom spomenika:
Tajna dva sanduka**

54 Kopaonik: Novi Beograd na 2017 metara

56 Jubilej: Čvorište avangardne mreže

59 Navigator:
Volstritska komuna

60 Strip: Zaboravljeno

62 Vreme uživanja: Lektira

"Poluopozicionari" jesu protiv vlasti, ali ne optiraju ni za jednu od ponuđenih opozicionih formacija. Polovina svih antirežimskih glasova praktično se nalazi u ovom korpusu
ĐORDE VUKADINović

Prošle nedelje udružena grupa korisnika internet foruma "Reddit" nanela je brokerima sa Vol strita gubitak od dvadeset milijardi dolara, a jedan hedž fond gurnula u stečaj. Ipak, ova pobeda Davida protiv berzanskog Golijata suštinski neće ništa promeniti
MAGDA ANASTASIJEVIĆ

Da li će bronzana, spomenička varijanta Nemanjine povelje Hilandarar pospešiti potragu za 27 rukopisnih knjiga, pa i za njenim neznano kako nestalim originalom
SONJA ĆIRIĆ

Fotografija na naslovnoj strani: Marija Janković

Stipendija “Dragoljub Žarković” nedeljnik

Navršava se godinu dana od smrti Dragoljuba Žarkovića.

Nedeljnik VREME pokrenuo je program stipendiranja u znak sećanja na svog osnivača i dugogodišnjeg glavnog urednika i njegovu posvećenost radu sa mladim novinarima

Nedeljnik VREME poziva studente i studentkinje novinarstva, komunikologije i društvenih nauka zainteresovane za bavljenje novinarstvom, kao i mlade novinare i novinarke sa najviše dve godine radnog iskustva da se prijave za stipendiju za mlade novinare “Dragoljub Žarković”.

Stipendija podrazumeva pet orijentacionih treninga u partnerskim medijima i stipendiranu novinarsku praksu u nedeljniku VREME, koja se sastoji od edukativnog dela i praktičnog rada na definisanju i realizaciji novinarskih zadataka. Tokom prakse u nedeljniku VREME jedan izabrani stipendi-

sta radiće sa mentorima, medijskim ekspertima, urednicima i novinarima našeg nedeljnika koji imaju dugogodišnje iskustvo rada u medijima, ali i kao predavači na različitim kursovima i školama.

U partnerskim medijima na jednonedeljnim treninzima učiće o specifičnostima istraživačkog, digitalnog, agencijskog, televizijskog novinarstva, kao i o načinu rada u medijima civilnog društva.

Mladi stipendista će na kraju programa biti u potpunosti osposobljen za rad u redakciji i upoznat sa kolegama i organizacijom rada u nekim od najvažnijih domaćih medija.

PARTNERSKI MEDIJI NA STIPENDIJSKOM PROGRAMU SU

BIRN, Fonet, Danas i Liceulice

TRAJANJE PROGRAMA

Celokupan program realizovaće se u periodu od 1. aprila do 30. novembra 2021.

Dinamika realizacije programa biće prilagođena individualnom rasporedu i potrebama stipendiste. Program stipendiranja moći će da se realizuje uz redovno studiranje ili povremeni rad.

STIPENDIJA

Za polaznika programa predviđena je mesečna stipendija u iznosu od 150 EUR neto. Na kraju programa stipendista stiće potvrdu o uspešno završenom programu, kao i pisma preporuke od mentora.

USLOVI ZA PRIJAVU

Poznavanje osnova novinarstva, motivisanost za rad u medijima, visoki etički i moralni standardi, razumevanje društvenog i političkog konteksta.

POTREBNA DOKUMENTACIJA ZA PRIJAVU

- Popunjen aplikacioni formular (može se preuzeti na www.vreme.com)
- Primer novinarskog teksta (nije uslov da bude objavljen)
- Motivaciono pismo

Kompletnu dokumentaciju, sa naslovom poruke *Za stipendiju za mlade novinare “Dragoljub Žarković”*, dostaviti na adresu stipendija@vreme.com

ROK ZA PRIJAVU

1. mart 2021.

Prijave koje stignu nakon navedenog roka ili budu nepotpune, neće biti uzete u razmatranje.

PROCES SELEKCIJE KANDIDATA

Selekcija kandidata za učešće u ovom programu stipendiranja biće obavljena u dva kruga:

- Komisijsko procenjivanje pristiglih prijava
- Intervjui sa kandidatima koji su ušli u uži izbor

Kandidati koji uđu u uži izbor biće obavešteni imejлом kada će biti dogovoren termin intervjuja.

O ishodu konkursa kandidati će biti obavešteni imejлом.

Nedeljnik VREME se zalaže za ravnopravnost i jednake uslove za sve i podstiče sve zainteresovane kandidate i kandidatkinje da se prijave na konkurs.

goljub Žarković” a VREME

Foto: A. Andić

TRANSKRIPTI S

Šta to ne sme da se zna iz prisluškivanih razgovora Aleksandra Vučića ako je već sam priznao da su to razgovori o fudbalu, i kako se trideset godina zaredom tribina kriminalizuje i koristi za političke obračune

“**M**ediji čute na stanje u zemlji, migranti, silovanja, krađe i problemi, naslovna strana svakoga dana, uvek su krivi navijači Partizana” – ovo je natpis koji se pojavio na južnoj tribini stadiona FK Partizan u utorak 2. februara. Poruka je napisana na velikom parčetu platna, onako kako se “to radi” u regularnim uslovima kada se igraju utakmice i kada im prisustvuju navijači. Platno je ogromno, razvučeno preko većeg dela ograde na prvom nivou tribine koja gleda na ulicu, a ispod tri simbola koja krase mesto na kome se skupljaju “najvatreniji” navijači Partizana.

Tribina, Srbija, Beograd, mrtvi drugari, mediji, stanje u državi, nasilje, krivica – sve ove reči idu uz navijačku scenu sada već decenijama unazad. Novost je samo to što je u toku neka vrsta prevaspitavanja jednog od vođa Grobara, Veljka Belivuka; njemu tabloidi tepaju Velja Nevolja i, poslednjih nekoliko nedelja, proglašavaju ga za državnog neprijatelja broj jedan u Srbiji.

“Potera” za Belivukom – odavno poznatom organima reda – poklopila se sa aferom prisluškivanja i tabloidnim padom Dijane Hrkalović, nekadašnje najmoćnije osobe srpskih službi. Time je javnost dobila obilje materijala da razmišlja o tome ko radi o glavi Aleksandru Vučiću dok on pokušava da sve u Srbiji dovede u red.

Ono što je Aleksandar Vučić pokrenuo pred Novu godinu pričajući o tome kako zna ko ga je i zbog čega prisluškivao, njega i članove njegove porodice, pretvorilo se u unutarpartijski sukob na više nivoa. Tabloidi koje uređuju ljudi bliski Vučiću tu ukazuju na Belivuka i Hrkalovićevu kao neku vrstu mafije unutar države koja

je pripremala državni udar – čitaj: nasilnu smenu Vučića.

Jedina potvrda da se “zaista nešto dešava” je citirana poruka Grobara. Sve ostalo već sutra može da nestane iz javnosti baš kao što se i pojavilo, ali i da se “čuva” do neke druge, zgodnije prilike. Hoće se reći sledeće: možda na sve ovo opet brzo zaboravimo kao i toliko puta do sada, jer šibica kojom se pali javnost jeste u rukama čoveka poznatog po izvođenju najneobičnijih političkih obrta.

VUČIĆ LE KARE

Nema javno objavljenih podataka da je Aleksandar Vučić ljubitelj špijunskih romana, ali analiza njegovog političkog delovanja navodi na zaključak da nije čitavog života hteo samo da bude trener kadeta KK Mladost iz Zemuna. Naprotiv, politički odgajan u Srpskoj naprednoj stranci u vreme najveće intelektualne snage i aktivnosti Vojislava Šešelj, Vučić je u sebe “ugradio” gen za tajne službe, tajne događaje i želju da zna ono “što se zaista dešava”.

Baš kao u romanima u kojima nam se otkriva da neki ljudi imaju drugačije identitete, a neki događaji drugačija značenja od očiglednih, tako i predsednik Srbije kreira svoje nastupe – on je, eto, čovek koji zna više od drugih i ima tajne informacije za sve što se dešava kako u Srbiji tako i u regionu i svetu. Jednostavno, postao je “vlasnik istine”. Pre toga, još u doba dok je bio u opoziciji, Vučić je tražio od srpske tajne službe da mu izda potvrdu da on nije “engleski špijun”. Zašto mu je bila potrebna potvrda baš za tu službu a ne, na primer, za nemačku ili francusku, nikada nije javno objasnio.

On je čovek koji “zna sve” i “pre svih”, kome se donose snimci sa mesta nesreća

pre nego što ih vidi policija, a tužilaštvo o tome može da sanja. Može da se zamisli situacija gde on kod sebe “drži” dokaže iz brojnih krivičnih dela i “daje” istraži onoliko koliko proceni da je u tom trenutku isplativo.

Takav Vučić, razmetljiv i sklon teorijama zavere – posebno u trenucima krize – nepoverljiv i intimno zabrinut, obelodanio je da je bio dugo prisluškivan i praćen i da će istraga pokazati ko je tu šta radio i ko je za šta bio odgovoran.

Iako razbucana, srpska se javnost zabrinula jer je iskustvo stradanja Zorana Đinđića i dalje nekako sveže, iako se to

AKRIVENE SRBIJE

“ZVEZDE” TABLOIDA:

V. Belivuk i D. Hrkalo

Foto: Rade Prelić/ Tanjug; MUP

pretnji po državu, nego na suzbijanju Vučića! I nije ovde reč o politici nego o kriminalu. Ona je, navodno, bila osigurač za razne kriminalce koje je policija mogla da juri, a sada se otvoreno priča da su to oni iz zloglasnog Kavačkog klana.

Hrkalojeva je zaista bila u emotivnoj vezi sa nekadašnjim pripadnikom Žandarmerije Nenadom Vučkovićem, čije su se slike sa pokojnim narko-dilerom Aleksandrom Stankovićem zvanim Sale Mutavi pojavljivale na različitim forumima, kao i slike sa članom uprave Partizana Milošem Vazurom. Stanković je bio vođa navijačko-kriminalne grupe Janjičari, a ubijen je u sačekuši u oktobru 2016.

Kada smo već tu, ovaj slučaj će u javnost izbaciti Veljka Belivuka, Saletovog “brata” iz grupe koji će u naredne četiri godine postati dominantna figura unutar navijačke zajednice koja podržava FK Partizan. Iz grupe Janjičari, preko Vandal do Principa, Belivuk je uspeo da “mačem i novcem” ujedini Grobare. Nevolja je samo u tome što je publika zabranjena na stadionima i dvoranama pa nemaju gde da se pokažu. Ako nema utakmica, stadion je uvek tu i Grobari su se poslednjih meseci javno “pokazali” u dva navrata: najpre, kada su navodno “slavili” na stadionu ubistvo dvojice članova Škaljarskog klana na grčkom ostrvu Krf (internet je bio put snimaka na kojima se peva: “Ne može nam niko ništa, jači smo od murije”), i drugi put, nedavno, kada se slavilo 50 godina navijačke grupe Grobari.

U oktobru 2020. objavljen je nepotpisani tekst u dnevnom listu “Politika” u kome se navodi:

“Iza pucnjave u kojoj je teško ranjen Aleksandar Šarac (35) protekle subote u TC ‘Ušće’ i nestanaka Lazara Vukićevića (31) i Gorana Veličkovića (33), stoji ista kriminalna grupa koju predvodi jedan od navijačkih vođa prestoničkog kluba, ukažuju operativni podaci policije. Određene

ubistvo dogodilo pre punih 18 godina. Ali, čestiti građani pitaju i sledeće: ako je predsednik države, najmoćniji i najuticajniji čovek u zemlji, bio prisluškivan, ko je to toliko jak i moćan da na njega udari, a nije CIA ili slična međunarodna korporacija?

LEPOTICA I ZVER

Odmah nakon sporadičnih izjava samog Vučića o napadima na njegovu porodicu, decu i brata, vlasnici tabloida i analitičari univerzalnih kategorija započeli su u specijalnim gostovanjima pripremati i podgrevati javnost. Zatim su joj

na isti način, kroz tabloide, isporučeni Dijana Hrkalojević i Veljko Belivuk, osobe za koje niko ne može reći da su deo “žute bande” ili da su na plati kod Dragana Đilasa.

Šta je javnost o njima saznala kada je Vučić, koji sve zna, dopustio da se govori javno o ovom paru?

Hrkalojevićeva, o kojoj je detaljnije bilo reči u prošlom broju “Vremena”, predstavljena je kao glavni operativac mafije unutar bezbednosnog sistema Srbije. Ona je, koristeći i zloupotrebljavajući privilegije položaja i poverenja koje je dobila od Vučića lično, radila ne na suzbijanju

NEMA SREDSTVA VEZE KOJE SE NE MOŽE PRISLUŠKIVATI: A. Vučić i N. Stefanović razgledaju policijsku opremu

Foto: Dragan Kujundžić/ Tanjug

mesta u MUP-u. Iz današnje perspektive, vidi se da je smenjena onda kada je Vučić shvatio da se i on nalazi na diskovima sa presretnutim razgovorima. Od tada ostaju dva otvorena pitanja: na čiju inicijativu je Dijana organizovala prisluškivanje, ako je ona to uopšte radila, i s kim je to Vučić pričao o fudbalu a da je taj neko osoba koju prati policija?

SRPSKI TABLOID

Sve ovo pokazuje neku vrstu dubinskog kvara koji je nastao u sistemu srpske države.

Ako je prisluškivan predsednik, ko su ti ljudi koji su pokrenuli i odobrili takav čin i s kojim razlogom?

Ako postoji objektivni razlog, a to bi mogla da bude pretpostavka da je Vučić na bilo kakvoj vezi sa ljudima koji se prate jer učestvuju u poslovima koji nisu u skladu sa zakonom, da li onda ima potrebe govoriti o tome da je on bio prisluškivan? Odnosno, ko je iz bezbednosnog kruga predsednika države zakazao i nije opomenuo predsednika da bi ga telefonski razgovori sa određenim ljudima mogli da kompromituju? Isto se tiče i članova njegove porodice, ako su oni bili predmet praćenja i prisluškivanja.

Ako je akciju koordinisala Dijana Hrkalo i to predsednik zna već godinu i po dana, kako je sam rekao, šta se čekalo do sada?

Ako je istraga bila spora, da li je na ovaj način Vučić hteo da je ubrza i da li je to njegov posao? Da li je neko zaista opstruirao istragu pa se Vučić odlučio na ovako radikalni pristup?

Ako je Vučić sve znao pre godinu i po dana, ko štiti Dijanu Hrkalo i Veljka Belivuka? Koja je to sila jača od same države i da li ima države ako je to tačno?

U prošlom broju smo pokazali da afera Hrkalo i zbog mnogih nejasnoća smrdi i da više liči na dobrovoljno izgnanstvo vernog saborca nego na borbu protiv organizovanog kriminala, a sve da bi se onaj veliki slučaj pred sudom, Jovanjica, nekako umanjio i relativizovao.

Vučić je bio najbolji šahista u osnovnoj školi, hvalio se da igra dobro, i ne bi bilo čudno da u ovoj završnici žrtvuje nekoga ko liči na kraljicu, a zapravo je pešak. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

indicije pokazuju da su pripadnici ove grupe odgovorni i za likvidaciju Ljubomira Markovića Kiće (37), ubijenog početkom novembra prošle godine nedaleko od Osme beogradske gimnazije. Reč je o grupi koja je znatno ojačala u poslednje dve godine, a proveravaju se sumnje i da su isti ljudi u vezi sa likvidacijom pripadnika škaljarskog kriminalnog klana u Atini i na Krfu."

Iako se ne navodi nijedno ime niti ime grupe, stvari postaju jasnije kada se pogleda naslovna stranica tabloida "Srpski te-

puta rekao da ne može da reši, a to je sprega mafije, navijača, klubova i politike. Na početku mandata Vučić je bio suočen sa negativnim prijemom kod Grobara jer je deklarisan navijač Zvezde i osoba koja se sa vrha vlasti trudila da Zvezdi omogući bolju poziciju u tom večitom sukobu/rivalstvu crveno-belih i crno-belih.

Da bi se "kontrolisala tribina", Hrkalo i Veljka je svoj mandat iz BIA i kasnije MUP-a, uz pomoć svog partnera Vučkovića iz Žandarmerije, koristila da angažuje Stankovića i Belivuka. To traje još od da-

■ Odmah nakon sporadičnih izjava samog Vučića o napadima na njegovu porodicu, decu i brata, vlasnici tabloida i analitičari univerzalnih kategorija započeli su u specijalnim gostovanjima pripremati i podgrevati javnost. Zatim su joj na isti način, kroz tabloide, isporučeni Dijana Hrkalo i Veljko Belivuk

legraf" od ponedeljka 1. februara 2021. gde se detaljnije opisuju ove likvidacije i sve se pripisuje Belivuku i njegovim ortacima ("Ekipa Velje Nevolje sekla glave i jezike").

NAŠ ČOVEK U BIA

Kakve sve to ima veze jedno s drugim, a posebno sa informacijom o pretnjama predsedniku i njegovoj porodici?

Iz gore navedenog slede moguća hronologija i objašnjenje događaja:

Dijana Hrkalo i Veljko Belivuk, kao osoba od velikog poverenja Vučića i nekadašnjeg ministra dr Nebojše Stefanovića, bila je određena da se bavi onim za šta je sam Vučić više

leke 2013. godine. BIA je uradila procenu, izvršila regrutaciju i Janjičari su nastali. Nizbrdo je krenulo kada je Stanković ubijen i kada se docnije Belivuk našao pred optužbom da je i sam ubio jednog čoveka u Beogradu.

Ti slučajevi ni do danas nisu rešeni, Belivuk je oslobođen optužbi za najteže krivično delo i nastavio je da se utvrđuje na južnoj tribini. I tada se malo pisalo, a još više šaputalo da je on deo Kavačkog klana, a samim tim i Dijana i drugi oko njih, ali se sve nekako "držalo ispod tepiha". U proleće 2019. godine nešto se dogodilo i Hrkalo i Veljka je naprasno razrešena sa

Zašto kažeš Dijana, a misliš na Nešu

Šta je za bivšeg ministra policije predstavljala afera "Krušik", a šta slučaj "Jovanjica"? Kakve to veze ima sa Dijanom Hrkalović koju pojedini tabloidi nazivaju "boginjom mafije"? I zašto je, preko noći, Veljko Belivuk u režimskim medijima prikazan kao kombinacija Arkana i Dušana Spasojevića

Srbija je zemlja cijepjenja od politike. Zaštita nije baš potpuna, tu i tamo se pojavi kakav simptom političkog života, ali generalno gledano, aktualni režim može biti u potpunosti zadovoljan. Rezultati sve govore: jednostranačka skupština kao učionica govora mržnje, opozicija svedena na ugroženu vrstu o čijem se životu malo zna, mediji zatravljeni, javnost anestetizirana... Površno gledajući, velmože Srpske napredne stranke i njihovi kmetovi imaju sasvim dovoljno vremena za dekadentna uživanja, hobbije i razne vrste dokonih pasija.

Međutim, a kao i obično, malo je što onako kako izgleda. Ispod površine, u mutnim dubinama akumulativnog jezera moći, traje najveći obračun još od razvlašćivanja Tome Nikolića. No, za razliku od pada osnivača SNS-a i bivšeg predsjednika Srbije, kada su pozicije i interesi bili jasni, sada ni izdaleka nije tako. Samim tim, sasvim je razumljivo da se najnovije prestrojavanje odvija preko misterioznih afera vezanih za policiju čije figure dramatis predstavljaju bivši i sadašnji ministar unutrašnjih poslova, nekadašnja državna sekretarka koju tabloidi proglašavaju za mafijašku krticu, te lice dobro poznato organima gonjenja.

Nebojši Stefanoviću baš i nije išlo u školi, ali ambicije nije krio. Koliko, svjedoči i sprdanja od njegova doktorata: spremao se za gradonačelnika Beograda po principu "ne znam plivati, ali mogu donijeti potvrdu da znam". To za Aleksandra Vučića nije bio problem. Ono što jeste činila je mogućnost da Stefanović stekne popularnost sličnu onoj koju je imao Dragan Đilas. Zato je umjesto u Skupštini grada i završio u MUP-u. Stefanović se tu spektakularno snašao doživjevši zvjezdani trenutak prilikom rušenja u Hecegovačkoj ulici 2016: tada je ekipa u fantomkama protupravno privodila građane, a na njihove pozive policija nije odgovarala...

Mada je i ranije i kasnije angažirao nasilnike specijalne namjene, režim nikad nije ovakvo demonstrirao javno-privatno partnerstvo sa strukturama iz podzemlja. Uglavnom, poslije Hercegovačke, za naprednjačke velmože i njihove klijente samo je nebo postalo granica; jedini problem koji su mogli imati bio je sudar sa drugim stranačkim klanom, jačim i moćnijim.

U tom ribnjaku punom pirana, Stefanović je kao nadzornik imenovan sa najvišeg mjesta, učvrstio ličnu moć. Da se držao devize da onaj tko nije dobar za sebe i svoju familiju – nije ni za druge, dokazuje afera "Krušik". Mada je zbog nje i te kako imao glavobolja, slučaj "Jovanjica" doveo je do preokreta: dio političke čaršije sada u njemu gleda naprednjaka sposobnog da iskoraci iz Vučićeve orbite i u to ime je spremna da mu za mnogo šta progleda kroz prste. To, opet, dovodi do pitanja da li je izrastanje

Stefanovića u "političara od formata" direktno povezano sa aferom oko prisluškivanja Vučića?

Status Dijane Hrkalović u tabloidima ukazuje da bi moglo biti: iako je i ona pucala od ambicije, diploma i doktorat joj nisu sporni, već – recimo to tako – senzibilitet spram pojedinih navijačkih i sličnih pajser ekipa. U tom kontekstu koordinacije, doživljeno je i njeno pojavljivanje na lokalnim izborima u Lučanima. Ničeg tu nema novog, pa je vrlo interesantno zbog čega sada u tabloidima izlaze fotografije Dijane Hrkalović ispod naslova poput "Dijana, boginja mafije"? Konkretno – kakav je tu politički interes?

Koliko se može razaznati, uslijed relativizacije i miniranja slučaja "Jovanjica", traje novo miješanje karata u policiji i, posljedično, unutar SNS-a. A da bi se to koliko-toliko uvjerljivo izvelo, potrebno je obznaniti da je mafija za vrijeme Stefanovićevog vakta imala u MUP-u čvrsto uporište. Kakav? Pa zar se ne vidi iz onog što pišu tabloidi o bivšoj državnoj sekretarki i njenim vezama sa kriminalnim tipovima?

Rezultat je opipljiv: mnogi koji su, koliko jučer, voljeli da se hvale poznanstvom sa Dijanom Hrkalović, sada brišu njen broj iz mobilnog telefona. Naime, čak i nekadašnje druženje sa ženom meteorske karijere danas može donijeti samo nevolju.

Čitalac lako pogađa nagovještaj – riječ je o Veljku Belivuku, zvanom Velja Nevolja. Njegovo ime odavno je poznato na stadijonima i u policijskim stanicama. Svojevremeno osumnjičen za ubojstvo i oslobođen uslijed nedostatka dokaza, spadao je u ekipu s kojom povezuju Dijanu Hrkalović. Mada o Belivukovim "poslovnim" aktivnostima bruje društvene mreže, nije poznato da je imao nekih većih problema sa policijom. Ipak, za većinu tabloida on sada predstavlja kombinaciju Arkana i Dušana Spasojevića.

Šta bi to trebalo značiti? Ilustraciju "mafijaškog djelovanja" Hrkalović? Upozorenje Stefanoviću i njegovim ljudima da bi i oni mogli proći isti tretman? Dokaz da su prljavi policajci pakovali kriminaliziranje Vučića i njegove familije?

U svakom slučaju, aferom prisluškivanja Vučića i ostalim policijskim spletkama bavi se Aleksandar Vulin. Jasno je i zbog čega: zajedno sa cjelokupnom javnošću predsjednik Srbije zna da je on ministar s najmanje šanse da iz svega izvuče i minorni politički kapital. Drugi razlog ne postoji.

Na kraju – kako će se afera dalje razvijati? Suvislo razjašnjenje ne treba očekivati sad, niti bilo kad. Pravi epilog ovi naprednjački rastanci i sastanci dobiće na izbornim listama, a pogotovo prilikom postavljenja nakon izbora. Tek tada će postati jasno što je predsjednik Srbije htio, kako je to izveo i što je dobio.

PRISLUŠKIVANJE SE BEZ ZNANJA NEBO

“Bivši ministar unutrašnjih poslova bio je na izvoru informacija i vrlo dobro poznaje dubinu naše metastaze. Imao je on tamo ljude sa kojima se mogao konsultovati, a koji su takođe skupili audio i video-snimke i na sigurno ih pohranili, da bi na osnovu toga preživeli ili dobili pozicije. Pritom je znao mnogo bolje nego mi ko je Vučić i na šta je sve spreman. Ne mislim, naravno, da je Stefanović bio ključni čovek u svemu tome, ali ponavljam – bez njegovog znanja to nije moglo da se desi. Ne jedan, nego dosta ljudi iz policije mi je reklo da bi policija bila u mnogo gorjoj poziciji da se Stefanović nije često ponašao kao brana kriminalnim zahtevima”

“Svojim uzurpatorskim sposobnostima i političkim veštinama, Vučić je obezbedio devet godina vlasti, a verovatno će i desetu. Ali, posle njega Srbija neće ličiti ni na šta. Ona će biti razvaljena gora nego ona koju je Milošević ostavio iza sebe. Miloševićev državni aparat je bar imao ljude koji su završili regularne fakultete, a današnji aparat je sastavljen od, kako bi to rekao književnik Dragan Velikić, pilića iz megatrend-inkubatora.

Oni nisu odani ni savesti ni profesiji već samo stranci, a posledice njihovog delovanja su – dramatično udaljavanje Srbije od Evrope i evropskih vrednosti”, kaže na početku razgovora za “Vreme” advokat Božo Prelević.

Prelević je danas koordinator Saveta za bezbednost Skupštine slobodne Srbije, a odmah posle 5. oktobra 2000. bio je jedan od trojice ministara unutrašnjih poslova u prelaznoj srpskoj vladi. Posle izbora 2001. godine, na kojima DOS osvaja

značajnu parlamentarnu većinu, Prelević postaje savetnik u Ministarstvu unutrašnjih poslova zadužen za međunarodnu saradnju i reformu policije. Na tu funkciju podnosi ostavku 5. oktobra 2002. godine zbog neslaganja sa vrhom policije. Kao razlog za ostavku navodi i nezadovoljstvo celokupnom situacijom u zemlji nakon petooktobarskih promena. Javnost Prelevića pamti i kao predsednika komisije za ispitivanje okolnosti pogibije vojnika u kasarni “Topčider”. Razgovor počinje-

NIJE MOGLO DESITI JŠE STEFANOVIĆA

Fotografije: Marija Janković

mo usporedbom Miloševićevih godina i naše aktuelne stvarnosti, u oblasti bezbednosti i kriminala.

“Bez obzira na to što je vladao desetak godina, Milošević nije uspeo da stavi ceo policijski aparat u svoju službu. Dobar deo policije je bio profesionalan i odan zakonu, i na njega se moglo računati posle promena, bez obzira na to što je znatan broj rukovodilaca bio na neki način ‘isprljan’. Do Petog oktobra nikada ne bi došlo da nije bilo saradnje dela bezbedno-

snih struktura sa DOS-om. Mnogima je, naime, postalo jasno da su Miloševićeve ludorije i kriminal njegove familije dosegle takav nivo da se to ne samo ne može podržavati nego se ne može ni sačuvati. Ljudima je takođe postalo jasno da razna ubistva – Badže, Kundaka, direktora JATA... – ne bi mogla biti izvršena bez znanja vladajućeg bračnog para. Devedesetih je narko-kartel bio neverovatno snažan, a kriminal je cvetao zahvaljujući švercu. Što se tiče narko-kartela, danas je situa-

cija veoma slična Miloševićevom dobu, a finansijski kriminal sada počiva na privatizacijama, netransparentnim tenderima i otimanju državne zemlje. Vlast krade od građana Srbije milijarde evra. Srbija je okupirana skakavcima koji je glođu i od nje neće ostati ništa ako ne dođe do nekih relativno brzih promena. Za razliku od devedesetih, nema političkih ubistava – ako izuzmemo likvidaciju Olivera Ivanovića – ali sve druge vrste kriminala su u snažnom zamahu. Kriminal je na tom

nivou da to više nije samo naš problem već postaje i međunarodni problem. Ne bih se iznenadio da se tokom ove godine uvede neka vrste sankcija Srbiji, recimo da jedan broj njenih biznismena dospe na crnu listu u smislu zabrane putovanja ili da im se blokiraju sredstva na računima u inostranstvu", kaže Prelević.

"VREME": Zaista mislite da bi to moglo da se desi?

BOŽO PRELEVIĆ: Naravno. Mi smo devedesetih svedočili sankcijama protiv vlasti koja je bila duboko kriminalizovana i žestoko protiv Evrope, i suštinski i deklarativno. Današnja je vlast deklarativno za Evropu, ali suštinski je žestoko protiv nje. Ne samo prema našim uvidima nego i prema raznim međunarodnim izveštajima, u Srbiji stanje metastazira, a veza između politike, finansijskog i drugog kriminala, ubistava i sličnih pojava – sve je očiglednija. Nije da vlast u Srbiji ne želi poštene izbore, ona transparentno želi nepoštene izbore. Za razliku od Miloševića, Vučićeva vlast nije stopirala privatizaciju medija, nego ih je pokupovala. Imate parlament koji ne postoji. Imate nezavisna regulatorna tela koja ne postoje. Agenciju protiv korupcije koja se ne bavi svojim poslom. Imate Savet za borbu protiv korupcije koji se nalazi pod snažnim udarom države. Ovo je samo privid države.

U Srbiji već duže vreme vlada fama o snazi tajnih službi, koje navodno upravljaju društvenim i političkim životom. Koliko je ona, na osnovu vaših saznanja, zasnovana na stvarnim činjenicama?

Tajne službe su mnogo manje moćne nego što se veruje. Mislim da su one često izgovor. Posebno je, recimo, intelektualcima lakše da kažu kako se plaše tajnih službi nego da priznaju da pripadaju onom svetu koji dozvoljava da po njima pišaju političke stranke. Tačno je da obaveštajne službe u svakoj zemlji, pa i u Srbiji, imaju određenu moć, kao što je jasno da je u Srbiji dobar deo tih službi politički obojen. Ali takođe u njima ima i poštenog sveta koji ne pristaje da bude stranačka bezbednost. Vreme će to pokazati.

Ali, ne trebaju vama tajne službe da organizujete, recimo, prelazak na stranu vlasti Dude Ivkovića ili nekih pozna-

tih glumaca. Nekada davno, pre 30-40 godina, to je radila Udba, a danas se to radi tako što nekom date pare da snimi film ili što pomognete nečijem detetu koje se nalazi u raljama zeleniša. Ili, recimo, uz pomoć poznatog hotelijera i privrednika od opozicionog Stamatovića napravite čoveka zavisnog od državne pomoći koji prestaje da bude opozicionar. Nema više tajni, sve je jasno. Moja poznavanje funk-

na u delu opozicione ili intelektualne scene, po kojoj je vlast loša, a opozicija još i gora. Često se konstatuje da vlast ne valja, ali se onda sa mnogo većom strašću nasrne na opoziciju, koja je "nesposobna", "proruska", "nacionalistička" i tako dalje.

Vučić je čovek čije znanje iz političkog marketinga niko ne sme da potcenjuje. Ko ga potceni, osuđen je na poraz. Vučić

cionisanja tajnih službi kazuje da je mnogo češća kupovina ljudi novcem i pozicijama, nego što oni prelaze na stranu vlasti usled zastrašivanja. Znae, kad neko kaže "morao sam", ja mu odmah odgovorim – nisi morao, nego si se jednostavno prodao. A sve priče o tome kako smo mi jedan dobar narod kojeg kvare službe treba da započnu od onog saopštenja nemačke komande za vreme okupacije Beograda, u kojem se traži od Beograđana da više ne denunciraju svoje komšije, jer se tako velika količina dojava ne da obraditi. Ovde se mnogi stereotipi, pa i taj o neviđenoj snazi tajnih službi, koriste da bi se građani amnestirali ili pasivizirali.

Na koje još stereotipe mislite?

Pa, recimo na one da su sve vlasti i stranke iste. Znae, to je duboko netačno. Jedni su vam uzeli deviznu štednju, drugi su vam vratili novce, jedni su vas uterali u četiri rata, a drugi su vas vratili u svet... Ako vi za novce glasate ili podržavate neku političku opciju, vama će biti najlakše da kažete da su sve vlasti i stranke – iste.

Spomenuli ste tu mantru "svi su isti". Postoji još jedna, veoma prisut-

je imao prilike da uči od strašno dobrih učitelja zla, od Miloševića, Šešelja, Vuka Draškovića, Mila Đukanovića, Bebe Popovića, Ivice Dačića... Izuzetno je dobro potkovan, a pritom je počeo da koristi i usluge izraelskih konsultantskih kuća, koje su odlične u svom poslu. Angažovao je, setite se, i Blera i neke druge zapadne političare. Vučić je trenutno najveći znalac političkog marketinga u Srbiji. Stručnjak je za to da se odnekud pojave nekakve grupe građana sa kojima niko ne može da se dogovori, da se iz Demokratske stranke – koja je očigledno njegova fiksacija – izdvoje ljudi koji će učestvovati na izborima, a u čiju će kampanju naprednjaci uložiti novac, stručnjak je da angažuje razne lažne opozicionare da kontinuirano razbijaju jedinstvo opozicije... A svako ko je istinski opoziciono orijentisan u ovoj zemlji zna da jedino udružena opozicija može da sruši Vučića. Svi oni koji mudruju da objedinjavanje nije neophodno, za godinu ili dve završice u vlasti, kao recimo Šapić. Postavlja se samo pitanje koliko ima tih potrošnih likova koji pristaju da igraju tu odvratnu igru. Da postoji

stub srama, na njemu bi se našli i oni, ravnopravno sa Vučićem, porodicom Milošević, Šešeljem, prevarantima tipa Vuka Draškovića i drugima. Mnogo je ovo više od jednog čoveka i od stranaka na vlasti – u rušenju Srbije učestvuje mnogo više ljudi.

Nedavno je potvrđena optužnica “Jovanjica 2”, koja još jednom potvrđuje da su policajci, agenti BIA-e

vih poglavlja. Nijedno novo poglavlje još dugo neće biti otvoreno.

Rekli ste da se “Jovanjica” desila zbog toga što je bilo časnih policajaca i ljudi iz tužilaštva. A kakva su vaša saznanja, da li je priča o sukobu bivšeg ministra policije, a sadašnjeg ministra odbrane Nebojše Stefanovića i Vučića – proizvod čaršijske mašte ili u njoj ima istine?

nili, da bi na osnovu toga preživeli ili dobili pozicije. Pritom je znao mnogo bolje nego mi ko je Vučić i na šta je sve spreman. Ne mislim, naravno, da je Stefanović bio ključni čovek u svemu tome, ali ponavljam – bez njegovog znanja to nije moglo da se desi. Ne jedan nego dosta ljudi iz policije mi je reklo da bi policija bila u mnogo gorjoj poziciji da se Stefanović nije često ponašao kao brana kriminal-

nim zahtevima. Mogu samo da zamislim šta su sve od njega tražili. Vučiću se svakako ne sviđa jedan deo njegovih saradnika, ali je veliko pitanje da li mu se isplati da ih menja. Ne zna šta mogu da učine kada ih smeni.

Neke vesti koje pristižu iz pravosudnog sistema i nisu tako loše, kao što su recimo pojedine presude i optužnice. Postoji li mogućnost da ljudi iz pravosuđa, bar znatan deo, pokažu otpor pritiscima kriminalizovane vlasti?

Kada vidite ko su Vučićevi kandidati za neke pravosud-

ne pozicije, jasno vam je da u pravosuđu ima mnogo onih koji mu se ne sviđaju, iz prostog razloga jer rade svoj posao profesionalno. Inače ih ne bi menjao ili pokušavao da ih promeni. Svedočili smo i dosta hrabrim javnim istupima nekih ljudi iz pravosuđa. Svi oni znaju da za ovo što radi vlast prete kazne zatvora od 20 do 30 godina. A njihovo će proći. A onda će neko da pita: šta smo ovde imali?

Pre neki dan je Vesna Rakić-Vodine- lić izašla u javnost sa zanimljivom tvrdnjom da se naš predsednik Vučić nalazi na listi advokatskih pripravnika volontera pri Advokatskoj komori Beograda, i to “na pripravnčkoj vežbi” kod advokata Vladimira Đukanovića. Kako komentarišete ovu “zanimljivost”?

Svi oni koji su posetili sajt Advokatske komore Beograda mogli su videti da je Vučić u međuvremenu postao i pripravnik advokata Đukanovića. Potom je taj dokument nestao sa sajta, kao i zapisnik sa decembarskog sastanka komore. Takve informacije samo čorbu u kojoj se građani Srbije nalaze čine još gušćom. »

■ **“Svi oni koji su posetili sajt Advokatske komore Beograda mogli su videti da je Vučić u međuvremenu postao i pripravnik advokata Đukanovića. Potom je taj dokument nestao sa sajta, kao i zapisnik sa decembarskog sastanka komore. Takve informacije samo čorbu u kojoj se građani Srbije nalaze čine još gušćom. U pitanju je opšte ludilo: predsednik koji vrši sve funkcije postaje i student, pa onda pripravnik, pa se onda demantuje da je pripravnik, a uvažena profesorka Vodinelić se napada kao neko ko je to izmislio”**

i VOA učestvovali u kriminalnim aktivnostima, odnosno u uzgajanju i distribuciji marihuane. Kako to komentarišete?

Slučaj “Jovanjica” je veliki uspeh jednog dela časnih policajaca i jednog sjajnog tužioca. Jasno je da taj uspeh nije naišao na odobravanje predstavnika vlasti. Kada sam video njihove oklembesene noseve kad se razotkrila afera, odmah mi je bilo jasno da vlast ima nešto s tim. Inače bi odmah otrčali u Evropu da se hvala kako su uspešni u razotkrivanju kriminala. Zamislite kako bi se ponašali nemački, italijanski i norveški ministri da su otkrili “Jovanjicu” tamo. Doduše, teško da bi “Jovanjica” tamo bila moguća, teško da bi bilo moguće da ljudi koji proizvode marihuanu koriste blinkere i imaju uredne službene legitimacije. Teško da bi tamo mogli da kradu struju u nenormalnim količinama kao što su to činili u Srbiji. EPS nije mogao a da to ne primeti. Sve to govori samo jedno: naša vlast se bavila uzgajanjem marihuane. Za normalnog čoveka, sve je jasno. Evropa je nakon ovog saznanja stavila tačku na otvaranje no-

Taj sukob je, zapravo, očigledan. On se odnosi i na “ aferu prisluškivanja”. Sve je potpuno jasno, nema tu ni nevinih, ni navivnih, ni glupih. Neko je znao da će njegov život i sloboda zavisiti od toga da li je ili nije skupio snimke i sakrio ih na više mesta. Koliko vidimo, nikome se tu nije ništa desilo, dakle, moja teza je tačna. Snimci se, naime, čuvaju i uvek su se snimcima neki “disciplinovali”. Prisluškivanje se nije moglo desiti bez znanja Stefanovića.

Stefanović ne deluje tako politički moćan da ne bi mogao biti marginalizovan. Ipak je ostao ministar.

Veliko je pitanje da li je Stefanović to radio u svrhu napada ili u svrhu odbrane. Ako sebe pokušavate da sačuvate, potrudite se mnogo više nego ako nekoga napadate. Stefanović je bio na izvoru informacija i vrlo dobro poznaje dubinu naše metastaze. Meni je bilo dovoljno nekoliko meseci na mestu ministra unutrašnjih poslova da shvatim kako stvari funkcionišu, a Stefanović je bio mnogo duže. Imao je on tamo ljude sa kojima se mogao konsultovati, a koji su takođe skupili audio i video-snimke i na sigurno ih pohra-

U pitanju je opšte ludilo: predsednik koji vrši sve funkcije postaje i student, pa onda pripravnik, pa se onda demantuje da je pripravnik, a uvažena profesorka Vodinelić se napada kao neko ko je to izmislio... Sve to govori o šaradi, o komediji u kojoj živimo. Teško da možemo naći zemlju u kojoj se nešto slično dešava.

Angažovani ste u Skupštini slobodne Srbije, koja pokušava da okupi i ujedini različite stranke i organizacije u borbi protiv Vučićevog režima. Kada pogledamo dešavanja u opozicionim krugovima, ponekad nam se učini da nema nade za nas. Ima li je ipak?

Jako je teško biti opozicionar u ovo vreme kuge i korone. Izloženi ste jezivim pritiscima, kače slike vaše dece po zidovima, meta ste beskrajnih laži, napadaju vas sa svih strana, ugrožavaju vam poslove, napadaju i hapse vaše prijatelje... Strašno je teško izdržati sve to i

nu i koga niko nikada nije kupio? Kakav je, na kraju, i taj Boško Obradović, koji je završio nekakav fakultet i koji se devet godina brani da nije fašista od onih koji organizuju ekstremne desničarske grupacije, koji organizuju napade na neistomišljenike i čija je rečenica – “ubiti sto Muslimana za jednog Srbina”. A ko napada ove ljude? Pogledajte koje su fakultete završili, kojim jezikom govore, koje su kvalitete imali pre nego što su ušli u političku stranku. Srbiju ovi nepismeni, ovi koji organizuju uzgajališta marihuane, ne mogu nigde drugde odvesti nego u evropski zatvor. Oni drugi put ne znaju.

Skupština slobodne Srbije, koja je okupila časne ljude, sasvim će sigurno okupiti i opoziciju, pre ili kasnije. Okupiće, pre ili kasnije, i nevladine organizacije i pokrete koji se bore protiv ovog režima, okupiće ljude koji rade častan posao u medijima, policiji, pravosuđu... Svi ćemo se začuditi kada se skupi jedna velika grupa ljudi

U Srbiji je namerno zatrovano poimanje političkih stranaka. Vučić je to veoma stručno uradio, tako da su mnogi zaboravili da bez političkih stranaka nema politike, nema parlamenta, nema ustava... Ogadio je on građanima političke stranke kao takve, pa čak i svoju Srpsku naprednu stranku. Razlika između njegove popularnosti i rejtinga njegove stranke je ogromna. On je mesija, a oni su bašibozuk. Kada bi on sutra rekao: “Vi iz SNS-a mi se ne sviđate, ja ću da podržim Stranku pecaroša” – Stranka pecaroša bi pobedila. Naravno, ako bi on koristio tzv. funkcionersku kampanju. Svesno je to konstruisano kako stranka ne bi mogla bez njega. I sve državne pare i resurse je uložio da dođe do takve konstelacije.

I kako će se sve to završiti?

Vučić je meni odgovoran za sve, pa i za “Jovanjicu”. On je “alfa i omega” svakog srpskog dobra i srpskog zla jer je za sve zadužen i za sve nadležan. Mislim da će se sve to na kraju po njega pokazati kao dosta loša stvar. Samo je pitanje kada će građani shvatiti da oni određuju koliko će trajati Aleksandar Vučić, da oni određuju dužinu rijaliti-programa, da oni određuju nivo zagađenja vazduha i vode, da oni određuju da li će se njihovo dete spakovati i otići u inostranstvo ili će sa svojim unucima živeti u Srbiji. Treba da se svi ugledamo na stanovnike Rakite. Nisu oni kukali kako ih je razočarala opozicija, već su uzeli motike u sopstvene ruke i zaštitili svoju reku, sebe i svoja imanja. Neke stvari se zaoštravaju i ja verujem da će novembar i decembar ove godine biti sasvim različiti od januara i februara. Mislim da će bahatost i bezobzirnost kulminirati, a videćemo kakva će biti reakcija građana na to.

Kakva je uloga međunarodne zajednice? Da li je moguće bez njene nedvosmislene podrške srušiti Vučića?

Svima je jasno da je Vučić na vlast došao uz podršku međunarodne zajednice i da je uz njenu podršku opstajao. Mislim, međutim, da je ona sasvim jasno razumela da se radi o ozbiljno izneverenim obećanjima. I da više ne stoji iza njega. Ukoliko se opozicija okupi, a verujem da hoće, i ukoliko bude okrenuta evropskim vrednostima, ne postoji niti jedan razlog da ne dobije podršku sa Zapada.

NEDIM SEJDINOVIĆ

■ “Zamislite kako bi se ponašali nemački, italijanski i norveški ministri da su otkrili ‘Jovanjicu’ tamo. Doduše, teško da bi ‘Jovanjica’ tamo bila moguća, teško da bi bilo moguće da ljudi koji proizvode marihuanu koriste blinkere i imaju uredne službene legitimacije. Teško da bi tamo mogli da krađu struju u nenormalnim količinama kao što su to činili u Srbiji. EPS nije mogao a da to ne primeti. Sve to govori samo jedno: naša vlast se bavila uzgajanjem marihuane”

opstati. A neki su ljudi opstali i imali su snage da idu na bojkot izbora. I mi sebi treba da postavimo pitanje – kakvi su to ljudi? Kakav je Vuk Jeremić, koji je završio Kembridž i koji je bio predsednik UN? Kakav je Dragan Đilas, koji je vodio uspešnu međunarodnu kompaniju, bio jedan od najboljih gradonačelnika Beograda i bio jedan od najuspešnijih predsednika Košarkaškog saveza Srbije? Kakav je taj Lutovac, koji je bio ambasador i za koga niko ne može da kaže ništa loše, koji nikada nije prešao na suprotnu stra-

koji će svoju budućnost i budućnost svoje dece staviti iznad naprednjačke pohlepe. Mislim da u Srbiji nema kredibilnije grupe koja se skupila da pomogne, da objedini, da pozove i one levo i one desno i one u centru – da ustanu. A treba reći da su građani u Srbiji češće ustajali nego što su oni koji su pozivali na ustajanje – znali šta će s njima.

Ali, jasno je da kod velikog broja građana i organizacija civilnog društva postoji otpor prema političkim partijama.

CEO SPEKTAR LOGISTIČKIH USLUGA

Skladištenje

Transport

Špedicija i carinjenje

4PL

SRBIJA

Nova Pazova, Prva centralna radna 4
Tel: +381 (11) 3314 329

CRNA GORA

Podgorica, Vladike Ruvima II Boljevića 22
Tel: +382 (20) 89 13 93

BOSNA I HERCEGOVINA

Banja Luka, Svetosavska 79
Tel: +387 (51) 49 12 93

www.dts.rs

dtr DELTA
TRANSPORTNI
SISTEM

Vlast, opozicija i "poluopozicionari"

"Poluopozicionari" jesu protiv vlasti, ali ne optiraju ni za jednu od ponuđenih opozicionih formacija. Polovina svih antirežimskih glasova praktično se nalazi u ovom korpusu

Deset do četrnaest meseci od danas u Srbiji će biti održani važni izbori. Tačnije, više njih. Predsednički i beogradski, koji dolaze u redovnom terminu u prvoj trećini 2022. A najverovatnije i vanredni parlamentarni, koje je Aleksandar Vučić – što je poseban kuriozitet – najavio još pre nego što je aktuelni sastav Skupštine okončao svoje konstituisanje, a druga vlada Ane Brnabić otpočela svoj mandat. (Moguće je da budu i vanredni lokalni, ali to tek treba da bude tema predstojećeg "dijaloga vlasti i opozicije".)

Termin sam naveo klizno, jer je vrlo moguće da će izbori biti razdvojeni – što je, uostalom, i jedan od važnijih opozicionih zahteva, barem među onima koji su se do sada kristalisali. Naravno, i o terminima će se tek razgovarati. Ali, ako smem da u jednom segmentu prejudiciram ishod dijaloga koji još nije počeo ("a ka će, ne zna se"), čini se logičnim da predsednički izbori budu manje-više onda kada i treba da budu, a vanredni parlamentarni, kad su već vanredni, da se održe krajem tekuće godine, barem tri-četiri meseca pre predsedničkih. I tu, zapravo, nema previše prostora za pomeranje.

Naime, s jedne strane, nema smisla da budu manje od tri meseca odvojeni od predsedničkih, a sa druge, svaki eventualni dogovor vlasti i opozicije zahtevao bi – najmanje – šest do devet meseci "implementacije", da bi se moglo reći da se izbori održavaju u iole normalnoj atmosferi.

Da li mislite da će problemi oko epidemije korone dovesti do povećanih socijalnih tenzija i sukoba u Srbiji?

Da	47,3
Ne	30,7
ne znam / nema stav	22,0
Ukupno	100 %

Da li biste, Vi lično, želeli da se dogodi promena vlasti u Srbiji?

da, ja sam za promene	39,1
ne, ja sam zadovoljan ovom vlašću	43,1
ne znam / ne želi da odgovori	17,8
Ukupno	100 %

Poslednjih meseci je došlo do izvesnih političkih promena u svetu i regionu (CG, BiH). Da li mislite da će se u skorije vreme tako nešto dogoditi i u Srbiji?

mislim da je to neizbežno	18,4
mislim da se to neće skoro dogoditi	58,3
ne znam / ne želi da odgovori	23,3
Ukupno	100 %

Kako, prema Vašem mišljenju, danas u Srbiji može doći do promene vlasti?

mirno, na izborima	50,2
samo protestima na ulici i građanskom neposlušnošću	14,9
samo uticajem stranog faktora – pritiskom iz EU i drugih centara moći	20,0
ne znam / ne želi da odgovori	14,9
Ukupno	100 %

ri. Naravno, ako kriza eskalira, ovaj logičan vozni red može se poremetiti, i to u oba smera.

Ne treba isključiti ni mogućnost da vanrednih izbora uopšte ne bude. To svoje obećanje Vučić je dao pod utiskom eruptivnog nezadovoljstva koje se letos izlilo na ulicama Beograda, kao i dramatičnih slika iz Belorusije, gde je, posle još jednog "veličanstvenog" izbornog trijumfa i nikad masovnijih demonstracija koje su usledile nakon toga, Aleksandar Lukašenko krajnjim naporom i najverovatnije samo privremeno sačuvao vlast. Zato je

Srbija (bez KiM)
2 – 12. januar 2021.
istraživanje telefonsko
reprezentativni uzorak
ispitanika: 900

PERMANENTNA IZBORNA KAMPANJA: SNS

Foto: Sava Radovanović / Tanjug

oprezni i malčice uplašeni Vučić požurio da najavom vanrednih izbora predupredi očekivani glavni opozicioni zahtev. No, ukoliko se – bar gledano iz njegovog ugla – situacija "stabilizuje", ko zna? Ne bi mu to svakako bilo ni prvo ni poslednje lažno ili neispunjeno obećanje.

NESIGURNI ANTIREŽIMSKI GLASAČI

Bilo kako bilo, ovo je skoro već "tradicionalno" januarsko istraživanje javnog mnjenja "Nove srpske političke misli". I praktično prvo političko istraživanje još od junske "izbora" 2020. U međuvremenu smo se bavili (prilično uspešno) političkom situacijom i izborima u Crnoj Gori, kao i jednim istraživanjem solidarnosti u Srbiji danas, za potrebe projekta "Vremena".

Da li mislite da je u Srbiji moguća komunikacija između vlasti i opozicije i da li postoji mogućnost da se oni ujedine oko nekih osnovnih državnih pitanja?

da, moguće je	17,9
ne, mislim da to u ovom trenutku nije moguće	60,7
ne znam / ne želi da odgovori	21,4
Ukupno	100 %

Zanimljivo je da su naši anketari povratak na srpske političke teme doživeli prilično traumatično. Ma šta mislili o crnogorskom režimu i državi, tamo ipak postoji relativno stabilna višepartijska politička scena, postoji parlament i postoji medijski pluralizam koji je za Srbiju davno prošlo i – ako bude sreće – možda buduće vreme. Drugim rečima, postoji javno mnjenje, pa i izazov hvatanja i istraživanja njegovog neizvesnog pulsa.

Da se sledeće nedelje održavaju izbori, za koga biste najverovtnije glasali? (sa neizjašnjenima)

vladajuće stranke (SNS, SPS, SPAS)	41,4
opozicija, ali ne znam tačno za koga	14,9
opozicija koja je bojkotovala izbore	8,8
stranke koje su izašle na izbore, a nisu prešle cenzus	4,7
stranke manjina	1,8
ne bih glasao	9,3
ne znam / ne želi da se izjasni / bez odgovora	19,1
Ukupno	100 %

Svega toga u Srbiji trenutno i realno nema. Srpskim javnim mnjenjem danas dominiraju "magnetofonski" raspricani penzioneri ljuti na Đilasa, željni razgovora (jer su im deca uglavnom raspršena po belom svetu), kao i užurbani, mrzovoljni

Da se sledeće nedelje održavaju izbori, za koga biste najverovtnije glasali? (bez neizjašnjenih)

vladajuće stranke (SNS, SPS, SPAS)	57,5
opozicija, ali ne znam tačno za koga	20,8
opozicija koja je bojkotovala izbore	12,4
stranke koje su izašle na izbore, a nisu prešle cenzus	6,8
stranke manjina	2,5
Ukupno	100 %

(polu)opozicionari, podjednako ljuti na Vučića, na sebe i anketara.

Mi smo ih – ove druge – nazvali "polu-opozicionarima", mada je taj izraz, zapravo, dvostruko varljiv i neprecizan. S jedne strane, oni nisu nikakvi "polu". Naprotiv. Grupacija o kojoj govorimo vrlo je jasno i često vrlo oštro protiv aktuelne vlasti. A sa druge strane, opet, uopšte nije jasno da li će se,

Preko kog medija se više informišete?

preko televizije	53,3
preko interneta	46,7
Ukupno	100 %

Da li se informišete preko interneta?

da	68,4
ne/ nemam internet	31,6
Ukupno	100 %

Sa koje TV stanice se najviše informišete? (grupisanje medija prema načinu informisanja)

RTS/ RTVojvodina	26,4
privatne prorožimske televizije	36,5
N1/ Nova S	12,9
ne pratim informativni program na TV	24,2
Ukupno	100 %

mrzovoljni i smoreni, pojaviti na izborima i pokloniti poverenje bilo kojoj od opozicionih lista.

Prorežimski komentatori, ukoliko su se na to uopšte osvrtni, uvek su nastojali da rezultate naših istraživanja što više iskarikiraju i predstave ih kao lažne i apsurdne. S druge strane, ti rezultati nisu previše odgovarali ni opoziciji i njenim liderima, jer su brojke bile prilično niske i uglavnom znatno ispod njihovih očekivanja. Pri čemu, za razliku od onih prorežimskih, naše istraživanje nisu mogli baš diskvalifikovati kao "namešteno" i "lažno" (mada nije da nije bilo i takvih pokušaja). I stoga su se hvatali za ovu kategoriju ("za opoziciju, ali ne znam za koga") i automatski je pridodavali opozicionom biračkom korpusu. Ali to je samo uslovno i delimično legitimno.

Dakle, definitivno nisu u pitanju klasični "apstinenti" – mada nije isključeno da će mnogi od njih to na kraju biti, a vlast će sa svoje strane zdušno i intenzivno raditi na upravo takvom scenariju i nastojati da ih ugura među apstinate – zato, pored ostalog, prorežimska istraživanja uglavnom zaobilaze i ignorišu njihovo postojanje. Nisu ni "neopredeljeni", pa da ih trpamo u tu kategoriju, jer jesu protiv vlasti, iako u ovom trenutku ne optiraju ni za jednu od ponuđenih i postojećih opozicionih formacija. A nisu ni "sigurni" opozicioni glasači.

■ Na pitanje: Da li mislite da je u Srbiji moguća komunikacija između vlasti i opozicije i da li postoji mogućnost da se oni ujedine oko nekih osnovnih državnih pitanja?, svega 17,9% ispitanika je odgovorilo sa "Da, moguće je", a čak 60,7% njih misli da to "u ovom trenutku nije moguće". To je ubedljivo najvažniji nalaz ovog našeg "novogodišnjeg" istraživanja koji bi morao sve da zabrine

Praktično, polovina svih antirežimskih glasova nalazi se u ovom korpusu. I od njegovog opredeljenja – da li će izaći i za koju se opciju na kraju odlučiti – zavisi hoće li na narednim izborima opozicija u zbiru ostati na skromnih dvadesetak odsto, ili će napraviti ozbiljan iskorak ka nekoj budućoj pobi. Definitivno su skloniji opoziciji – zapravo, oni JESU opozicija, samo, u principu, izbjirljivija i zahtevnija – ali oko njihovog konačnog i većinskog opredeljenja lomiće se glavna politička koplja narednih meseci.

DEFINITIVNO POLARIZOVANO DRUŠTVO

Šta pokazuju naše brojke? Pre svega da Srbija definitivno jeste polarizovano društvo. Ali i da, sticajem raznih okolnosti, srpska politička scena to još uvek nije. I zato Vučić može da govori o opozicionim "tačkicama" naspram njegovog glasovnog "monolita" koji se diže maltene do samo-ga neba. Ali, i on sam vrlo dobro zna da stvari baš ne stoje sasvim tako. Odnosno, tako je samo ukoliko gledamo opredeljenje i stranački razvrstane biračke korpusse. No, ako obratimo pažnju na konkretne odgovore na konkretna pitanja (standard, pravac u kom Srbija ide, za ili protiv EU), a pogotovo ako pogledamo odgovore na pitanja poput onog "da li biste Vi lično voleli da u Srbiji dođe do promene vlasti?" – 39 "za" i 43 "protiv" – onda slika postaje znatno manje homogena i daleko se jasnije (i realnije) ocrtavaju obrisi pomenute društvene polarizacije.

I Vučić to veoma dobro zna, nezavisno od toga da li su mu brojke za neki procenat drugačije. I zato sve čini da prikrije taj rascep, odnosno zamagli i zamuti

Da li podržavate ulazak Srbije u EU?

Da	42,7
Ne	38,9
ne znam / nema stav	18,4
Ukupno	100 %

Da li mislite da bi Srbija trebalo da prihvati nezavisnost Kosova i njegov prijem u UN u zamenu za ulazak u EU?

Da	6,4
Ne	80,0
ne znam / nema stav	13,6
Ukupno	100 %

svest o toj temeljnoj polarizaciji. I zato mu, između ostalog, smetaju naša istraživanja, čak i onda kada mu, na prvi pogled, brojke relativno odgovaraju. I zato mu kao hleb trebaju politički sateliti, fikusi, "konstruktivna opozicija" itd. Ne toliko da bi "pravom opoziciji" otkinuli nešto glasova – mada i to, razume se, dobro dođe – već prvenstveno zato da bi širokom paletom i šarenišom kvazipolitičke "ponude" prikrio i zabašurio činjenicu da u Srbiji pravog političkog života i političkog pluralizma zapravo i nema.

ZABAŠURIVANJE "PREPOBEDIVANJA"

Nije to preterana novost kada je reč o "Vučićevoj Srbiji". Ali ponašanje vlasti tokom vanrednog stanja i potonje "korona" predizborne kampanje – a napokon i parlament koji je iz te i takve kampanje i "izbora" proistekao – ogolili su to skoro do srži. Zato su Vučiću verovatno ipak potrebni novi izbori, ne baš stvarno demokratski, fer i poštene, ali ipak takvi koji bi mogli računati na određenu dozu spoljne i unutrašnje legitimnosti, da bi

RAZDORI I KOLEBANJA: Opozicija

Foto: Andrija Vukelić / Tanjug

ponovo koliko-toliko zamutio političku vodu i makar malo ublažio efekte junskog "prepobeđivanja".

I zato treba biti oprezan kada čujete više ili manje dobronamerne savete tipa: "Jao, pa skinite se već jednom sa Vučića i usredsredite se na konkretne probleme. Istraživanja pokazuju da građani ne vole i ne podržavaju konfliktnu politiku i agresivne ličnosti." Nije baš tako, na stranu što bi pisac ovih redova, i kao "građanin" i kao "politička ličnost", voleo da tako jeste. Ali Aleksandar Vučić je od sebe napravio etalon svih političkih i nepolitičkih pitanja u Srbiji (od korone do vakcina i spomenika), i licemer-no je, ili u najboljem slučaju naivno, očekivati da se ignorisanjem njega lično u Srbiji može rešiti bilo koji problem. Uostalom, da se ne lažemo, doslovno

sve svoje lične i političke uspehe, kako u radikalskom tako i u "naprednjačkom" ruhu, Aleksandar Vučić je postizao upravo "konfliktnom politikom" i agresijom. Zato će, sviđalo nam se to ili ne – ovo je analitička procena, a ne prizivanje – na tu "ljutu" političku ranu, pre ili kasnije, morati doći neka ljuta politička trava.

Na kraju, još samo dve stvari, kao zaključak. Jednu smo već znali i bezbroj puta čuli, zvuči profano i otrcano, ali to ne znači da je zato manje tačna i manje aktuelna: Mediji su ključ! Druga je, priznajem, bila svojevrsno iznenađenje čak i za nas koji, u principu, ništa dobro ne očekujemo i ničemu se (dobrom) ne nadamo.

Na pitanje: Da li mislite da je u Srbi-

Da li, prema Vašem mišljenju, Srbija u političkom i ekonomskom smislu trenutno ide u dobrom ili lošem pravcu?

više u dobrom	40,4
više u lošem	36,0
ne znam / nemam stav	23,6
Ukupno	100 %

Da li je Vaš realni životni standard sada bolji, gori ili isti u odnosu na pre pet godina?

bolji	26,0
gori	35,1
isti	37,3
ne znam / bez odgovora	1,6
Ukupno	100 %

ji moguća komunikacija između vlasti i opozicije i da li postoji mogućnost da se oni ujedine oko nekih osnovnih državnih pitanja?, svega 17,9 odsto ispitanika je odgovorilo sa "Da, moguće je", a čak 60,7 odsto njih – kako sa pozicione, tako i opozicione strane – misli da to "u ovom trenutku nije moguće". I to je, po mom mišljenju, ubedljivo najvažniji nalaz ovog našeg "novogodišnjeg" istraživanja. I istovremeno nalaz koji bi apsolutno morao sve da zabrine i uplaši – a naročito one koji iz različitih razloga nisu preterani ljubitelji "ljutih trava".

ĐORĐE VUKADINOVIĆ

i istraživački tim NSPM

Delta holding

EBITDA Delta holdinga u 2020. povećan 7,5 %

Delta pokreće "Ananas", regionalnu platformu za onlajn trgovinu

U 2020. godini članice Delta holdinga poslovale su uspešno i ostvarile EBITDA od 46,5 miliona evra, 7,5 % više nego godinu dana ranije. U prošloj godini prihodi Holdinga iznosili su 511,2 miliona što je 2,2 % manje nego u 2019. godini.

"Povećanje operativnog profita pre oporezivanja i amortizacije, EBITDA, potvrđuje da kompanija uspešno operativno posluje, odnosno da je imala izuzetno dobar menadžment u situaciji koja je ozbiljno uzdrmla celokupnu svetsku ekonomiju. Za nas je ovo veoma važan podatak, jer poznato je da banke i konsultantske kuće upravo prema

EBITDA procenjuju kvalitet kompanija", kaže Milka Vojvodić, potpredsednica za ekonomiju i finansije Delta holdinga.

U narednim godinama Delta planira nastavak velikog investicionog ciklusa, pretežno u oblasti nekretnina, ukupno vrednog oko 500 miliona evra. Novost u 2021. godini je i ulazak kompanije u jedan potpuno nov biznis – onlajn trgovinu.

Delta je uveliko u razvoju e-commerce platforme, pod nazivom "Ananas", koja će biti aktivna već u prvoj polovini ove godine. Odlikovaće je izuzetno veliki asortiman robe, saradnja sa najvećim dobavljačima, ali i potpuno novo korisničko

iskustvo. Investicija u "Ananas" u narednih pet godina iznosiće 100 miliona evra.

"Sa finansijskom snagom i investitorskim iskustvom koje ima Delta, uvereni smo da možemo da stvorimo regionalnog džina u onlajn trgovini. "Ananas" će korisnicima ponuditi nešto na šta nisu navikli u domaćoj trgovini, a što imaju samo najveći globalni trgovci poput Amazona ili AliExpressa. Na samom početku pokrićemo tržište Srbije, ali sa namerom da vrlo brzo budemo prisutni na tržištima bivše Jugoslavije, kao i Albanije", kaže Marija Desivojević Cvetković, potpredsednica Delte za strategiju i razvoj.

Srećno nam

**Nabavljajući
vaccine, Srbija
je nastavila da
se klacka na sve
četiri strane
sveta, a prvi put
građani od toga
imaju neku korist,
jer su do sada svi
spoljnopolitički
potezi
Aleksandra
Vučića bili
prvenstveno
usmereni na
održavanje
njegove vlasti
u Srbiji**

KINA I SRBIJA: Stižu vaccine

Ako je u članku naših stručnjaka sa Instituta za sudsku medicinu u naučnom časopisu "Frontiers in Medicine" naučno potvrđeno da je prva evropska žrtva korone bila u Srbiji 5. februara, a ne u Francuskoj 15. februara kako se do sada mislilo, nije li makar pravedno da budemo prvaci u vakcinaciji u Evropi u jednoj nedelji? Kada je o nabavci vakcina reč, Aleksandar Vučić i napolju i kod kuće u ovom trenutku slavodobitno dokazuje da se njegovu prijateljstvo s "bratom Sijem" višestruko isplatilo. Pošto Zapad nije odobrio kineske i ruske vaccine, a EU i SAD imaju velike probleme s proizvodnjom i isporukom svojih cepiva, razumljivo je da je milion vakcina iz Kine za malenu Srbiju dobro zazveckalo širom Evrope. Srbija

je, sviđalo se to nekome ili ne, još jednom potvrdila svoje evropsko liderstvo u dobrim odnosima s Kinom.

VACCINE I POPULIZAM

Ako Vučićev režim nastavi masovnu vakcinaciju građana Srbije kao i do sada, to će biti najveći kapital SNS-a s kojim će ući u prve sledeće izbore kad god oni budu održani, ove ili sledeće godine. Vučić takvu priliku propustiti neće. Proteklog vikenda Srbija je, prema procentu cepljenih građana, izbila na čelo Evrope u periodu od nedelju dana (31. januar). Bilo bi sumanuto ne priznati ovaj vlasti da je nešto dobro učinila, makar i po cenu što se Srbija ponovo svrstala među države s tzv. populističkim režimima. Po nekim evropskim medijima se

ovih dana moglo pročitati baš to – kako u zemljama u kojima su populisti na vlasti vakcinacija ide brže. I Donald Trump je, kažu, kao Benjamin Netanjahu, izraelski premijer, ali i predsednik Srbije Vučić, hteo da operaciju brze vakcinacije (*Warp Speed*) iskoristi u svojoj predizbornoj kampanji. U vreme kad je vakcina svuda na svetu najtraženija roba, primedbe na hvalisanja izraelskog premijera Benjamina Netanjahua o broju telefonskih razgovora s direktorom "Fajzera" i Vučićevo "ne baš pravedno" poređenje sveta s "Titanikom" gde "bogat i veliki pokušavaju da obezbede čamce samo za sebe", mogu imati i "kiselo je grožđe" efekat. Džaba i podsećanja da je Brisel kao pomoć u pandemiji dao silne milione evra balkanskim zemljama koje

cepljenje!

Foto: Tanjug / Zoran Žestić

Kako je Vučić neprekidno u predizbornoj kampanji, i s koronom i bez nje, bilo bi nerealno očekivati da ne iskoristi imunizaciju u Srbiji za ono što najbolje ume – pumpanje rejtinga. Realno, ovog puta će imati s čim. Propaganda tokom vanrednog stanja za nabavku respiratora i medicinske opreme, pa sto evra pomoći za svakog građanina Srbije, izgradnja kovid bolnica, itd, bila je samo pokazna vežba za ono šta će Vučićeva medijska mašinerija napraviti od vakcinacije, samo ako im se posreći da nastave ovako. Ako mu je polazilo za rukom da ubedi narod kako plate iz javnog sektora i penzije maltene deli iz svog džepa, da je on taj poslodavac koji otvara nova radna mesta po novoizgrađenim fabrikama stranih investitora, potpuno je jasno što je u Srbiji već sad svaka vakcina – Vučićeva. To što on u trenerci na Instagramu najavljuje još jedan milion vakcina do kraja marta, objašnjavajući da to nije od onih 6,5 miliona ugovorenih vakcina, nego da je preko telefona "sa prijateljima dogovorio" i da su mu dali čvrsta obećanja, da je to garantovano jer je njemu data reč – to je samo još jedan njegov briefing za režimske medije da objasne dalje kako "Vučić kao Robin Hud otima od bogatih i deli siromašnima".

MOĆ VUČIĆEVIH MEDIJA

I zar je za smejanje onda hit snimak na društvenim mrežama kada jedna starija gospođa s maskom na licu, na pitanje da li veruje da je Vučić napravio vakcinu, odgovara jasno: Da?

Koliko su režimski mediji protekle korona godine završili Vučiću posla na pumpanju rejtinga, potvrdilo je i istraživanje Nove srpske političke misli (NSPM) objavljeno u prošlom broju "Vremena". Ukratko, istraživanje tokom prvih desetak dana januara ove godine svojevrсна je dijagnoza društva u Srbiji za 2020. godinu. Propaganda režimskih medija tokom korona krize napravila je štetu pre svega društvu u Srbiji, jer nikada kao danas društvo nije bilo toliko podeljeno i sukobljeno, primećuje Đorđe Vukadinović, urednik NSPM.

Na prvi pogled paradoksalno, istraživanje je pokazalo da je Aleksandar Vučić uspeo da i od vakcinacije, koja bi trebalo da bude natpolitičko pitanje, kako reče Vukadinović, "napravi neku vrstu referenduma o sebi". Tako, kod onih koji su uvereni da Srbija politički i ekonomski ide u dobrom pravcu, poverenje u vakcinaciju je ogromno – 56 odsto njih bi odmah primilo vakcinu, a samo 10 odsto su skeptični. Protivnici Vučićevog režima, oni koji smatraju da Srbija ide u lošem pravcu, kao što inače nemaju poverenja u vlast, ne veruju ni u vakcinaciju (samo 12,3 odsto njih je za vakcinu a 45,7 odsto su protivnici imunizacije). Isto je i kad je reč o mišljenju kako je vlast radila u korona krizi. Uvereni da je sve urađeno kako treba imaju i veće poverenje u imunizaciju, čak 46,5 odsto njih. Oni koji kritikuju ponašanje vlasti za vreme pandemije, čak 52,2 odsto ispitanika iz ove grupe – protivnici su cepljenja. Samo 12,7 odsto ispitanika koji ne veruju da je vlast dobro radila u korona krizi, rezultati su istraživanja NSPM, pristalo bi na vakcinaciju!

Istina je, elem, da su tokom 2020. režimski tabloidi, vrhuška vlasti, na kraju i sam Vučić gotovo svakodnevno optuživali građane da se protiv predsednika države i njegovih međunarodnih aktivnosti i žrtvovanja koje podnosi za zemlju u pandemiji, bune i protestuju "ekstremna desnica, ljotićevci, antivakseri, oni koji misle da je zemlja ravna ploča i strahuju od 5G mreže". A drugačije je bilo. Negodovanje su građani iskazivali još tokom vanrednog stanja lupanjem u šerpe sa svojih prozora i terasa, a bes koji se u julu izlio na beogradske ulice nisu pokrenuli ni desničari ni levičari odvojeno, naprotiv, okupili su se, bez razlike, i jedni i drugi. Iskazani bunt bio je protiv Vučićevog brutalnog i protivzakonitog korišćenja poluga vlasti tokom pandemije u predizbornoj kampanji za junske izbore, a ugušen je u krvi, suzavcu i batinama uz bezočna pravdanja pred svetom, ali i građanima Srbije da je "država morala da se odbrani od ekstremne desnice". Tako da svako istraživanje koje danas pokazuje kako poverenje u

nisu u Uniji. To niko i ne pominje. Trenutno su popularne samo vakcine, a od onog biranja između pet vakcina na portalu eUprave uglavnom nije bilo ništa. Do sada su vakcinisani pretežno oni koji nisu odbili kinesku vakcinu.

Građani u većini društava u svetu, bez obzira na antivakterski lobi, veruju da je čovečanstvo statistički uvek imalo više koristi nego štete od vakcinacije. A populistički režimi ko populistički režimi, logično je kako su hteli da ugrabe popularnost vakcine za sebe.

Slovenačko "Delo" pre nekoliko dana Srbiju je nazvalo "pobednicom" vakcinacije, a "Frankfurter algemajne cajtung" (FAZ) piše kako u Evropi posle Velike Britanije niko nije uspeo da vakciniše toliki broj ljudi kao Srbija.

Ko te ima taj te nema

Evropska unija do sada je zaključila ugovore za 2,3 milijarde doza vakcine. Ali ko zna kada će one stići. Vakcinacija ide traljavo, živci su sve tanji, a kritike sve glasnije

Za "Vreme" iz Bona

U teoriji, Evropska unija ima 2,3 milijarde doza vakcine protiv korone. Toliko, prema ugovorima i opcijama, treba da isporuči šest zapadnih proizvođača (vidi grafiku). To bi bilo dovoljno da se po pet puta vakciniše svih 450 miliona stanovnika EU. Ali, u praksi, vakcine nisu tu i ko zna kada će stići – svakako prekasno da preduprede kritike.

"Evropska unija je uprskala trenutno najvažniji zadatak: nabavku vakcina. Malo šta toliko šteti evropskoj ideji. No, umešto samokritike, čujemo ulepšavanje situacije", piše Markus Feldenkirhen, kolumnista nedeljnika "Špigel".

Dok ovaj broj "Vremena" ide u štampu, datoteka Univerziteta Oksford (ourworldindata.org) prikazuje da je sedam zemalja brže u imunizaciji nego bilo koja članica EU. Prema udelu datih prvih doza u odnosu na broj stanovnika, ubedljivo prednjači Izrael (56 odsto stanovništva), slede Ujedinjeni Arapski Emirati (35), Sejšeli (31), Velika Britanija (14), Bahrein (10), Sje-dinjene Države (9) i Srbija (oko 7).

U Evropskoj uniji su razlike osetne: Malta je vakcinisala udeo sličan srpskom, a Bugarska tek oko jedan odsto stanovništva. Od prošlog petka (29. januar) cepivo Astra Zeneke je tek treće koje je odobrila Evropska agencija za lekove. Od kraja decembra je u upotrebi Biontek/Fajzerova vakcina, a od početka januara Modernina. Ako sve bude u redu, vakcina Džonson&Džonsona biće odobrena krajem februara. Ali za sada je dopremljeno premalo doza. Iz evropskih prestonica prstom upiru u Brisel, kojem su delegirali pregovore sa proizvođačima.

Da nevolja bude veća, u kliničkim studijama Astra Zeneke nije bilo dovoljno starijih od 65 godina. Iako je Evropska agencija

odobrila vakcinu i za starije, nemačka Komisija za vakcinaciju je preporučila da se ona daje samo mlađima.

KRIVO JE CENJKANJE?

Iz Berlina ipak ponavljaju optimistične najave da bi do kraja leta svaki građanin trebalo da dobije ponudu da se vakciniše. Kritičari se pribojavaju da bi Evropa mogla da bude osuđena na spiralu oštih mera, nerveze i zastoja ekonomije do kraja godine.

U nedelju su održani žestoki protesti zbog lokdauna u Briselu, Amsterdamu i Beču. Iako po broju učesnika skromni, sve više komentatora smatra da je nezadovoljstvo daleko raširenije, ali da uglavnom ostaje u "svoja četiri zida". Anketa koju je u ponedeljak (1. februar) objavio "Špigel" kaže da je 70 odsto Nemaca nezadovoljno početkom vakcinacije, a zadovoljno 18 odsto. U Nemačkoj je do sada vakcinisano tek 2,2 miliona ljudi.

Evropskoj komisiji se prebacuje da je pregovarala sporo, da se cenjkala i nije bila spremna na rizik. Do kraja marta će Sje-dinjene Američke Države dobiti ukupno 220 miliona doza od Fajzera i Moderne, dok u Evropsku uniju neće stići ni četvrtina tog broja. No, dok je Vašington ugovore sa proizvođačima zaključivao između maja i jula – dobro pre nego što se znao ishod kliničkih studija – Evropska unija kao da je okleva. Sa Astra Zenekom su se pogodili u avgustu, sa Biontek/Fajzerom u novembru, sa Modernom u decembru.

Lako je biti general posle bitke, ali očito je da se EU opkladila na pogrešne konje i poručila premalo i prekasno. Šuška se i da je briselska porudžbina rezultat kompromisa Berlina i Pariza, koji su navlačili za svoje proizvođače Kjurvek, odnosno Sanofi – ni jedna ni druga vakcina nisu blizu odobrenja.

Paradoksalno, Brisel je na meti kritika i jer je isposlovao naj-

»

Vučića znači i poverenje u vakcinu, kao da ju je on lično smučkao, nije nikakvo iznenađenje, nego ozbiljan posao njegovih medija koji su danonoćno slušali Vučićeve brifinge sa Instagrama, intervjuje na televizijama s nacionalnim frekvencijama, vanredna obraćanja naciji i pakovanja naslovnice za kioske.

PUT SVILE I VAKCINA

Premijerka Ana Brnabić kazala je kako je Srbiji dobro donela "najožbljnija spoljna politika", jer imamo odlične odnose sa EU, SAD, Kinom, Rusijom, Indijom, zemljama koje danas proizvode vakcine. "Potpisali

smo prvi s Fajzerom, ali i Sinofarmom. Sinofarmova vakcina je svakako među najboljima, ako ne – najbolja vakcina. Isključiti takvog partnera samo što je Kina, nije dobro. Dobro je što Srbija nije posmatrala vakcine kao veliko spoljnopolitičko pitanje, već pitanje zaštite građana", kazala je ona. A zapravo je suprotno. Vlast u Srbiji je, kao i sve dosadašnje poslove s Kinom i Rusijom, i vakcine posmatrala baš kao veliko spoljnopolitičko pitanje koje će joj obezbediti još više vlasti i moći na unutrašnjem planu. Nabavljajući vakcine, Srbija je nastavila da se klacka na sve četiri strane sveta, a prvi put građani od

toga imaju neku korist, jer su do sada svi spoljnopolitički potezi Aleksandra Vučića bili prvenstveno usmereni na održavanje njegove vlasti u Srbiji.

Mada je premijerka Brnabić pre neku godinu izjavila da su kineske investicije u Srbiji dostigle 10 milijardi evra (u okviru projekta Pojas i put, ili novi Put svile), ispostavilo se da Narodna banka Srbije ima podatak o tek nešto više od milijardu i po evra realizovanih investicija (izvor RSE). Pri tome, tri najveće investicije Kineza u Srbiji su u Železaru Smederevo (HBIS Grupa), RTB Bor (Zijin Mining) i fabriku za proizvodnju automobilskih

bolju cenu. Za to se saznalo slučajno, kada je belgijska sekretarka za finansije Eva de Bleker na Tviteru greškom objavila cenovnik. EU plaća Fajzerovu dozu 12 evra, dok je Izrael, prema nekim podacima, istresao dvostruko više. Kritičari veruju da bi Evropljani bolje prošli da nisu pitali za cenu.

“Za svaku uštedenu šaku evra ovih dana umiru ljudi. Usput, za ublažavanje posledica pandemije Evropska unija je spremila 750 milijardi evra. A za njeno okončanje vakcinacijom jedva tri milijarde. To je neobjašnjivo”, piše Feldenkirhen.

Amsterdamski list “Folkskrant” podseća, međutim, da je,

za razliku od Britanaca i Amerikanaca, Evropska unija dobila ne samo povoljniju cenu već je vakcinu odobrila “za hitne slučajeve”, što znači da proizvođači odgovaraju za eventualne nuspojave. “U normalnim okolnostima ovakva bi strategija zaslužila sve pohvale. Ali, s obzirom na političke, privredne i društvene troškove pandemije, nameće se zaključak da je EU više trebalo da vodi računa o brzini nego o ceni.”

RAT ZA “NAJVAŽNIJI RESURS NA SVETU”

U jurnjavi za vakcinama karte su nejednako podeljene. Farmaceutski divovi imaju zlatnu koku koju svi hoće, ali je nema dovoljno za sve. To je demonstrirala britansko-švedska Astra Zeneka, kada je sredinom januara saopštila da će Evropskoj uniji u prvom kvartalu isporučiti 31 milion vakcina umesto do-

guma “Shandong Linglong” u Zrenjaninu. Marinika Tepić je nedavno za “Vreme” govorila o štetnim ugovorima koji su potpisani sa Kinezima, kao i međudržavnom sporazumu između Kine i Srbije koji sve te pojedinačne ugovore štiti, a ratifikovao ga je Vučićev parlament. Konkretno, ugovor o strateškom partnerstvu za RTB Bor, kaže Tepić, prepun je krivičnih dela, država je pristala na nešto na šta nije smela da pristane, bilo da je reč o radničkim pravima ili ekološkim pitanjima. I Smederevo i Bor su zbog Železare i rudnika među najzagađenijim gradovima u svetu, nebo i sunce se tamo od oblaka dima i ne vide.

Sa kineskom fabrikom guma i Zrenjanin će im se pridružiti na toj crnoj listi. Osim ove tri kineske investicije, ostalo su krediti. Srbija je i potpisnica prokineske deklaracije o Ujgurima, jedina od 46 zemalja potpisnica koja teži članstvu u EU, a podržala je politiku Pekinga u Sindangu, koja je suprotna politici EU. Kada su svi veliki poslovi s Kinezima sklapani, baš kao i sad oko vakcina, ekonomisti su govorili da je to bio za Vučića “pojas za spasavanje”. Kao što danas priča kako je “zvao prijatelje” i dobio čvrsto obećanje za novih milion vakcina, navodno je i tad “molio” Si Đinpinga da Kina kupi ova dva srp-

ska gubitaša. Srbija se, ukratko, našla na novom kineskom Putu svile, uprkos upozorenjima da je takvo partnerstvo usmereno protiv EU. Iz današnje perspektive, ništa od toga ne bi bilo važno sem u kontekstu geostrateških gibanja, da ovi štetni ugovori s Kinezima nisu usmereni direktno protiv života i zdravlja građana Smedereva, Zrenjanina i Bora.

Pošto je reč o istom čoveku usmerenom isključivo na samopreživljavanje, ne treba gajiti nade da je vakcinacija briga za živote građana Srbije. Vakcinacija je, pod jedan, politička tema i, pod dva, propagandno sredstvo za Vučića, još

Grafika: Ivan Hrašovec

govorenih 80 miliona. Navodno, jer u pogonu u Belgiji imaju tehničkih problema. Ostala je sumnja da Astra Zeneka daje prioritet porudžbi iz Velike Britanije, i da tamo izvozi i ono što proizvede na Kontinentu.

Posle mnogo natezanja, gde je iz Brisela pala i pretnja zabranom izvoza cepiva, Astra Zeneka je obećala da će isporučiti 40 miliona. Kako je rekao Frank Šorkopf, stručnjak za evropsko pravo sa Univerziteta u Getingenu, ne bi bilo vajde od tužbi. Jer, Evropskoj uniji ne trebaju odštete nego vakcine. Uz to, zabrana izvoza verovatno bi dobila odgovor iz Velike Britanije, gde se nalaze dva pogona Astra Zeneke.

“Ovo cepivo je trenutno najvažniji resurs na svetu, daleko ispred podataka, zlata ili oružja. Što ga je manje, to je veća

»

»

» borba za njega između kupaca – a to su nacionalne države, u našem slučaju EU. Donedavno je EU nastupala velikodušno, govorili su da ne žele da se spuste na nivo doktrina 'America first' ili 'Britain first', rekao je Šorkopf. "Ali, na koncu, država je odgovorna za zdravlje svojih građana. Sada se najednom i Brisel bori za konkretne interese članica. Ali, nažalost, iz pozicije relativne slabosti."

"Realno deluje tvrdnja da je Trampova administracija vršila enormni pritisak na kompanije da prvo opskrbe američko tržište. Protiv toga bi pojedine zemlje EU imale premalo pregovaračke moći", piše Guntram Volf iz briselskog trusta mozgov Brugel za list "Zidojče cajtung". "Osim toga bi politika vakcinalnog nacionalizma unutar EU bila krajnje toksična."

IMUNIZACIJA U EU: Višak para, manjak vakcina

Foto: Ole Spata / dpa via AP

POGLED NA ISTOK

Više cepiva se sada ne može dobiti ni sa više novca, rekao je nemački ministar zdravlja Jens Špan nakon samita sa proizvođačima vakcina u ponedjeljak (1. februar). Prava masovna vakcinacija tako će početi tek od aprila. Ugur Šahin, šef firme Biontek iz Majнца, rekao je: "I mi zavisimo od materijala koje dostavljaju dobavljači. Nemamo puna skladišta. Sve što proizvedemo, odmah se isporučuje."

Sve je više glasova koji traže da se, zbog ozbiljnosti krize, ukinu patenti na vakcine. To zahtevaju i nemački Zeleni i Levica. Mesto u napisima našla je i Srbija. Ugledni "Frankfurter algemajne cajtung" doneo je tekst pod naslovom "Zašto Srbija tako uspešno vakciniše stanovništvo?". U njemu

Preko Lamanša vlada trijumfalno raspoloženje, čak zluradost. "Kockali smo se, i isplatilo se", rekao je jedan izvor blizak premijeru Borisu Džonsonu. Velika Britanija je rano izdvojila dvanaest milijardi funti za vakcine. Kako primećuje nemački nedeljnik "Cajt", Džonson ne propušta priliku da kaže da je taj uspeh posledica Bregzita. "I to je tačno. Da su Britanci još uvek građani EU, bilo bi im kao nama: umesto vakcinacije, čekali bi Godoa."

U Nemačkoj se javlja pitanje koje podseća na ono iz perioda finansijske krize: da li bi nam bilo bolje sa starom dobrom dojče markom? U današnjoj varijanti pitanje glasi: da li bismo sami bolje pregovarali?

se ministar zdravlja Zlatibor Lončar hvali da je "prvi u Evropi" primio kinesku vakcinu. List konstatuje da se predsedniku Aleksandru Vučiću isplatilo što je lično dočekivao kinesku pomoć na početku pandemije i preko svake mere hvalio Peking. Možda se na tom talasu sve češće postavlja pitanje zašto EU, naručujući vakcine, uopšte nije gledala na istok. Mađarska je pre nekoliko dana odobrila vakcine Sinofarm i Sputnik V. Upitan za to, ministar zdravlja Špan je rekao da je dobrodošlo svako cepivo koje odobri Evropska agencija za lekove. Ove sedmice su iz Moskve rekli da bi u EU mogli da isporuče sto miliona doza u drugom kvartlu.

NEMANJA RUJEVIĆ

» jedna poluga pomoću koje će da stekne još moći i vlasti nad građanima Srbije. To što se kao takva poklopila i sa interesima građana Srbije, samo je slučajnost.

Kao što su ostali netransparentni ugovori o tri velike kineske investicije u Srbiji, netransparentno je i mnogo toga u vezi s vakcinama, bilo da je reč o kineskim, ruskim, američkim ili američko-nemačkim vakcinama. Potpuno je, međutim, beskorisno u ovom trenutku pisati o politizaciji vakcine u Srbiji, tačnije o vakcinalnoj propagandi koju ovaj režim sprovodi. Jer, ne pišu samo režimski mediji da je Srbija trijumfovala u vakcinaciji. Pišu i evropski

mediji. Ko će se, ako se sve završi na dobrobit građana, čemu se treba iskreno nadati, posle ovoga sećati više od 120 zdravstvenih radnika koji su umrli od koviida, do danas neustanovljenog stvarnog broja preminulih i obolelih građana od koviida 19, pretučenih u julskim protestima? Zašto se vakcinacija ne sprovodi strogo po prioritetima, nego je predsednik Vučić napravio pometnju rekavši da će vakcina biti još za sedam, osam dana, pa je, poznajući mentalitet, napravio onoliko redove pred punktovima za vakcinaciju, da bi celom svetu pokazao kako izgleda "masovna vakcinacija"?

Kina gleda svoja posla i zato radi na učvršćivanju Aleksandra Vučića na vlasti, jer su joj lideri s kojima može sve da se dogovori "u četiri oka" za novi Put svile – neophodni, preko njih stvara ekonomski i politički prodor u Evropu, i šta je tu sporno? Eto, i Mađari će, makar kad je o vakcinaciji reč, krenuti za srpskim primerom, a i Nemačka najavljuje ugovore s Kinezima i Rusima čim ove vakcine budu odobrene u EU. No, o tom potom.

Nije sada vreme... Srećno nam cepljenje!

ZORA DRČELIĆ

Desanka, ja, i druge izmišljotine

Šta biva kad odrasli i obrazovani ljudi ne razumeju ili ne žele da razumeju ništa o odnosu stvarnog i izmišljenog u umetničkom delu?

Jednom davno, bejasmo osamnaestogodišnjaci, moj je prijatelj, darovit crtač, nacrtao strip sa mnom u glavnoj ulozi. Bio je to rođendanski poklon. U tom je stripu neko ko se zove baš kao ja i izgleda baš kao ja pravio razne zvzdarije, recimo, prvo je mrvicama namamljivao golubove, a onda ih gazio, gazio... Krv i perje leteli su na sve strane. Moglo bi se reći da sam, kao lik iz stripa, bio prilično ozbiljno poremećen... A loše sam i završio: polažući vozački ispit – a tih sam dana i u tzv. stvarnosti polagao vozački ispit! – otvorio sam prozor automobila i pustio da mi duga kosa vijori na vetru sa spoljne strane; prošao je kamion i zahvatio moju kosurdaču, odrubivši mi glavu. Na vozačkom je sedištu ostala samo moja dekapitirana pojava, nalik kokoški u mesari...

Jesam li se naljutio? Naravno da nisam, strip je bio urnebes, i verovatno najbolji rođendanski poklon koji sam ikada video. Okej, bio je nacrtan kao privatna šala, ali ne bih imao ništa protiv ni da je objavljen. Čuj, "ne bih imao ništa protiv": bio bih oduševljen! Uprkos tome, to jest nezavisno od toga što je nivo "identifikacije" koji sam osetio sa mojim stripovskim dvojnikom bio vrlo blizak nuli. Naime, u "stvarnosti" nemam ni najmanje sklonosti da gazim golubove iz sadističkog zadovoljstva, a ne bi mi se dopalo ni da me prolazeći kamion obezglavi, pošto sam načelno skloniji tome da mi glava ostane na ramenima, gde se već sasvim odomacila.

Čemu ova reminiscencija na davne mladenačke huncutarije? Samo u svrhu podsećanja na nešto što bi svako ko je funkcionalno pismen trebalo dobro da zna i odlično da razume: lik iz fikcijskog dela i ličnost iz stvarnosti nemaju nikakve obaveze jedno prema drugom čak ni kada "stvarna ličnost" (voljno ili nevoljno) pozajmljuje elemente svog građanskog identiteta fikcionalnom liku. Ni taj lik ni njegov tvorac, to jest stvaralac umetničkog dela u kojem se ovaj pojavljuje, prema samoj "stvarnosti" takođe nemaju nikakve obaveze. Samo od darovitosti i pameti umetnika zavisi hoće li poigravanje sa "stvarnim ličnostima" biti manifestacija osobenog duha ili pak odraz puke banalnosti. Ako se i dogodi ovo potonje, nikome ništa: takva je umetnost dovoljna kazna sebi samoj.

Razume se da mi je povod za ova (očigledno uzaludna) opominjanja na sasvim notorne stvari tzv. slučaj Desanka, kao jedan od odvojaka tzv. slučaja Basara, a koji je pak najnoviji odvojak već hroničnog "slučaja NIN-ova nagrada". A koji je već doterao do toga da nešto što se i dalje naziva Udruženje književnika Srbije, onako đuturativno, upućuje fatwu zločestom piscu, odmah i licemerno "tražeći pomilovanje" za njega.

Kako je, dakle, moguće da odrasli i obrazovani ljudi, neki od njih čak i pisci, ne razumeju ono što je meni bilo jasno i

kao osamnaestogodišnjaku: da "ja" ne obitavam u onom stripu, nego da sam ja onaj koji strip čita, umirući od smeha? I da Desanka Maksimović nije izgubila svoju cvrkutavu čednost na stranicama Basarinog romana, baš kao što na istim stranicama nije ni, na primer, Ivo Andrić (a i još neki naši velikaši i mališani "pisane reči") izgubio čast? Što, naravno, ne znači da između "stvarnog" i "izmišljenog" ne postoji baš nikakva relacija niti interferencija (jer onda ne bi ni bilo zanimljivo), nego da ta uzajamna uslovljenost radi na mnogo osetljivijim i višesmislenijim frekvencijama od onih koje uspostavljaju oni koji ne razumeju i oni koji imaju razloga da se prave da ne razumeju tu složenost. Kada ne bi bilo tako, moglo bi se reći da su ubice karikaturista "Šarli Ebdoa" učinile dobru stvar, braneći čistotu umetnosti (a tek onda i svoje religije) od mangu-pa koji su je zagadili svojim anarhističkim invektivama, ne poštujući tzv. osetljivosti ljudi sa posebnim potrebama, bilo verske ili estetičke prirode.

Pa ipak, najzabavniji deo "književničkog" antibasarinskog i desankobraniteljskog saopštenja, iz mog subjektivnog ugla, dolazi na samom kraju, tamo gde Udruženi Književnici zdužno ustaju protiv nadiruće opasnosti od "teofilizacije Srbije". Da sam umro dan ranije, ne bih ni znao da je moja davnašnja ambicija da postanem prosveteni diktator tako blizu ostvarenja! Srbija se, dakle, ubrzano *teofilizuje*, a moje je samo da ne stojim na putu tom dražesnom procesu... Već sam ranije, doduše, iz usta jednog stabilno nestabilnog delije čuo da sam "kulturni hegemon" i slično, ali ovo je jedan veelikorak dalje u pravcu apsolutizacije moje (doduše, fiktivne) onnipotentnosti.

Jedini problem sa tim "Teofilom" je što se zove kao ja, izgleda kao ja, ima i mnoge druge spoljne elemente mog građanskog i profesionalnog identiteta, ali – to zapravo nisam ja. "Teofil" protiv kojeg se bore Udruženi Književnici, Ninobojktaši, rodoljupci opšte prakse i slična čeljad fiktivna je ličnost. Površno *podseća* na mene, ali u bitno, suštinski "iskrivljenom" izdanju. Neki ga iskrivljuju iz neznanja i tupoumnosti, drugi svesno, iz podlosti i pasjaluka. Ne bi bio nikakav problem kad bi taj "Teofil" stanovao u romanu ili stripu; problem je što su nesrećnici njime prenapučili govor o stvarnosti, iz stvarnosti.

Mada opet, možda je tako i bolje. Nikada prijatelji ne mogu toliko da pre naglase tvoju vrednost koliko (u tom svojstvu samoizabrani) karadušmani mogu da preuveličaju tvoj uticaj i značaj. Dobro, ne baš moj nego "Teofilov"... Pravo da vam kažem, gledam na tog opasnog tipa sa sve većim strahopoštovanjem!

Ćup je prazan, ali se novac i dalje deli

Državi bi pametnije bilo da sačuva sredstva za dodatnu podršku privredi tokom leta, umesto da se pare rasipaju stanovništvu. Račun za to će kad-tad morati da se plati, i to odustajanjem od mnogih projekata i štednjom, ali to će se sve desiti kada prođu izbori. A to je Vučiću jedino važno

Pandemija virusa korona sa oštrim merama zaključavanja prošlog proleća dovela je do velikih poremećaja u privrednim tokovima. Teže posledice su izbegnute brzom isplatom državne pomoći u vidu tri minimalca i tromesečnog odlaganja plaćanja poreza i doprinosa na plate, uz garantne šeme koje su omogućavale preduzećima povoljnije zaduživanje.

Pored više nego opravdane pomoći privredi, vlast je htela da "podupre" svoje izborne šanse, pa su svi građani dobili po 100 evra "helikopterskog novca", baš nekako pre junskih izbora.

Problemi sa virusom su se nastavili i tokom leta, pa iako je predsednik Vučić početkom jula rekao da je ćup prazan, dodatna pomoć je isplaćivana i u julu i u avgustu. Predsednik nije preterao, ćup je bio prazan, pa je država završila 2020. godinu uz rekordan deficit u budžetu od 4,1 milijarde evra, odnosno čak 850 miliona evra više nego što je bilo predviđeno aprilskim rebalansom. Deficit u visini od 8,8 odsto bruto društvenog proizvoda veći je u odnosu na države Srednje i Istočne Evrope, koje su imale prosečan deficit od oko 7,5 odsto. Inače, Srbija je po statističkim podacima o rastu (padu) BDP-a "dobro prošla"; tokom 2020. godine (još uvek nemamo konačne podatke) pad BDP-a biće najverovatnije oko 1-1,5 odsto, što je приметно manje od drugih država u okruženju. Sledstveno tome i deficit je trebalo da bude manji, ili bar na nivou drugih država, što ukazuje da kod "šampiona Evrope u rastu" (a pravilno je reći najmanjem padu) ipak mnogo toga nije u redu.

Vlast je sa puno optimizma projektovala budžet za ovu godinu, uz nerealnu pretpostavku o rastu BDP-a od šest odsto, iako je još pre usvajanja budžeta bilo

jasno da kreće novi i do sada najžešći talas virusa. Očigledno ne razmišljajući o tome da je bolje da eventualno povećanje plata sačeka kraj pandemije, država je odlučila da se povećaju plate u javnom sektoru za pet odsto, za vojnike i deo medicinskog osoblja za 10 odsto, a penzije za 5,9 odsto.

NEOPRAVDANO POVEĆANJE MINIMALCA

Privatni sektor je posle za poslovanje izuzetno teške 2020. godine opterećen povećanjem minimalca od 6,6 odsto, što je poseban apsurd u uslovima kada je evidentan pad produktivnosti privrede zbog pandemije virusa. To nije sve, pošto privatnici ove godine moraju da državi isplate pola duga za neplaćene poreze i doprinose na plate od prošle godine. Konkretno, pored redovnih davanja za plate (povećanih zbog porasta minimalca), svaki privatnik će morati da u budžet uplati tokom godine na ime duga skoro dva puna mesečna iznosa poreza i doprinosa na plate.

U želji da naplati što više od privatnog sektora (i da ima manji deficit), država se preračunala, pa je upala u sopstvenu klopku. Oslabljena privreda jednostavno nije u stanju da servisira i povećane tekuće troškove za plate i da vraća stari dug za doprinose u trenutku kada pandemija i dalje traje. Kako bi izbegla masovnu nelikvidnost i otpuštanje u privatnom sektoru, država je bila prinuđena da pokrene novu turu pomoći; time je de fakto priznala grešku sa neopravdanim povećanjem minimalca.

ČAŠĆAVANJE BIRAČA

Pomoć privredi je dobrodošla i tu meru treba pozdraviti, mada bi neuporedivo više smisla imalo da se daje selektivno,

pošto će ovako novac dobiti i čitav niz delatnosti koje nisu ni u kakvim teškoćama, kao što su apotekari i pekari. Sporno je što će više novca iz državne pomoći od privrede dobiti stanovništvo, jer vlast planira da podeli svakom građaninu dva puta po trideset evra pomoći (u maju i u novembru), a penzionerima pride i dodatnih pedeset evra. Pensioneri su, inače, već dva puta u toku prošle godine dobili vanredne "poklone" – 4000 dinara u aprilu i 5000 dinara u decembru, uz redovno povećanje penzija od 5,9 odsto.

Armija od 1,7 miliona pensionera predstavlja ključni depo glasova režima. Količ su i ovako mali iznosi značajni za ljude sa najnižim penzijama, govori podatak da više od 60 odsto pensionera prima manje od prosečne penzije od 29.000 dinara. Tom, slobodno možemo reći, najsiromašnijem sloju našeg društva dodatnih 50 evra će dobro doći, a vlast očigledno ulaže napore da oni steknu bar neki prihod da raspolažu sa više novca.

Naravno, treba reći da će država putem raznih poskupljenja praktično "pojести" najveći deo onoga što je dala penzionerima kroz povećane penzije. Najveći udar na porodične budžete je povećanje tri stavke na računima za struju; poskupela je taksa za RTS za 20 odsto, skoro pet puta je povećana naknada za obnovljive izvore energije, a od 1. februara je poskupela i električna energija za 3,4 odsto. Ukratko, domaćinstvo koje se ne greje na struju moraće mesečno da plati oko 400-500 dinara više nego prošle godine, dok će oni koji se greju na struju to koštati i nekoliko hiljada dinara više. To nije sve; zbog obaveznog usklađivanja akciza poskupeli su gorivo i cigarete. Porez na imovinu je uvećan za 5-6 odsto, a brojna lokalna komunalna preduzeća su takođe povećala cene svojih usluga. Ako

uzmемо u obzir da je prosečna penzija povećana samo za 1500 dinara, a 60 odsto penzionera primaće i manje od toga, jasno je da "najverniji birači" vlasti neće imati praktično ništa od tog povećanja.

Za isplatu 1,7 miliona penzionera potrebno je 85 miliona evra; oko šest miliona građana će primiti po 60 evra; pomoć privredi biće isplaćena za oko milion ljudi i to će koštati budžet oko 400 miliona evra. Ukupno, ne računajući pomoć koju će dobiti autoprevoznici od 600 evra po autobusu, država će isplatiti oko 845 miliona evra privredi i stanovništvu. To će, naravno, podrazumevati rebalans budžeta, uz povećanje deficita koji je već planiran u visini od 1,6 milijardi evra, što će dovesti i do novog rasta javnog duga – jer ćup je stvarno prazan.

Stručna javnost je, uostalom kao i kod prošlogodišnjeg paketa pomoći, skoro jednoglasno (osim par provladinih ekonomista) ukazala kako je mera podele novca stanovništvu vrlo neefikasna i da skupo košta – posledica te odluke bio je rekordni deficit budžeta prošle godine. Samo, tada su izbori bili pred vratima; stanovništvo je bilo ojačeno zbog rigidnog (a vreme je pokazalo i besmislenog) policijskog časa, pa je "helikopterski" novac proletoš bila jasna politička odluka pred izbore. E sad, postavlja se pitanje zašto se deli novac i u novembru ako ne slede izbori?

IZBORI U DECEMBRU?

Redovni termin za predsedničke i beogradske izbore je rano proleće 2022. go-

dine. Vučić je najavio i da će vladi biti "skraćen" mandat, odnosno da će uz predsedničke i beogradske istovremeno biti održani i vanredni parlamentarni izbori.

Međutim, iza novembarske isplate stanovništvu možda se krije namera vlasti da se vanredni parlamentarni izbori održe pre kraja godine. Time bi se formalno ispunio jedan od "ključnih" zahteva opozicije za razdvajanje izbora, dok bi sve ostale zahteve za bolje izborne uslove vlast glatko odbila. Evropskim posrednicima takav čin mogao bi da bude predstavljen kao veliki ustupak vlasti; to će tako verovatno prihvatiti i domaća javnost, koja je navikla da se svi izbori održavaju u jednom terminu. Pored toga, Vučić bi dobio novu priliku da izmeni vladu, pošto je već javno naglasio da sa više ministara nije zadovoljan i da ne rade dovoljno.

I inače podeljena opozicija naći će se u novim neprilikama kako da postupi u takvim okolnostima. U uslovima razdvajanja izbora, teško bi bilo obrazložiti eventualni bojkot, a stranke koje su bojkotovale izbore beznačajno su posvađane i ne mogu čak ni da formulišu smislene zahteve vlastima. Pri tome, od nekadašnjih bojkotaša Dveri već najavljuju da će izaći na izbore, a ovih dana se uveliko formiraju i "cenzus koalicije". Vlast je počela da "pušta" (doduše na kašičicu) čak i bojkotase na televizijama sa nacionalnim frekvencijama, u očiglednoj nameri da izbije iz ruke njihove argumente o potpunoj medijskoj blokadi.

Skoro je izvesno da Vučić neće ponoviti grešku sa junskih izbora, kada zbog preteranog gaženja i potiskivanja svih stranaka praktično niko nije prošao cenzus osim trabant stranke SPAS Aleksandra Šapića, koja je, uostalom, odmah postala deo vlasti. On će se postarati da (bar neke) stranke dobiju veći prostor u medijima i odgovarajuću promociju, kako bi bar nekoliko lista prešlo cenzus od tri odsto.

U novom parlamentu, u scenariju koji priželjkuje vlast, mogle bi da se nađu tri do četiri liste mimo vladajuće garniture, od kojih bi neke bile "korisni idioti" vlasti, i to sa minimalnim brojem poslanika. Srbija će tako izaći iz de fakto jednopartijskog sistema, što je i cilj režima koji želi da obezbedi privid parlamentarne demokratije i time spreči vrlo neugodna poređenja sa Belorusijom.

Drugačiji izborni rasplet je, naravno, moguć, ali bi zahtevao ujedinjenje opozicije makar po pitanju dijaloga sa vlastima, ali kako danas stvari stoje, to je teško očekivati.

Posle takvog "decembarskog šoka", girana opozicija bi se suočila u martu sa predsedničkim i beogradskim izborima. Za predsedničke izbore situacija je više nego mračna za opoziciju – na vidiku nema nijednog kandidata koji može dobiti dvocifren rezultat. Šanse da se nešto uradi u Beogradu, posle ubedljivo izgubljenih parlamentarnih izbora i bez iole pristojnog kandidata na predsedničkim izborima, bile bi minimalne.

Ovakav scenario je, naravno, spekulacija. Vučić je uveo zemlju u lični režim i on može da se igra kako želi. Novčana pomoć stanovništvu već je (zlo)upotrebljena pred junske izbore i lako je moguće da će se odlučiti na još jedan manevar da bi državne resurse iskoristio neposredno pred izbore.

Sa druge strane, državna pomoć privredi je opravdana i neophodna, a videćemo da li će biti i dovoljna. Naravno, državi bi pametnije bilo da sačuva sredstva za dodatnu podršku privredi tokom leta, umesto da se pare rasipaju stanovništvu. Račun za to će kad-tad morati da se plati, i to odustajanjem od mnogih projekata i štednjom, samo to će se sve desiti kada prođu izbori. A to je Vučiću jedino važno.

BOGDAN PETROVIĆ

Ko je pazario zemlju u okolini Leskovca

Koliko je ovo važan posao na državnom nivou, ili na privatnom nivou, ali za visoke funkcionere u državnoj vlasti i osobe povezane s njima, dokaz je i dolazak ministra finansija Siniše Malog u Leskovac. Mali je boravio u ovom gradu baš u vreme kada je ovo zemljište trebalo da se pripremi za izdavanje u zakup

“Prema preliminarnim procenama, zasadi vinove loze će se prostirati na između 450 i 520 hektara nekadašnje imovine Poljoprivrednog preduzeća Plantaža u Leskovcu, a planiramo i zasade drugog voća”, prenosi Regionalna informativna agencija JUGpress iz Leskovca izjavu Ivana Bošnjaka, zamenika generalnog direktora kompanije Milenijum tim.

Ova kompanija je kupila 200 hektara plodne zemlje koja je pripadala nekada veoma uspešnom preduzeću Navip. Licitacija je održana 30. septembra prošle godine, organizovala ju je Agencija za stečajne upravnike u Beogradu, a početna cena je bila 145 miliona dinara. Do danas se zvanično ne zna po kojoj ceni je kupljena ova zemlja, a u tom trenutku bila je tajna i ko je kupac, znalo se jedino, kako je rekao gradonačelnik Leskovca Goran Cvetanović, da se radi o “privredniku iz

Beograda”. Po leskovačkoj, obično dobro upućenoj čaršiji, uveliko se tada licitiralo imenima, a dobro obavešteni mediji su prenosili da je ova kupovina pripremana za kompaniju Milenijum tim, koja ima razgranate poslove u različitim oblastima.

U Leskovcu su zvaničnici dugo krili ko je novi vlasnik dela imovine nekadašnje Plantaže, ali se zato intenzivno radilo na uređenju puteva do tog zemljišta. Radovi su počeli još 2016. godine, a njihovo intenziviranje je prošle godine najavio i gradonačelnik Cvetanović, uz obrazloženje da se to radi “zbog prodaje dela Navip Plan-

taže”, i da lokalne vlasti ulažu u putnu infrastrukturu “na lokaciji buduće investicije, odnosno u selima Vinarce, Gornje i Donje Stopanje”. Praktično, za potrebe privatne kompanije koja je kupila 200 hektara zemljišta, a kasnije je jedan od njenih direktora, Ivan Bošnjak, na svoje lično ime zakupio 521 hektar, uređivani su putevi od novca građana, iz budžeta grada, a vlasnici će da ubiraju prihode.

ŠTA ĆE SE GRADITI

I dok se javnost, sa mesec i po dana zakašnjenja od licitacije za zakup i prvo-

Daj šta daš

Radnici iz okolnih sela, koji su trenutno angažovani na raščišćavanju kompleksa, kažu da su zadovoljni platom i ponašanjem šefova. Upoređuju sadašnju situaciju sa činjenicom da su bez posla u fabrikama u kojima su radili ostali pre petnaestak godina, i kažu da sada možda mogu da rade u nekoj od novootvorenih fabrika stranih “investitora” (koji dobijaju novac iz budžeta Srbije), ali da bi im tamo plata bila manja, a o odnosu nadređenih se, kažu, i ne usuđuju da razmišljaju

A. VUČIĆ U NEKADAŠNJIM PLANTAŽAMA: Budućnost Srbije

Foto: Instagram

bitne vesti o tome, bavi samo pitanjem za koga je ovo "parčence" zemlje zaista kupljeno i iznajmljeno, po strani ostaju neka važnija pitanja. Na primer, šta će sve da se sadi i gradi na tolikom prostoru, na kome se nalaze i stari arteski bunari iz kojih se Leskovac decenijama snabdevao vodom, sve dok nije prešao na snabdevanje iz vodosistema Barje?

Bošnjak kaže da je "planirano podizanje modernog zasada vinove loze, ali i još nekih višegodišnjih kultura, prema pogodnosti mikrolokacija". U dobro obaveštenim krugovima u Leskovcu se, međutim, uveliko govori da je planirana izgradnja hotela, vinarije, spa centra, bazena i još nekih sadržaja. Ovo potvrđuje i Bošnjak, ne zalazeći u detalje. "Planiramo izgradnju različitih turističkih sadržaja, i izrada planova i studija po ovom pitanju je u toku. Očekujem da ćemo u naredna tri do četiri meseca imati potpuno jasnu sliku o sadržajima koje ćemo graditi", kaže on.

Posle ovakvih odgovora, teško je ne zapitati se šta će nekome tolika zemlja ako pet meseci posle kupovine i dva meseca posle zakupa ne zna šta će tačno da radi s njom? I ko uzima toliku zemlju, a da već nema neki plan, projekte?

Ono što se sada dešava na terenu su radovi na uništavanju dosadašnjih zasada vinove loze. Ljudi iz okolnih sela kažu da se iz zemlje čupaju čokoti sa kojih su tadašnji zakupljivači koliko prošle jeseni brali grožđe. Trenutno na raščišćavanju terena, uz tešku mehanizaciju, radi oko 60 ljudi. Ovaj broj će se ubuduće povećavati, shodno potrebama, kaže Bošnjak. Tu "tešku mehanizaciju" nisu sprečile da radi na terenu ni kiše, koje su izazivale više poplava u januaru u leskovačkom kraju.

Na pitanje da li će zemljište koje je kupila kompanija i ono koje je on iznajmio na svoje ime na trideset godina biti tretirana kao jedna celina, Bošnjak odgovara potvrdno, uz konstataciju da će "gradnja objekata svakako biti na zemljištu koje je u našem vlasništvu, jer zemljište koje je zakupljeno kao poljoprivredno ne može da menja namenu, i mora se isključivo koristiti u te svrhe".

"Preliminarne analize pokazuju da će buduću plantažu opsluživati minimalno 150 stalno zaposlenih, s tim da će taj broj ići i do 500, kroz angažovanje sezone radne snage. Apsolutnu prednost u zapošljavanju imaće ljudi iz leskovačkog kraja", kaže Bošnjak o budućim zapošljavanjima i najavljuje da investicija neće biti manja od 25 miliona evra, kao i da se već razmatraju neki IPARD fondovi, subvencija radi.

VAŽAN POSAO

Druga licitacija za zakup zemljišta (prve uopšte nije bilo) održana je 3. decembra prošle godine, i tada je Bošnjak zakupio 521 hektar zemlje na kojoj se nalazila leskovačka Plantaža. Kompanija na čijem je čelu Bošnjak, a koja je poznata po izgradnji "Beograda na vodi", ali i izgradnji stanova za pripadnike bezbednosnih struktura koji se grade i u Vranju, kupila je pre toga oko 200 hektara zemlje koja je takođe pripadala nekadašnjoj Plantaži. Tako ova kompanija sada gazduje sa više od 720 hektara plodnog zemljišta u atarima nekoliko sela u severozapadnom delu grada Leskovca. Više meštana nam je prenelo svoje ogorčenje što se daje zemljište koje je nekada pripadalo tim selima i što oni nisu mogli da ga izlicitiraju.

Bošnjak bi trebalo da plati godišnji zakup po hektaru od 6.889,66 dinara, što je bila početna cena na licitaciji. Dakle, za 3.589.000 dinara godišnje kompanija je dobila na trideset godina zemljište koje se pokazalo u prethodnim decenijama kao odlično za uzgoj vinove loze. Uz to, reč je o vrlo živopisnom delu leskovačkog kraja u kome se nalaze i dva jezera, ali je i odlično snabdeven vodom. Kako nam je objašnjeno, posle tih 30 godina zakupcu može da se produži rentiranje zemljišta na još 30 godina, ili trajno.

Zanimljivo je da je ovo zemljište već bilo izdato Navipu iz Kruševca i firmi iz Blaca, ali je ugovor raskinut posle godinu dana, uz obrazloženje da zemljište nije uknjiženo u katastru. Radi ekspresnog uknjiženja zemljišta u katastar, firma Milenijum tim je pre nekog vremena iznajmila helikopter i iz Beograda dovezla ljude koji su imali zadatak da pripreme sve za uknjiženje. Dobro obavešteni izvori u prestonici tvrde da je u Ministarstvu

Nezainteresovana javnost

Zanimljivo je da su sve transakcije sa kupovinom i, naročito, zakupom zemljišta prošle skoro nezapaženo. O zakupu su pisali, postavljali pitanja i iznosili dileme jedino JUGpres, još 3. decembra, i leskovački nedeljnik "Nova naša reč". Zanimljivo je i da se povodom ovoga nije oglasila nijedna stranka koja sebe naziva opozicionom, ni u lokalu ni u prestonici

poljoprivrede morao da bude zamenjen softver, jer ovo zemljište nije bilo blagovremeno prijavljeno da će biti izdavano. Kako tvrde naši izvori, rok za prijavu zemljišta koje se izdaje je do 30. aprila tekuće godine, toga dana se program namenjen tim prijavama automatski zaključava i nemoguće je uneti dopune. Zato je softver i morao da bude zamenjen, da bi se ubacilo i ovo zemljište i stvar dovela u "zakonske okvire".

Koliko je ovo važan posao na državnom nivou, ili na privatnom nivou, ali za visoke funkcionere u državnoj vlasti i osobe povezane s njima, dokaz je i dolazak ministra finansija Siniše Malog u Leskovac. Mali je boravio u ovom gradu baš u vreme kada je ovo zemljište trebalo da se pripremi za izdavanje u zakup, a kako kažu izvori iz lokalne vladajuće strukture, da sa rukovodstvom grada proveri kako se odvija ovaj posao. Kada je potpisnica ovih redova pitala za razlog posete, zvanično je rečeno da ministar dolazi da sa gradonačelnikom "priča o lokalnom budžetu". U Leskovac je iznenada, bar za medije i građane, sa svog puta u Prokuplje svratio svojevremeno i predsednik Srbije Aleksandar Vučić. Na društvenim mrežama je kačio fotografije na kojima stoji zagledan u vinograde.

O firmi Milenijum tim i o Ivanu Bošnjaku i njihovoj povezanosti sa Sinišom Malim i njegovim bratom, kao i povezanosti sa velikim poslovima koji se plaćaju iz budžeta Srbije, više puta je pisao istraživački portal KRIK. Ova firma se povezuje i sa rušenjem u Savamali pod okriljem noći, za koje je Vučić lično svojevremeno rekao da iza te akcije stoji "idiot".

LJILJANA STOJANOVIĆ

Štampa izumire, a sa njom i mediji koji se ne prilagode promenama

Nije novost da će digitalizacija, internet i društvene mreže na kraju najverovatnije doći glave štampanim medijima. Ovaj proces se dodatno ubrzao tokom pandemije, kada su digitalni izvori u razumljivoj pomami za pronalaženjem informacija o kovidu 19, dobili nov vetar u leđa u odnosu na tradicionalne izvore informisanja poput štampe

Na globalnom nivou ishod ove borbe se odavno naslućuje – prema izveštaju Svetskog ekonomskog foruma (WEF) iz septembra 2020, u SAD je očekivani godišnji rast vremena provedenog na digitalnim medijima 5 odsto, a pad od 2 odsto za tradicionalne kanale informisanja (procena za period 2018–2022). Prema istom izveštaju, ovaj jaz još brže raste u Kini, gde godišnji rast za digitalne kanale iznosi 8 odsto, a pad za tradicionalne 3 odsto godišnje.

Osim ovih izazova, štampu i tradicionalne (a profesionalne) medije u Srbiji čeka još mnogo toga. Jedan od problema jeste suštinski nelojalna konkurencija u vidu medija ili “medija” kojima je čitanost (u štampi) ili “klik” (onlajn) jedino merilo kojim se rukovode tokom kreiranja sadržaja – osim kada nemaju obavezu da sprovedu propagandne aktivnosti vezane za čoveka i stranku na vlasti, bilo da je reč o hvalospovima neprikosnovenom lideru, bilo da je obavezno provlačenje kroz blato onoga ili onih koji su tog dana na tapetu zbog izražavanja sumnji i manjka entuzijazma za poteze vlasti.

Takođe, tu su i ekonomski udari, odnosno izbegavanje oglašavanja kompanija – bilo privatnih, a državnih naročito – u nepodobnim medijima. Posledično niske zarade i slab kvalitet života novinara dodatno utiču i na kvalitet njihovog rada (zbog neminovnog rasipanja na tezge i druge poslove neophodne za preživljavanje), ali i na njihov životni vek.

NUŽNA PROMENA NAČINA POSLOVANJA

Sa druge strane, i sami mediji često izgledaju okoštalo, bez želje da nešto suštinski menjaju u načinu poslovanja, u vremenu kada se celo društvo menja velikom brzinom. Retki su mediji koji uspevaju da iskoriste sve mogućnosti koje im pružaju nove platforme i digitalizacija društva. Sa zastarelim načinom rada, bez obaziranja na promene, kruni se i supstanca koja takve medije još uvek održava u životu – stari čitaoci neminovno (biološki) odlaze, a zastareli koncept ne dovodi nove.

Na svetskom nivou, tradicionalno dominantno finansiranje medija kroz oglašavanje polako prelazi u dominaciju finansiranja od (digitalne) pretplate, pogotovu jer društvene mreže i druge onlajn platforme jedu novac koji je ranije išao medijima. “Njujork tajms” je za 2018. godinu prijavio 709 miliona dolara digitalnog prihoda: od toga 400 miliona dolara od digitalne pretplate (rast 18 odsto u odnosu na prethodnu godinu), a 259 miliona od digitalnih oglasa (rast 8,6 odsto). Sa druge strane, Dilajt je u izveštaju iz 2018. procenio da će do kraja 2020. polovina odraslih u razvijenim zemljama biti pretplaćeni na najmanje četiri onlajn medija.

“Nema jedinstvenog rešenja ili recepta koji bi popravio poslovanje svih medija”, kaže za “Vreme” Evan Trač (Tracz), direktor Ajreksa (IREX) u Srbiji i šef USAID-ovog Projekta jačanja okruženja za održivost medija (SMS – *Strengthening Media Systems*). “Međutim”, dodaje on, “postoji rastući konsenzus o onome što više ne daje rezultate.”

“Dani kada su tradicionalno oglašavanje, klasična pretplata i prodaja na kioscima bili kompletan poslovni model svakako su završeni za medije bez obzira u kojoj zemlji se nalaze. Jasno je da je do toga u dobroj meri došlo zbog digitalizacije i interneta. Serija odluka ili previda pre 20 ili 30 godina tadašnjih pionira u novim tehnologijama završili su tako što je u javnosti stvoren utisak da informacije, uključujući i vesti, treba da budu besplatne, a digitalni svet je dodatno smanjio potrebu da se prave papirne kopije bilo čega. Ove promene, uz dodatak novih formata i društvenih medija, znatno su podrile tradicionalni poslovni pristup za najveći broj periodične štampe – a ovo sve je bez uzimanja u obzir bilo kakvih lokalnih ili ekonomskih okolnosti”, kaže Trač. Po njemu, za promene je potrebno kompletno promišljanje novih modela, za šta mnogi mediji nisu raspoloženi ili nisu u stanju da ih sprovedu.

SA PAPIRA NA MONITOR I DISPLEJ

“U USAID SMS projektu fokusirani smo na nekoliko ključnih pristupa, za koje verujemo da su obećavajući za nezavisne medije na tržištu Srbije. Prvo je ponovno promišljanje formata i korišćenja tehnologije. Štampa, za skoro svako izdanje, ne može više da bude pokretač. Podaci odasvud pokazuju da upotreba štampane periodike konstantno opada, i taj trend će se nastaviti. Ali, čak i za medije koji su već u digitalnom prostoru, postoji potreba da se konstantno naglašava ažuriranje i oplemenjivanje izgleda aplikacije i sajta, da se veći naglasak stavi na mobilne uređaje i spremnost da se proši-

re načini interakcije sa publikom, istražuju novi formati, bilo putem videa, zvuka (npr. podkasta) ili vizuelizacije podataka, kao i da se platforme društvenih medija koriste na način koji maksimizira doseg sadržaja”, kaže Trač.

Da ova tranzicija sa štampe na onlajn može biti teška potvrđuje za “Vreme” i urednik onlajn izdanja lista “Danas” Bojan Cvejić.

“Generalno postoji otpor ljudi prema radu na sajtu, što je normalno i očekivano, i svaka svetska redakcija koja je u jednom momentu pozelela da napravi taj iskorak i integriše print i onlajn prolazila je kroz taj proces otpora. Najbitnije je da se objasni ljudima da su došli neki novi trendovi, da štampani mediji imaju svoje portale, da je to jedan isti medij, isti brend, i da samo malo treba da se promeni način posla, da to nije dupli posao.

Kada je reč o publici, tu postoje zablude – da će pasti tiraž, ako objavimo nešto na sajtu, i da se neće prodati novine. To se kod nas ne pokazuje – nama raste i broj poseta na sajtu i broj prodatih primeraka. Znači, publika nije ista – ne može se zaključiti da, ako neko ko je kupovao novine pročita nešto na sajtu, neće zbog toga kupiti novine. Jer, postoje ljudi koji žele da otvore novine, da ih listaju uz jutarnju kafu, da listaju u kafiću, to im je ritual.

Sve dok postoje ljudi koji sada imaju preko 35 godina, postojaće i novine. Ali, kada ove mlade generacije budu dominirale, onda će to biti druga priča – biće sve digitalno, preko telefona. Print će izumreti, ali to se neće desiti za 10 ili 15 godina, nego za 50”, kaže Cvejić.

UPUĆENI NA DONACIJE

Kako se za “Vreme” priseća Veran Matić, predsednik Upravnog odbora Fonda B92 i nekadašnji direktor i glavni i odgovorni urednik Televizije B92, tokom devedesetih je razgovarao sa osnivačem Fondacije za otvoreno društvo (FOD) Džordžom Sorosom o drugim mogućnostima finansiranja medija.

“Ova fondacija je na izvanredan način pomogla nastanak mnogih medija, očuvanje i razvoj već postojećih, dala snažan doprinos stvaranju izuzetno velikog medijskog potencijala, kreativnog i pro-

fesionalnog, pred 5. oktobar 2000. U to vreme Radio B92 je bio čitav pokret sa snažnom kulturnom produkcijom, društvenim aktivizmom, stvarao je i sadržaje koji su bili jasno manjinskog karaktera, u društvu čiji je kulturni model bio populistički nacionalistički, turbo-folk...

Taj kulturni model stvorio je i tržišni model, i oni su i danas snažno vezani i dominiraju medijskim i kulturnim prostorom. U to vreme mi je bilo jasno da postojeći biznis model, iz tada nezavisnih medija, mi nikada nećemo usvojiti i da je potrebno da postoji izvor sredstava koji će konstantno biti korektivan faktor, pored prihoda koji se budu ostvarivali na tržištu. Jednom prilikom sam pitao Sorosa zbog čega, osim medijskih obuka, ne bismo imali na raspolaganju i obuku vezanu za berzansku trgovinu, finansijsko opismenjavanje koje bi nam pomoglo da obezbedimo još neke izvore finansiranja medijskih operacija osim onih od reklama i donacija, svestan da će jednog dana donacije biti bitno smanjene i da će nestati.

Soros je to shvatio kao šalu, naivno pitanje i rekao: “Zašto bih sebi pravio konkurenciju na berzi?”

Danas razmišljam o tome da li bi bilo drugačije da smo tada uspeali da stvorimo fond za finansiranje profesionalnih nezavisnih medija. Neku sumu, glavnicu, prikupljenu od donatora, filantropa, koja bi mogla da bude investirana u najmanje rizične akcije, obveznice... I iz tih sredstava da se finansiraju mediji u jednom delu, za sadržaje koji nisu komercijalnog karaktera a neodvojivi su od očuvanja javnog interesa. Mislim da još nije kasno da se razmisli o nekom sličnom modelu. Posebno mislim da bi Evropska komisija morala da razmišlja o inovativ-

nim modelima podrške, agregaciji većih količina novca za podršku medijskim sadržajima i medijima koji su stubovi demokratskog razvoja zemalja kao što je naš region, a to je jedno od ključnih pitanja svih procesa koji treba da dovedu do uključivanja regiona Jugoistočne Evrope u Uniju”, kaže Matić.

ALTERNATIVNO FINANSIRANJE

O alternativnim izvorima finansiranja medija razmišlja i Evan Trač. Kako kaže, USAID SMS projekat takođe promovise i podržava razvoj alternativnih izvora prihoda za nezavisne medije. “Nije uvek moguće pokriti sve troškove povezane za proizvodnju kvalitetnog novinarstva sa direktnim prihodima od publike i oglasa, kako god njima bilo dobro upravljano. Često se događa da medijske organizacije razviju male biznise ili konsultantske usluge koje mogu doneti dodatni prihod. Ovi ‘sporedni poslovi’ mogu da budu u IT sektoru, u organizovanju događaja, prevodilačkim uslugama, monitoringu medija, pa čak i u prodaji robe ili vođenju kafića”, kaže Trač.

Prethodno mediji moraju da razumeju svoju publiku i trendove konzumacije sadržaja – da znaju šta privlači pažnju, kada i zašto: ako mediji ne prate i ne koriste ove podatke, oni praktično lete na slepo, kaže Trač.

Dodaje i da je izuzetno važno razviti direktan odnos sa publikom. “Više nije održivo da novine jednostavno ponude sadržaj koji im se učini podesan i očekuju da će ih čitaoci pratiti svakog dana. Lojalnost publike zavisi od njihovog uverenja da medij odgovara na njihove probleme i brige, i da je, na neki način, ambler onih vrednosti i principa po kojima

“ZA OSVAJANJE NOVIH MODELA POTREBNA SU I OZBILJNIJA ULAGANJA”: Veran Matić

Foto: Sava Radovanović/ Tanjug

Cvejić pak vraća priču na mračni aktuelni momenat i fakat da “Danas”, uprkos rastu i onlajn i štampanog izdanja, iz godine u godinu gubi sve više oglašivača. “To je posledica najpre političke situacije, jer kod nas je to počelo da se primećuje pre nekih četiri-pet godina i od tada svake godine imamo drastičan, sve veći i veći pad. Prošle godine se taj pad nastavio, ali za 2020. postoji i dodatno objašnjenje: zbog korone su mnoge industrije preusmerile novac na neke druge stvari, odnosno nisu htele da troše novac na oglašavanje.

Ali, ključna je politička situacija. Mi smo ocenjeni u društvu kao neki anti-režimski medij kojeg Vučić svakog dana proziva, govori da nas ne čita, da smo tabloid, i onda postoji autocenzura državnih i privatnih oglašivača. Ljudi se plaše da se oglase kod nas, čak i neke velike, bogate privatne kompanije, koje bi trebalo da su samostalne i da ih nije briga šta će neko da im kaže. Sa druge strane, ta ista situacija je nama doprinela u povećanom broju poseta na sajtu i prodatih primeraka novina, zato što se stvorio neki revolt kod ljudi. Svaki put kad neko od predstavnika vlasti nešto kaže protiv nas, nama skoči poseta i stigne veliki broj podrške čitalaca”, objašnjava Cvejić.

“ŠTAMPANI MEDIJI IMAJU SVOJE PORTELE, ALI JE TO ISTI BREND”: Bojan Cvejić

Foto: Medija centar Beograd

oni nastoje da žive. Naši podaci pokazuju da je i u Srbiji publika spremna da novčano podrži medij ako prihvata misiju i oseća da je sadržaj relevantan za njihov svakodnevni život. Broj ljudi koji su spremni da finansijski podrže nezavisne medije skočio je sa 11 odsto (2019. godine) na 18 odsto u 2020”, kaže Trač.

GUBITAK OGLAŠIVAČA

Nove tehnologije su pomogle senzacionalističkim, tabloidnim medijima, kaže Veran Matić, napominjući da su navike praćenja medija kroz digitalne platforme tako izgrađene da je tu manje prostora za “ozbiljnu” štampu.

“Za osvajanje novih modela potrebna su i ozbiljnija ulaganja, što nijedan pisani medij u Srbiji danas nema. Zbog toga je važno da oni koji žele da pomognu očuvanje i razvoj i štampanih medija, moraju da budu spremni da odobre donacije ili beskamratne kredite na duži rok upravo za

kreiranje fleksibilnih biznis modela koji će moći da odgovore na sve vrste pritiska ili promena na tržištu. Jedan mogući oblik je migracija ka specijalizovanim produkcijama, ‘proizvođačima medijskih sadržaja’, koje će na različite načine preuzimati medijske platforme, koje će plaćati ili davati reklamni prostor. Verujem da će se razvijati grupe kao što su KRIK, BIRN, CINS... ‘Insajder’ je migrirao iz medija u produkciju, sa vrlo uspešnom saradnjom sa televizijskim kanalima. Sada razvoj planiraju u razvoju tematskog kanala koji bi emitovali distributeri. I to je ohrabrujući projekat iza kojeg staju i kreditori. Mediji civilnog društva su neki format koji bi mogao da ima uspeha. I na globalnom nivou imamo snaženja različitih pokreta vezanih za životna pitanja”, nabraja Matić.

POVRATAK MEDIJIMA OD POVERENJA

Evan Trač, ipak, završava u nešto vedrijem tonu. I on vidi da su rast i širenje netačnih informacija i propagande, uz sadejstvo sa internetom, realan problem za nezavisne medije. “Ali, u isto vreme, to takođe može predstavljati šansu za organizacije da ponude kvalitetan sadržaj koji je relevantan i vredan poverenja. Kako javnost prepoznaje širenje ‘lošeg sadržaja’ (a prema nalazima naše studije iz 2019, 50 odsto ispitanika vidi ‘loš sadržaj’ kao veliki problem srpskih medija – najviše lažne vesti, ali i uticaj političkih partija i povećano prisustvo ‘tabloidnog’ ili ‘vulgarnog’ sadržaja), značajan procenat njih će početi da beži ka kvalitetu, što je već počelo da se događa na mnogim tržištima. I dok smo i dalje usred informacijskog haosa, verujem da će publika biti mnogo spremnija da plati za novinarstvo kome se može verovati.”

RADMILO MARKOVIĆ

Fotografije: Marija Janković

Rim zabranjuje, dakle treba čitati

“Nikako ne bismo mogli reći da je demokratsko društvo pelcovano protiv cenzure. Ona je tu, samo je manje vidljiva. Spinovanje, manipulacija javnog mnjenja, metodi postistinske demokratije sad su na snazi, dok su ogoljeni inkvizitorski postali prevaziđeni, pasé”

“P red nama je leksikon, enciklopedijski priručnik, bibliografsko, političko i anegdotsko štivo, ali iznad svega potresna i uzbudljiva priča koja ponire u najdublje kutove čovekovih mračnih strahova”, piše u obrazloženju žirija nagrade “Dejan Medaković” izdavačke kuće “Prometej”, koju je krajem decembra dobio Dejan Vukićević za studiju *Non imprimatur* ili *cenzura u bibliotekarstvu*.

Ova kulturološka i antropološka studija o cenzuri od postanka sveta do danas ispričana je obiljem primera, što je čini uzbudljivom knjigom i za nestručne čitaoce. Njen autor, Dejan Vukićević, vodi Fond stare, retke i minijature knjige u Narod-

noj biblioteci Srbije. Pre *Non imprimatur* napisao je brojne knjige, uglavnom bibliografije pisaca. Dobio je nekoliko nagrada, pa i nacionalnu, “Janko Šafarik”, za rad u bibliotekarskoj struci. Njegovu najnoviju studiju *Non imprimatur* objavile su biblioteke “Vlada Aksentijević” iz Obrenovca i “Dimitrije Tucović” iz Lazarevca.

“VREME”: Knjiga je rasprodana za nekoliko meseci iako ne spada u takozvanu popularnu literaturu, i iako njen autor nije estradna zvezda. Šta mislite, zašto ovdašnje ljude zanima cenzura?

DEJAN VUKIĆEVIĆ: Kada sam, još onomad, došao na ideju da napišem jednu ovakvu knjigu, nekako sam znao da

mora privući pažnju i da će imati sasvim pristojan broj prodatih primeraka. Zato sam odlučio da njen “pripovedni ton” ne bude strogo naučni, već da klizi ka tzv. naučnopopularnom. (I eto sigurnog puta do estradne zvezde.)

Tačno je da primeraka više nema, ali je činjenica i da su otkupljeni na republičkom otkupu knjiga, tj. da su kupci gotovo isključivo bile biblioteke, knjiga zapravo nije ni ušla u knjižare. Od urednice sam saznao da je samo jedna knjiga (za decu) imala više otkupljenih primeraka i to za jedan. Pretpostavljam da ostale tema zanima iz istih onih razloga koji su i moji: univerzalnost, permanentnost, svestremenost, sveprisutnost, kameleonstvo, mogućnost da vrlo

Iako cenzor postane cenzurisan (kao u slučajevima Điolama Savonarole i Radvana Zogovića) ili obrnuto (slučaj Konstantina Leontjeva), a ima i fascinantnih situacija kada cenzor zabranjuje čak i sopstvena dela (papa Pije Drugi).

Da li su Obrenovačka i Lazarevačka biblioteka bili jedini izdavači kojima ste ponudili rukopis a ne i nekom većem?

Kako je tema ipak vezana za bibliotekarstvo, naumio sam da knjigu objave jedan veliki (ili veći) izdavač i jedna biblioteka, tako sam i pokušao. Imao sam usmeni dogovor s jednim velikim izdavačem (iz razloga pristojnosti ne bih navodio ime, samo bih rekao da se radi o jednom od državnih izdavača), međutim, baš tada je došlo do tektonskih promena vezanih za stopiranje potpisivanja novih ugovora kod njih i dogovor je propao.

Da nije u pitanju cenzura?

Mislim da nije. U svakom slučaju, još na samom početku znao sam da će u izdavačkom i uredničkom smislu biti isplativa knjiga, što su urednice direktorke ovih dveju biblioteka i prepoznale, te nisam morao da obijam pragove, kao ranije u slučaju mojih prozaičnih knjiga.

Sudeći po zabranjivanim i cenzurisanim književnim delima o kojima pišete u studiji, zaključuje se da bi neuporedivo veća šteta bila kad mi sada ne bismo znali za njih nego što bi štetio vladar koji ih je zabranio. Molim za komentar.

Apsolutno tačno. Zapravo je neshvatljivo da cenzori nisu ništa naučili iz prošlosti. Ubijali su, sakatili, izmeštali, javno sramotili, osujećivali objavljivanje novih, uništavali dela, i ni u jednom slučaju (bar ne meni poznatom) slava naposljetku nije pripadala njima nego cenzurisanima. Neki od njih, očigledno, zadovoljavali su se i uživali u moći da trenutno nekoga onemoguće i onesposobe, ali, u konačnici, cenzurisanima i njihovim delima slava je više ili manje, ovako ili onako bila zagarantovana. Samo, da li su prokaženi računali s tim i da li su tu slavu i doživeli, sasvim je drugo pitanje.

Ima jedna divna anegdota sa Staljinom koju pretresa Džon Maksvel Kuci u tekstu *Izranjanje iz cenzure*. Naime, Osip Mandeljštam je smislio (dakle, čak je nije ni napisao!) pesmu o tiraninu koji

naručuje pogubljenja i u tome strasno uživa, poput Gruzina dok jede maline. Nakon usmenog kazivanja pesme usledilo je "izmeštanje" pesnika u Voronjež – ustaljen postupak, reklo bi se, i ništa neobično. No, Staljin se potom kod Borisa Pasternaka raspitivao o tome da li je Mandeljštam majstor svog zanata ili nije. Prema Kuciju, Staljin se zapravo pitao: "Hoće li poživeti, čak i ako umre? Hoće li njegova presuda meni poživeti duže nego moja presuda njemu?" Interesantan ugao posmatranja, posebno ako se ima u vidu da je Staljin voleo i pratio šta se dešava u književnosti.

Jedan od vaših stavova je da cenzura postoji od Adama i Eve i da će je biti do njihovog poslednjeg naslednika. Šta se dogodilo sa cenzurom u demokratskom društvu?

Nikako ne bismo mogli reći da je demokratsko društvo (a mi smo trenutno negde, recimo, u paleolitu demokratije) pelcovano protiv cenzure. Ona je tu, samo je manje vidljiva. Spinovanje, manipulacija javnog mnjenja, metodi "postistinske" demokratije sad su na snazi, dok su ogoljeni inkvizitorski postali prevaziđeni, pasé.

Zašto države zvanično nemaju cenzuru iako je sprovode u praksi, da li su klasični vidovi cenzure promenili formu?

Zato što se duh vremena promenio, postignut je kakav-takav napredak u slobodi govora. Inkvizitori su spaljivali ne samo knjige, već i njihove autore, nacisti su to radili teatralno, pompezno, danas se knjige retko spaljuju, metodi proskribovanja su mnogo suptilniji. Može se reći da su cenzori naučili tu lekciju.

Strah je jedno od oružja cenzure, ali je i njen izvor: vlast se boji kritike i zato je cenzuriše. Šta to govori o takvoj vlasti?

Ovo je tako dobra ideja da mi je žao što je nema u mojoj knjizi. Bahaćenje vlastodržaca počesto se dešavalo, no nije manje ni takvih primera kada je strah uzrokovao zabrane. Opštepoznati su oni koje je katolička crkva sprovodila kroz *Index librorum prohibitorum*. Ogroman strah od širenja znanja i slobode mišljenja pojavio se posle izuma štamparije s pokretnim slovima sredinom 15. veka. Strah koji je bio opravdan jer je usledila Reformacija.

A onda su luterani spaljivali "papinske" knjige i nastavili nezaustavljivu spiralu nepodopština, dugu istoriju beščašća.

Kako cenzurišu biblioteke?

Načini cenzurisanja u bibliotekama počinju i pre samog ulaska knjiga preko praga biblioteke. Kroz nabavnu politiku bibliotečke građe veoma lako se može sprovesti. Toga je, na sreću, sve manje u srpskim bibliotekama.

Devedesetih godina svedočio sam i sâm sprovođenju dobronamerne (ako se tako nešto uopšte može reći) cenzure kroz glasanje javnih biblioteka za najčitaniju knjigu godine. Kako je u to vreme jedna autorka bila neprikladna u čitanosti, desilo bi se to da iz godine u godinu ona dobija Nagradu za najčitaniju knjigu, te su bibliotekari fingirali glasove i davali ih nekim drugim, takođe veoma

čitanim naslovima, ali koji su imali mnogo veću umetničku vrednost (prema ocenama samih bibliotekara, ali i književne kritike). Iz dobre namere, reklo bi se, ali ipak cenzorske makaze radile su.

Knjige su izlučivane iz biblioteka i uništavane, u samo jednom danu, u jednom gradu, Moskvi, 1937. uništeno je 800.000 nepodobnih knjiga. Sklanjane su u posebne fondove koji su kršteni na različite načine: specfondovi, spechrani, D (direktorjev) fond, Q (questionable), pa čak i Pakao (Francuska nacionalna biblioteka). U nekim slučajevima, posebno u Sovjetskom Savezu, knjige su na poseban način i bukvalno etiketirane, s preporukom kako ih treba čitati, naravno s ideološkog aspekta. Na taj način i misao je bila kontrolisana, formirana.

Kad su u pitanju mediji i umetnička dela, argumenti cenzora se najčešće pobijaju slobodom govora i umetničkom slobodom. Ima, naravno, primera kad je takva odbrana neosnovana. Da li su te vrste slobode precizno definisane?

Bojim se, nažalost, da nisu. Radi se zapravo o delikatnim pojavama koje su granične. Vi ste, ako sam dobro razumeo, naveli primer kada se kič, šund, tabloidno novinarstvo proglašavaju legitimnim pozivajući se na umetničku i slobodu govora. Postoje i neki drugi primeri u bibliotekarstvu, prilikom pozajmljivanja knjiga, kada se bibliotekar počesto nađe u nedoumici da li neku knjigu izdati ili ne, i ako ne, s kojim objašnjenjem. Jasno je da se pornografska literatura ne treba davati maloletnicima, ali ponekad je teško razlučiti umetničko od pornografskog. I koja je to tačno vremenska granica u smislu mlađeg i starijeg adolescenta. Posebno ako se zna da se granica stupanja u seksualne odnose odavno spustila, a goli gležnjevi kao narušavanje javnog morala postali smejurija. Nije

je vlast ne hoteći učinila uslugu. Negde u to vreme nastala je i izreka "*notabitur Romae, legetur ergo*" ili "Rim zabranjuje, dakle treba čitati". Tiraži skaču, slava zabranjenog raste, uticaj takođe. Ne znam šta će reći istorija za književno delo Gojka Đoga i konkretnu zbirku *Vunena vremena*, kao uostalom ni za delo Ivana Ivanovića i *Crvenog kralja* (u pitanju su dva najpoznatija suđenja piscima kod nas). Znam šta otprilike tzv. "druga Srbija" misli o njemu kao intelektualcu, ali ono u šta sam apsolutno uveren jeste da je Đogo na suđenju održao istorijski čas komunističkom režimu Josipa Broza i njegovom "nezavisnom" sudstvu, lekciju iz predmetâ: književnost, estetika, umetnička sloboda, javni moral. On se još početkom osamdesetih, u svoju odbranu, a zapravo u odbranu svih nas, usudio

je njegov najveći cenzor on sam. Što veoma dobro ilustruje tezu da je za cenzuru neophodan centar moći, u ovom slučaju megalomanija je toliko velika da se i cenzurisani i cenzor nalaze u istom biću. Isidora Sekulić je spalila rukopis svoje druge knjige o Njegošu posle kritike prve knjige moćnog Milovana Đilasa, koji je ubrzo i sam podlegao moćnoj cenzuri. Ovo bi bio primer naknadne, suspektivne autocenzure, koja je češća u preventivnom obliku, dok je delo u nastajanju. A tu su potom i urednici koji je sprovode u nastojanju da spase sopstvenu funkciju ili izbegnu zabranu izdanja. Jedan takav primer je slučaj Dimitrija Vučenova, urednika Letopisa Matice srpske koji odbija naručenu priču Antonija Isakovića jer se navodno nije svidela onima "odozgo". Isaković je i sam bio deo te strukture, pa se veoma iznenadio kad je shvatio da je zabrana izmišljena, te da se radilo o lažnom pozivanju urednika na više autoritete. S aspekta cenzora najčistiji i najdelotvorniji metod očigledno je "instalirati" čip s malim cenzorom u glavu stvaraoca koji će odraditi svoj posao.

Da li je moguće društvo bez cenzure?

Ne. Ili možda u nekoj sasvim dalekoj budućnosti, kada se ljudska vrsta toliko promeni, ili ukrsti s nekom vanzemaljskom, ili životinjskom. A kako intimno ne verujem u suštinski progres, ako ne računamo tehnološku stranu, to se onda, sva je prilika, neće ni dogoditi.

Opet, s druge strane, ako svako od nas, ipak, iskleše po jedan kamen i ugradi ga u zgradu, to jest, ako svako dovoljno toga uradi na sebi, ako počisti svoje dvorište, obradi svoj vrt, zalije muškatzle na prozoru, izvadi balvan iz svoga oka i pomoćne komšiji da izvadi trun u njegovom, pozelevši, pritom, da mu krava bude živa i zdrava, možda, ipak, ima šanse da, svakako ne mi, ali neko od naših potomaka doživi svet bez cenzure. U tom utopijskom svetu ne bi postojali centri moći ni moćnici jer se ona upravo na moći, očigledno je, i zasniva. Nadam se da ova knjiga upire kažiprst na mehanizme, karike i pojavne oblike cenzure, te tako pomaže u njenom sprečavanju i smanjivanju, jer o zatiranju, bar zasad, kao i u vekovima pred nama, izlišno je govoriti.

SONJA ČIRIĆ

■ Cenzori su ubijali, sakatili, javno sramotili, uništavali dela, osujećivali objavljivanje novih i ni u jednom slučaju slava naposljetku nije pripadala njima nego cenzurisanima —Dejan Vukićević

isključeno da bi nekom moglo pasti na pamet (ako već nije) i da napiše priručnik za silovanje.

Nešto slično je i sa anarhističkom ili terorističkom literaturom, kako odvojiti uputstvo za spravljanje eksploziva od vodiča za sprovođenje terorističkog akta, recimo. Ustaljena je praksa da se primenjuju pravila koja prihvata većina i koja su civilizacijska tekovina. Da li je većina uvek u pravu i ko ima mandat da proglasi nešto opštom civilizacijskom tekovinom, neresiva su pitanja.

Pitanje je da li bi *Vunena vremena* Gojka Đoga postala deo književne istorije da zbirka nije cenzurisana. To važi i za većinu naslova iste sudbine. Da li se može reći da cenzori zapravo pomažu svojim neistomišljenicima?

U knjizi sam pisao i o "Vejentovom efektu", fenomenu o kojem se malo zna i još ređe priča, a zanimljiv je. Fabricije Vejent je bio pisac pamfleta protiv rimskih crkvenih i državnih velikodostojnika i kao takav zabranjen. Tek posle progonstva postao je slavan i čitan. Tako mu

da izrekne sledeće: "Mislim, ako smem da mislim, da sud nije mesto za razgovor o poeziji. Pogotovo ne o vrednosti poezije. (...) Pitanja umetnosti na sudu se ne rešavaju. (...) Nije u interesu našeg društva da sudi poeziji i pesnicima. (...) Društvo koje sudi poeziji, budućnost će osuditi. (...) Sud može lako uništiti pisca, ali je potpuno nemoćan pred poezijom. (...) Sudu je da sudi, a pesniku da piše, neka svako radi svoj posao na dobrobit svoga roda." Prema nekom ko je ovako nešto izgovorio u ono vreme, u onim okolnostima, mogu da osećam samo divljenje.

Smatra se da je autocenzura najdelotvornija cenzura. Zna se da je ona rezultat straha od kazne, ali i potrebe za dodvoravanjem vladaru. Zbog primera kojima ilustrujete ljude iz ove druge grupe, nemoguće je ne nasmejati se prilikom čitanja o ovoj ozbiljnoj i pogubnoj temi. Koje od njih biste izdvojili?

Nadaleko je čuvena misao Oskara Daviča, svojevremeno moćnika i krojača kulturnog i umetničkog života, o tome da njemu ne trebaju nikakvi cenzori jer

**ONO ŠTO ZNAMO
ZAVISI OD NJIH**

**NEZAVISNI MEDIJI
ZAVISI OD TEBE !**

podrzimedije.rs

Teorije zavere

Od kriminala, preko telekomunikacija, pa do virusa korona, teorije zavere cvetaju u srpskom društvu

TV programi su poslednjih nedelja ponovo nalik na ciklus špijunskih trilerova koji golicaju maštu gledalaca, stvarajući blagu jezu nalik na blage simptome vakcinacije. Upravo sada, ta vakcinacija, a lično sam se u to uverio, funkcioniše bez problema, predstavlja retko polje racionalnog rasuđivanja i redak slučaj gde možemo nešto sami da učinimo u borbi sa pandemijom. Ostatak medijskog prostora je zona u kojoj često prestaje logika i počinje manipulisanje informacijama, to je zona u kojoj je sve moguće – zona teorija zavere!

Verovatno najupečatljiviji primer je slučaj policijske službenice visokog ranga, Dijane Hrkaloović. Njen identitet i karijera su inspiracija za špijunski triler, ali i ozbiljnu istragu bezbednosnih službi. Dijana je, kako saznah, koleginica psiholog, studirala i doktorirala sa super prosekom, radila i obučavala se u BIA, ostvarila sa SNS vrtoglavu političku karijeru i dospela do položaja državne sekretarke u MUP-u. Mediji pišu da je ova naša superpolicačka prisluškivala novinare, sprovodila mere prema kolegama, dovode je u vezu sa organizovanim kriminalom, prisluškivanjem Vučića; odbila je poligraf, četiri meseca bila u Izraelu, nekoliko puta menjala adrese boravka skrivajući se od mafije, promenila ime u Nika Rina (kao u ukrštenim rečima), da bi konačno ponovo postala Dijana Hrkaloović. Vaaau! Gotov film, gde je kamera, gde je rasveta za sestru sa asfalta!

Ne mogu da vam spojiljem kraj, jer ga niko ne zna, ali teorije se samo gomilaju.

Kad smo kod kriminala, tu se u Srbiji teorije zavere pišu krvavim slovima, sad stvarno zvučim kao novinski naslov. Nedavno je takav mit nastao ubistvom oca i sina. Slučaj Uskoković i sin, Zoran i Zoran, a trag navodno vodi do ubistva Arkana u čiju likvidaciju je stariji Uskoković bio uključen. U Srbiji se potvrdilo da postoji transgeneracijski organizovani kriminal, krvna osveta po crnogorskom modelu, što je viši nivo surovosti. Priča o našem podzemlju tako je nedavno stigla do Japana, gde se u animu seriji *Jormungand* pojavljuje lik Dragana Nikolajevića Baldre, vođe paravojske "Balkanski zmajevi", zaduženog za etnička čišćenja, koji je u mladosti bio internacionalni kriminalac, ali nikada nije osuđen, jer mu je otac bio general. Pogađate, inspiracija su lik i delo Željka Ražnatovića Arkana.

Korona je takođe fantastičan izvor teorija zavere. Neverovatno je da posle više od godinu dana od početka pandemije još uvek, uprkos vakcinaciji, redovno slušamo alternativne teorije iz oblasti medicine. Možda se ovo moglo razumeti kada se medicinska struka tek susrela sa novim virusom i njegovim globalnim posledicama, ali danas je situacija

potpuno drugačija. Zašto i kako dr Nestorović i kompanija danas mogu da tvrde kako korona ne postoji, kako testovi ne rade i maske nas ne štite. Munjevitno se pojavila nova emisija na Televiziji Happy, "Teorije zavere", gde sam čuo sve ove tvrdnje. Čuo sam i za međunarodnu zaveru ANTIFE, ali i da ljudima od korone u Švajcarskoj ispadaju zubi!!? Izvor je jedan zubar koji leči burazera jednog od sagovornika. Pokušao sam da shvatim logiku ispadanja zuba, pojava bi se mogla objasniti grčanjem vilice i škrgutanja zubima zbog pojačanog i produženog stresa, ova pojava se naziva bruksizam. Lek su folije, noćne proteze i relaksaciona terapija.

Shvatio sam na ovom banalnom primeru koliko je teško, a verovatno i uzaludno, pokušati da se racionalno bavite svakom pojedinačnom teorijom zavere, gde su pomešani delići stvarnih činjenica sa elementima fantastike.

Na kraju, teoriju zavere dobili smo u oblasti savremenih komunikacija. U rat Telekomu i SBB-a sada se uključuje mobilni operater Telenor. Decenijama postoje prvo dva, a zatim tri operatera mobilne telefonije i konkurencija je funkcionisala uglavnom po zakonima tržišta. Ko nudi bolju i jeftiniju uslugu, bolje i jeftinije telefone, a jednom godišnje meri se koja mreža daje brži ili bolji signal. Manje-više fer borba, bez niskih udara.

Problem nastaje (nisam vidovit, ali sam to predvideo upravo na ovom mestu), kada mobilni operateri budu uključili u svoju ponudu kontent domaćih provajdera. To je dovelo do saradnje Telenora i Telekoma, što bi opet moglo da se prihvati ako je u pitanju poslovno-tehnička saradnja. Primer je bio aranžman Telekoma i VIP-a, koji je podrazumevao iznajmljivanje Telekomove infrastrukture. Međutim, Memorandum o saradnji, koji je očigledno prerano procureo u javnost, predviđa saradnju radi potiskivanja i uklanjanja SBB-a sa tržišta Srbije, jer Telenor neće distribuirati programe SBB-a.

Opet je, po drugi put u istoriji Srbije, objavljen jedan memorandum – prošli put je posle objavljivanja došlo do raspada Jugoslavije i ratnih sukoba – ovaj memorandum govori da se danas u Srbiji političke borbe vode kroz medije.

Da bi ova teorija zavere bila potpuna, u priču se uključuje BIA koja traga za misterioznom krticom, koja je javnosti otkrila Memorandum 2. Činjenica da se ovom temom bavi BIA, a ne Komisija za zaštitu konkurencije, možda najbolje pokazuje da nema te afere u Srbiji koju ne možete u medijima da rešite trilerom teorije zavere. Stvarno zahvalan žanr.

Foto: printscreen

Mira, mera

Opraštajući se ovih dana od Mire Furlan, bivša Jugoslavija je, nimalo slučajno, po ko zna koji put otkrila vlastitu duboku podeljenost. Ne, međutim, geopolitičku, na koju smo navikli i koja nam je postala "normalna", nego onu mnogo dublju i, čini se, ozbiljniju. U toj podeli na jednoj strani su oni kojima je za identifikovanje ove glumice dovoljan podatak da je igrala u nekoliko poznatih filmova, recimo *Le potpi poroka* Živka Nikolića, *Ocu na službenom putu* Emira Kusturice, *U raljama života*, *Za sreću je potrebno troje* Rajka Grlića, *Za sada bez dobrog naslova* Srđana Karanovića, *Video jela – zelen bor* Gorana Gajića i *Turneji* Gorana Markovića, kao i u još popularnijim televizijskim serijama *Velo misto*, *Nepokoreni grad*, *Putovanje u Vučjak*, *Bolji život*, *Vratit će se rode*. Na drugoj je pak strani deo populacije koja Miru prvenstveno pamti kao teatarsku glumicu, ali i kao pevačicu koja je svoju energiju i svoj glas darivala furioznim nastupima benda Le Cinema. U dinamičnim vremenima, kakvo je naše, kad nova lica i sveže fabrikovane afere kao gumicom brišu jučerašnjicu, pojam minulog rada, a s njim i svaki eventualni pokušaj uspostavljanja kontinuiteta (sanim tim i tradicije), postalo je normalno za dramsku umetnicu, kakva je Mira Furlan, konstatovati da je "bila najlepša filmska glumica bivše Jugoslavije". U ovako uspostavljenom "okviru" malo je prostora za moguća objašnjenja ili prisećanja. Recimo, na glumačka sredstva kojima je Mira odigrala ulogu beskrupulozne Štefičine kolegice Mirjane koja u filmu *U raljama života*, navodno, ima rešenje za svaki životni problem; na način kako je Mira glumački rešila scenu (neuspelog) samoubistva žene koja je u *Ocu na službenom putu* uzrokovala nesreću jedne porodice; na Melkiorovu ljubavnicu, razmaženu Enku iz Vrdoljakovog *Kiklopa*; na patrijarhalnu Jagliku iz *Ljepote poroka* koja, poput strune napeta, neočekivano, među nudistima otkriva nove dimenzije nesanjane slobode; na ocvalu divu beograd-

"Rekla je doć, ma je noć; ne ima cokula, crjevje je izula; bosa hode, drača bode; nijesam tvoja, sva sam moja; kako došao, tako pošao", reče Mira i okrete se...

skog glumišta Sonju iz *Turneje*... Još manje tu prostora može biti za Mirinu veoma intimnu avanturu sa Novim valom i muzikom koja je, kako stvari stoje, obeležila naš poslednji dah slobode, te za njenu saradnju s bendom Le Cinema, frakcijom Stubličevog Filma. Sve je to, naime, danas postalo suvišno, bespredmetno i nesravnjivo sa utiscima koje najšira publika stiće gledajući televizijske reprize starih filmova i serija.

U ovako koncipiranom "portretu", razume se, još manje će biti prostora za pozorišne uloge Mire Furlan, pa i za njenu veličanstvenu Petrunjelu u *Dundu Maraju* Marina Držića, koju je odigrala u predstavi koju je 1981. godine u zagrebačkom Hrvatskom narodnom kazalištu režirao Ivica Kunčević, afirmišući i sebe kao genijalnog reditelja, i zagrebačku tradiciju "Gavelinog redateljskog kartela" i ideju i praksu rediteljskog teatra. A šta bi sve o toj Petrunjeli moglo biti napisano u kontekstu oprostaja od Mire Furlan! Kao, uostalom, i o ništa manje veličanstvenom Pometu Mustafe Nadarevića iz iste predstave. I koliko je samo današnjice bilo u toj davnoj predstavi; kako su samo Mira i Mustafa označili tamne valere i mračne slutnje koje sada prepoznavamo kao aktuelnu epohu u kojoj je vragolasta igra-rija zasnovana na intrigama i prividnim nesporazumima definitivno izgubila svaki obris naivnosti i pretvorila se u monstuožnu trgovinu, u ogoljenu i beskrupuloznu otimačinu.

I zato Rade Šerbedžija neće slučajno ispratiti Miru Furlan rečima da je ona "svojim talentom, duhom i ljepotom bila Mira Stupica naše generacije"; ovo Radetovo poređenje neće nastati na osnovu imena koje spaja dve velike glumice, niti se ono temelji na asocijaciji provociranoj činjenicom da su obe igrale istu ulogu u

inscenacijama Držićevog *Dunda Maroja*, prva kod Bojana Stupice, a druga kod Kunčevića, nego otuda što se upravo Petrunjela – barem za Radetov a bogami i moj naraštaj – jednom zasvagda uspostavila kao mera stvari, kao neka vrsta lakmusa za proveru (i procenu) da li glumica, igrajući rolu ove zavodljive služavke, može da uspostavi balans između lepršavosti, zanosne lepote i šarma, s jedne strane, te stamenosti, mudrosti i odgovornosti, s druge. Furlan je, baš kao i Stupica pre nje, uspela da pronađe ovu ravnotežu i da baš tako, dakle sjajno, odigra Petrunjelu. S tim što je Miri Furlan moralo biti mnogo teže jer je njena prethodnica bila uspostavila svojevrtni kanon kako se igra Petrunjela; a to je Stupica učinila u doba kada je pamćenje još funkcionisalo, i kada je ono, pamćenje, bilo toliko ozbiljno i tako duboko da su se, gledajući Furlankinu Petrunjelu, one Stupičine sećali i neki koji Bojanovu predstavu nisu ni mogli da gledaju. No, to je već pitanje konteksta...

Zato mi se čini da će upravo narušavanje i poništavanje tog konteksta – razume se ne samo kada je teatarsko pamćenje u pitanju – predstavljati presudan argument za odluku Mire Furlan da početkom devedesetih godina minulog stoleća napusti ove prostore. Naravno, ne zbog sujete glumice koja je izgubila tačku oslonca za buduća poređenja, nego zato što je Mira Furlan, senzitivna i inteligentna kakvu ju je bog dao, uvidela da se definitivno ruši jedan univerzum, a da će u novom koji nastaje važiti neki drugačiji kriterijumi. I da će oni podrazumevati nova pravila i drugačije definicije, nove kriterijume na koje ona kao levičarka ne može da pristane. Bilo je evidentno da se sprema serija bratoubilačkih ratova (koji, evo, traju do danas, a samo su se sred-

stvari

stva promenila), a Miru su sa svih strana terali da izabere stranu, premda se ona opredelila još mnogo ranije, onda kada je odabrala da bude umetnica koja se za sva vremena odrekla šćardžijskog trgovanja s đavolom.

Prethodno, u Jugoslaviji, ritam njenog pozorišno-kazališnog života bio je određen igranjima predstava na relaciji Hrvatska (Zagreb, Dubrovačke ljetnje igre) – Srbija. Tamo je bivala Petrunjela, Šekspirova Ofelija, Marinkovićeva Glorija, Molijerova Selimena..., a ovde, u Jugoslovenskom dramskom pozorištu čiji je pridruženi član postala, blistala je kao Lea u *Dibuku* Anskog kod Eduarda Milera i Izabela u Kornejevim *Pozorišnim iluzijama* u režiji Slobodana Unkovskog. Igrala je – i ovde i tamo – u ansamblima koje je činila glumačka reprezentacija ondašnje države, sarađivala s rediteljima čije će predstave formirati pogled na pozorište čitavih generacija, plenila – i s pozornice i u privatnim kontaktima – šarmom, duhovitošću i inteligencijom, nagoveštavajući izuzetnu prefinjenost i – osetljivost.

Iz Beograda je, nakon što je igrala u *Pozorišnim iluzijama* na Bitefu, što je sablaznilo mnoge u njenom rodnom gradu, napisala pismo tada već bivšim sugrađanima. Bilo je to novembra 1991. Između ostalog je konstatovala da je u Beogradu igrala za "očajnike koji nisu Srbi nego ljudi". Ipak, iz HNK su je ispratili otkazom, a tri decenije kasnije reditelj Ivica Buljan, aktuelni ravatelj Drame HNK, oprašta se od Mire rečima izvinjenja. Otišla je u Sjedinjene Američke Države, a u prtljagu je ponela ogromni talenat, dragoceno glumačko iskustvo, nesumnjivu inteligenciju, prolaznu lepotu, ali i onu postojaniju – unutrašnju, koju obično definišemo pojmovima kao što su plemenitost, duhovnost. Svesno je sebe osudila da ubuduće igra za publiku različitog senzibiliteta u odnosu na onaj koji joj je bio blizak, u drugačijim sistemima vrednosti, rada, mišljenja i, posebno, na jeziku na kojem ne sanja.

Foto: Vesna Anđić

Uvod u drugi život Mire F.

Otkad je Mira Furlan, po uzoru na Boru Ćosića ("Rođen u Zagrebu, umro u Beogradu, živi u Berlinu") umrla u Zagrebu 1991-92, život ju je naterao da ode čak na drugi kraj sveta ne bi li tamo negde odživela još jednom i umrla po drugi put, stekavši najzad večni život. Tako vam je to, u nesrećnim zemljama nije dovoljno da se umre jednom pa da se stekne stanarsko pravo na rajsko naselje. Štaviše, kad prvi put umreš, oduzmu ti i ono obično stanarsko pravo, a i to su Miri učinili. Jer su imali kako, a nemali stida.

Ovu drugu smrt, kažu, pokrenuo je ubod zaraženog komarca; insekt je delovao kao slepa i neselektivna sila haotične prirode, nije imao ništa lično protiv nje. Prva smrt morala joj je pasti mnogo teže: uboda je bilo bezbroj, mnogi su bili u leđa i u mraku, a mnoge od tih insekata lično je poznavala, nemajući, štaviše, pojma da su insekti, iliti kukci. Kada je saznala, dobre zaštite od njih više nije bilo.

Pre, davno pre te Mirine prve smrti, bilo je nekog života, opojno lepog, a u tom je životu Mira F. bila najopojnije lepa, krhka ali ne i lomna glumačka princeza jedne zemlje, zvala se Jugoslavija, i jednog grada, zvao se Zagreb. Nikada nije učinila ništa da ta čarolija prestane, ništa nije skrivila, samo je svet oko nje naglo promenio žanr, a rugobe, zlice i hulje dobile priliku da joj se osvete za sve zlo koje im nije učinila. Sada se, kada je za sve uveliko prekasno – a odmah je bilo prekasno – poneko i izvinio, obično neko ko lično ništa nije kriv, kao sadašnji ravnatelj drame HNK ili urednik "Globusa", ali od toga Mira ni pre druge smrti ne bi imala mnogo, a sada nema baš ništa. I isplivavaju danas o tome i poneki osobito mučni detalji, čak i to da joj je otkaz napisao neki glumac "srpskog" imena, njime, tim imenom, valjda i učenjen da počini taj sitnodušni zločin protiv čovečnosti. Dumam o tom imenu ali mi ono ništa ne govori, nikada nisam čuo za njega, mada sam u kazalištu i tamo i tada bio redovit; a ako sam nekada tih godina i čuo to ime, brzo sam ga zaboravio, kako se već zaboravljaju glumci koji se ne pamte, jer imena zapravo i nemaju.

Kako se, pitam se, posle živi s tim, s tom po tako neprihvatljivoj ceni otkupljenom egzistencijom? Kako se živi nakon što

se u sebi ubije glas koji kaže: "Čekaj, ko sam ja uopšte da dam otkaz Miri Furlan?!" Bože, svašta i od mene: kad bi ljudi tako razmišljali, nikada ne bi ni bilo prilike da neko kao Mira Furlan umre usred vlastitog života. Tako divnog, tako punog darova za sve koji umeju da ih prime.

A smešno je i jadno i tiho likovanje nekih Odavde kako je Beograd "primio" Miru koju je Zagreb "oterao", i kako je, dakle, Beograd feš fajn dok je Zagreb fuj bljak; smešno je, i bijedno, onoliko koliko je bilo i kadgodašnje licemerno zgražavanje nekih Agramera nad fotoaparatom bačenim u glavu Mirka Kovača, nad šaranjem ustaških znamenja po vračarskim vratima Bogdana Bogdanovića, uostalom, nad fijkom metka oko prognaničke glave Šerbedžijine. Ili nad progonima u Beogradskom dramskom o kojima je svedočila Borka Pavićević, ili nad tihim odlaskom Daše Drndić i glasnim progonom Anice Nonveje, ili o ravnodušnoj tišini nad neslučajnim ćutnjama Bekima Fehmiua i tako dalje, i tako dalje, lista je mnogo duža nego što se ležernoj ovdašnjoj samodopadnosti čini. Ista je bagra iste stvari radila i Ovde i Tamo, samo je Tamo mrak bio onoliko gušći koliko je rat bio fizički bliži, i guzice lakše dolazile na mesto glave. A Tamo je rat bio odmah iza okretnice najduže ZET-ove prigradske linije. I osećao se neposredno, svim čulima, onako kako se oseća vonj raspadnutog leša, ljudskog ili životinjskog. Što nikome, naravno, nije opravdanje ni za šta.

Previše je dara, lepote, pameti i dobrote nakupila u sebi Mira Furlan da za to ne bi bila kažnjena prvom pogodnom prilikom, a kud ćeš bolje prilike od smutnje ratne i raspadne, kad se sve iznova menja i kroji i neki se bajagi novi poredak vrednosti stvari, pa se fukara – ne bez dobrih povoda – ponada da je došla na svoje. Egzekucija je, dakle, obavljena brzo i besprizivno, a to što je nakon svega ipak ostalo još dovoljno Mire, u svoj njenoj darovitosti, lepoti i dobroti, da odživi još jedan život dostojan sebe, to je zato što dvonožni bednici nemaju visinu za nekoga kao što je bila Mira Furlan. Komarac bar leti, a ovi su, u tom svetu insekata, više one gamižuće pojave, čovek ih naposljetku pregazi ne videći i ne hoteći, i ide dalje. ¶

TEOFIL PANČIĆ

»

Kada je iz Amerike u Beograd (i na Balkan) stigla vest da je u Indiana Repertory Theatru Mira zaigrala naslovnu rolu u *Jermi*, predstavi nastaloj po drami Federika Garsije Lorke, izgledalo je da se stvarnost, barem za Miru, koliko-toliko vraća u normalu, da sve dolazi na svoje mesto i da s one strane "Velike bare" ova glumica počinje da diše pozorišnim dahom. Usledilo je još nekoliko njenih uloga u pozorištima njujorškog of Brodveja i Los Anđelesa i, naravno, nagrada, snimila je i filmove u manjim produkcijama, no uistinu veliki uspeh postiže u

serijama. Ni teške maske, debeli slojevi scenske šminke i izgled neobičnih bića iz udaljenih galaksija nisu smetali Mirinoj glumi. Dobijala je priznanja i nagrade, stekla obožavatelje, ugled... U našim životima bila je, međutim, prisutna pišući kolumne za "Feral Tribune" i, u skorije vreme, za portal Nova.rs.

U Hrvatsku se vratila 2002. da bi bila Euripidova Medeja u istoimenoj predstavi Teatra Ullis, koju je na Brionima režirala Lenka Udovički. I, bila je fenomenalna! U Beograd bi dolazila povremeno, ali se ovde skrasila kao – dramska

spisateljica. Njen komad *Dok nas smrt ne razdvoji* u produkciji "Radionice integracije" režirao je Miki Manojlović. Drama o raznim vrstama boli, o patnjama (fizičkim i duhovnim), o ljubavi, nepravdi, praštanju, možda je više svedočila o Miri nego o sudbini njenih dramskih likova. Bila je, međutim, vedra i nasmejana. Čuo sam da se razbolela od virusa, ali ne onog zbog kog je svojevremeno napustila domovinu, a ni ovog zbog koga mnogi odavde privremeno odlazu odlazak iz otadžbine. ¶

ALEKSANDAR MILOSAVLJEVIĆ

Profesor žudnje... za knjigama

Bojan Savić Ostojić, *Ništa nije ničije*, Kontrast, Beograd 2020.

Bojan Savić Ostojić je napisao jedan od najsamosvojnijih romana prošlogodišnje književne proizvodnje, a ta se samosvojnost ogleda pre svega u nenametljivim opisima tumaranja po beogradskim buvljim pijacama u potrazi za starim knjigama, cenjkanja za sitne pare, sedenja po kafeima i ispijanja kafa (dok čita) i zapitanosti šta se to dogodilo s Ćokom koja je rekla da odlazi na nekoliko dana samo što je, evo, već mesecima nema. U roman su unete fotografije knjiga, pisama, dnevničkih zapisa, bioskopskih karata, prizora s buvljih pijaca, čak ćemo pronaći i jednu partituru, sam tekst se, u pojedinim deonicama, koleba između esejističkog i književnog izraza, ali ne izlazi iz žanra realističkog opisa onoga što se događa u trenutku u kojem pripove-

dač kopa po brdima časopisa ili pesničkih zbirki, posmatra događanja na pijaci, ili razmišlja kako da ukrade knjigu iz kafea. Dakle, u romanu se, kako se to ume reći, ne događa ništa. Zbog čega se, onda, ne ispušta iz ruku?

Ne mora se biti strastvenim skupljačem knjiga da bi se ovaj roman prigrlio, ali kako razumeti zgubidana koji nema pametnija posla do da rije po naramcima memljivog, prašnjavog papira i strasno se cenjka za sitne pare – doduše, on para nema, jer onaj ko je spreman da najveći deo života provede njuškajući knjige, izvesno je, neće se obogatiti – a potom gubi vreme čitajući iste te knjige i puni se bespotrebnim znanjem o koječemu (o prvim izdanjima knjiga, na primer), te nije ni čudo što ga je Ćoka napustila, tako da sad nema druge

do da svoju pasiju deli s jednim istim takvim kao što je on, izvesnim Lakijem (iza čijeg ćemo lika, možda, prepoznati jednog ovdašnjeg odličnog pesnika). Nema nikakve sumnje da je *Ništa nije ničije* intelektualni roman, barem onim tokom u kojem pripovedač raspravlja o sadržini knjiga – o Anais Nin i Henriju Mileru, na primer – ali intelektualno jezgro umotano je u debele slojeve sirovog života na pijacama, u opise mravljeg haosa u koji Ostojić strpljivo (kao što je strpljiv i sam pripovedač) prodire i ređa slike siromaštva, bede, poniženja – naročito u igri s policajcima – ali i vitalnosti sveta za koje knjiga tek je roba koju valja što skuplje prodati (u čemu se,

»

Deca uhapšenog čoveka

**Boris Miljković:
Jugosloveni,
Geopoetika 2020.**

Onačinima izbora naslova za neki roman sigurno bi se mogao napisati poseban tekst koji umnogome prevazilazi broj karaktera jednog prosečnog mesta u nedeljnoj štampi predviđenog za pisanje i razmišljanje o knjizi. Značaj naslova je ogroman, kao sublimacija stanja, osećanja i idejnih slojeva jednog teksta on je sigurno i prvi i neposredni kontakt čitaoca s knjigom. U slučaju romana Borisa Miljkovića, zvučnost njegovog naslova, *Jugosloveni*, kako danas stvari stoje na prostoru koji se, za nekog nužno a za nekog neinventivno, naziva Region, češće proizvodi efekat suprotan pozitivnom. Razlozi zbog čega je to tako najmanje su umetničke prirode, a o Jugoslaviji i njenom značaju kao kulturološke, geopolitičke i istorijske činjenice po svemu sudeći još dugo se među političarima, sociolozima, kulturolozima pa i umetnicima neće smiriti stra-

sti i oprečni stavovi proizvesti iole uravnotežen i normalan ton. Osim kada se napiše umetnički tekst, a roman to jeste, koji pojedinačno uzdiže na nivo opštosti i univerzalizuje potragu za ravnotežom, humanizmom i dobrotom. Roman Borisa Miljkovića, reditelja i proznog pisca, upravo je to. Potraga za lepotom, smislom, ostvarenjem i to kroz proces odrastanja na jednom geografskom prostoru koji je u jednom trenutku održavotvoren kao Jugoslavija, te su "Jugosloveni" najpre roman odrastanja i roman sećanja. Miljkovićev "nepouzdan" pripovedač, "snevač" koji u strukturi ovog romana ima ulogu skretničara i vodiča kroz vremenski lavirint, ima, čini mi se, za razumevanje i tumačenje ovog romana jednu ključnu percepciju.

"Čovek u snovima je, načelno gledajući, uhapšen čovek, on je potpuno u vlasti slike koja ga opseada kada isključi stvarnost. Nasuprot očekivanom, nije stvarnost ta koja ga čini zarobljenikom, to je san... Čovek uhapšen snom je realan čovek. Mi smo svi njegova deca."

»

» doduše, pijačni svet slabo razlikuje od nekih izdavača). Ali iako knjiški moljac, pripovedač je naučio da se cenjka i savladao je sve trikove spuštanja cene, a da bi došao do onoga što želi za male pare u stanju je danima da se igra s prodavcem, da se nadmeće s njim i vreba trenutak (kao lešinar, reći će pripovedač) kada će prodavcu sve da se smuči, a naročito da iznova pakuje i vuče teške knjige, te će mu ih prodati za cenu nekoliko puta nižu od početne. S druge strane i prodavci su navikli na neobičnog kupca kojeg, sasvim tipično, zovu profesor, te će profesor, bez bespotrebne neprijatnosti što, možda, zloupotrebljava svoje neuke prodavce, postati jedna od onih mušterija za koju se, ako treba, čuvaju naročito zanimljivi primerici. Ne pripada profesor svetu od kojeg kupuje knjige, ali spaja ga s njim siromaštvo i nekakav interes koji je toliko sitan, barem za prodavce, da njihov odnos više liči na samosvrhovitu igru nego na kupoprodajni odnos. Zbog toga su opisi cenjkanja upra-

vo sjajni i uzbudljivi, jednako složeni kao i prevrtanje po knjigama – i ovde je važno biti prvi, pa će scena u kojoj nezajažljivi profesor razdevičuje tek pristigle kutije pune knjiga i, izbezumljen, pravi pozamašne gomile koje, potom, deli na manje, a zatim bira samo ono što će biti u stanju da plati – ili bazanje pijacom dok čeka da se njegovi ljudi, koje su policajci pre toga razjurili, ponovo pojave. Zapravo, odlasci na pijacu više su od traganja za knjigama, oni su svojevrсно hodočašće, navika koja prelazi u nužnost, zadovoljstvo koje, strogo uzev, sačinjava ključni deo dana. Kada znalac, pak, pronađe knjigu s posvetom, pa još ako je to posveta slavnom piscu od jednako slavnog pisca ili pesnika, otvara se prilika za slatko-zlobna nagađanja – e da kako se knjiga s posvetom našla na pijaci, a ne u policama privatne biblioteke – pri čemu se, ipak, najčešće ispostavlja da piščevi naslednici nisu znali šta će s knjigama, pa su ih, na najbezbolniji način za njih, samo preselili na pijacu. Istovreme-

no, te posvete pružaju priliku pripovedaču za svojevrсну arheologiju odnosa i lepe esejističke delove koji se, sasvim prirodno, uklapaju u pripovedanje.

Bojan Savić Ostojić se odvažno upustio u autofikciju, žanr koji je, naročito od Prustove *Potrage*, postao izazov, sa Bernhardovim autobiografskim spisima dobio na zamahu, da bi danas, na talasu Handkeovih, Albaharijevih, Zebaldovih romana, preko Tedžu Kola i Knausgora, svoj nasloženiji izraz pronašao u romanima Andžea Stasjuka, Havijera Serkasa i Miljenka Jerговиća, a kako stvari stoje, autofikcija i dalje pruža mogućnosti čije se dno ne vidi. Posebno je zanimljivo što Ostojić, odličan pesnik, ne poetizuje svoju rečenicu, nego piše ekonomično i čvrsto, pesničkom se refleksu odajući, možda, samo u naslovima poglavlja. Lepa i odvažna knjiga, ohrabrenje kako za srpsku književnost, tako i za samog autora da, ako bude morao, bez oklevanja usloži svoje samoće. ¶

IVAN MILENKOVIĆ

» Centralni topos romana je ostrvo Rab, a ispričano vreme, period od sredine šezdesetih do 1972. godine. Pozicija s koje se pripoveda, međutim, i stanovište naratora pripadaju drugom vremenu, budućem u odnosu na ispričano ili sadašnjem koje pripada aktuelnoj tački gledišta i koje se prema prošlom odnosi ne nostalgично, jer zbivanja u romanu ne emituju nostalgично osećanje, već "zapisničarski". Narator, "snevač", poput kamere beleži događanja u tom dalekom predelu sećanja-sna, vreme je nelinearno, narušenog uzročno posledičnog niza što olakšava uvođenje u priču, osim glavnih, i brojnih sporednih junaka čije se prisustvo, kada se slagalica na kraju reši, pokaže opravdanim. Ostrvo Rab opkoljeno je vodom kao vremenom, analogno odnosu "snevača" u vremenu prema konkretnim dešavanjima na ostrvu s jedne strane, ali i izvan ostrva, s druge, budući da je kauzalnost narušena a postupak otvoren za kombinaciju i rekombinaciju događanja. Brojni junaci, deca koja dolaze iz Beograda na letovanje kod "none" i druga generacija iseljenika u Ameriku, te "stranci", većinom Nemci koji dvadeset godina po završetku Drugog svetskog rata u zemlji u kojoj su ratovali provode odmor; odrasli, poput Jadrankinog oca, none i tetka Bose, Sabaheta i Šahista, u "snevačevoj" pripovednoj vizuri, propušteni su kao kroz objektiv kamere. I usred događajnog sloja romana, često "iskrsne" slika detalja, zrak sunca, mrav, neka životinja, i taj "upad detalja" u zbivanje ne usporava radnju već naprotiv, potencira dualnost spoljašnje/unutarnje. Kao što je san opozit realnosti tako se tokom celog romana izvodi jedna dinamična igra između spoljašnje slike dešavanja i unutarnjeg doživljaja tog spoljašnjeg. U dinamičnom odnosu su dva sveta, svet dece i svet odraslih, i unutar te dinamike pitanje telesne spoznaje drugog, telesnog sazrevanja, poverenja, pronađene i izgubljene ljubavi, identitetske transformacije kao u liku

Sabahete, emotivne transformacije koja se dešava tokom života i koja postaje tragalački čin za onom "neophodnom supstancom" najpre u telesnom doživljaju a onda i u spoznajnom doživljaju okruženja, kao u slučaju Šahiste. Odlična upotreba dijalekta doprinosi životvornosti scena i dijaloga, "snevačeva kamera" ne propušta da "zabeleži" najrazličitije prizore i "uhvati" nijanse u odnosima, a oni su često složeni i na prvi pogled suprotstavljeni. I gde je u svemu tome Jugoslavija, osim samo u slici mesta dešavanja različitih tokova radnje? U tom fizičkom okviru svakako ali, i u odjecima političke stvarnosti jednog vremena koji se naslućuju kroz tu dinamičnu priču o odrastanju dece ali i o odrastanju odraslih, Goli otok, slučaj Ranković, šahovski turnir početkom sedamdesetih, fenomen radnih akcija, i nešto što pripada duhovnoj sferi i u vezi je sa identitetskim obeležjem jednog istorijskog vremena, neinsistiranje i odsustvo svakog tendencioznog ukazivanja na nacionalne osobenosti naroda koji su činili tu drugu Jugoslaviju. Ti brojni junaci kao da pripadaju ne konkretno ostrvu Rabu usred mora već jednom metaforičnom ostrvu u vremenu, poput kolonije malih ptica iz Kenije čije gnezdo se pravi od "blata iz reke Mara, a reka Mara ide dalje, nosi sve čestice dalje, u jezero Viktorija, a odande ih preuzima jedan ogranak Nila, noseći ih sve dalje, do Aleksandrije, tu ulazi u Sredozemno more i dolazi do Canko", a Canko je jedna od mnogobrojnih devojkica u romanu čije spoznanje sveta, kao i spoznanje svih ostalih, ima dinamičan tok, promenljiv, neomeđen i oslobođen od barijera nacionalnih i jezičkih svojstava. Biti "dete čoveka uhapšenog snom" zahvalan je umetnički i književni motiv koji je reditelj i pisac Boris Miljković propustio kroz literarnu stvarnost. O izvanliterarnoj stvarnosti, nekom drugom prilikom... ¶

MARIJA NENEZIĆ

Popunjavanje samoće

Bitef teatar: *Kao da kraj nije ni sasvim blizu*

Kako praviti pozorište kada se na jednom mestu može okupiti petoro ljudi? Ova situacija je sušta suprotnost onome što je smisao pozorišta, a to je okupljanje ljudi radi izvođenja i gledanja predstave. U borbi da pozorište ne pristane na (samo)ukidanje, Bitef teatar je okupio umetnike koji su spremni da istražuju i šire granicu savremenog srpskog pozorišta. Tako je vreme korone postalo vreme za eksperimente sa mini pozorišnim oblicima – po broju izvođača i publike i maksimalnim širenjem pozorišta ka drugim umetnostima – digitalne umetnosti, performans, likovne instalacije... Negde između svega ovoga nalazi se projekat Maje Pelević (tekst), Nikole Zavišića (režija), Filipa Mikića (video i VR), Anje Đorđević (kompozitor), koji nosi pomalo jeziv naziv *Kao da kraj nije ni sasvim blizu*.

Dakle, dešava se u pozorištu, zove se predstava, ali najveća greška koju možete da napravite je da se ponašate kao da ste u dramskom pozorištu – sednete na svoje mesto i sasvim mirno, u mraku, gledate predstavu (početak–sredina–kraj), uživate se u emociju likova, kritički promišljate društvene probleme, pratite dramsku radnju i jako se trudite da se slučajno ne zakašljete, da ne zaškripi stolica ili ne daj bože (!) zazvoni mobilni telefon. Međutim, *Kao da kraj nije sasvim blizu* nije ta vrsta predstave, tačnije, to i nije predstava. Reč je o događaju (hepening?, performans?, video-rad?) koji zahteva spremnost da učestvujete, da se prepustite, zamišljate, da osetite sopstvenu samoću i anonimnost... Digitalni stjuard (Ljubomir Radivojević) uvodi vas u improvizovanu garderobu i daje vam da obučete odelo kakvo nosi medicinsko osoblje u crvenim kovid zonama. Pitajte se zašto. A zašto da ne? Hajde, pošteno priznajte da ste se za ovih godinu dana mnogo puta pitali kako je to biti u tom odelu... Dakle, kada obučete odelo i stavite masku na lice (sa kojom ste u stvari i došli u pozorište), možete da izvadite svoje mobilne telefone i fotografirate se. Pri-

liku da na društvenim mrežama podeli svoju fotku u "kostimu" gotovo da nikome propušta. Nakon što ste se fotografisali, krenete polako sa digitalnim stjuardom u pravcu dešavanja. Pratite njegov lagani, gotovo ceremonijalni korak koji vas tera da se uozbiljite, pogledate oko sebe i suočite se sa ogromnim ekranom na kome se emituju ogromne fotografije različitih lica. Iza tog ekrana nalazi se prostor izvedbe.

bodno da se šetamo po prostoru i da se ophodimo kako nam odgovara. Na primer, da pridemo ekranu i pokušamo da predvidimo algoritam po kome se lica ponavljaju, ili da ekrane koji se prelivaju na pod koristimo kao kockice za igru školica, ili da legnemo na ležaj i gledamo kako se lica reflektuju na plafonu... Zanimljiva je grupna dinamika – možemo da sednemo na crne suđere koji su sa strane, ali dok se ne pojavi neko "hrabri-

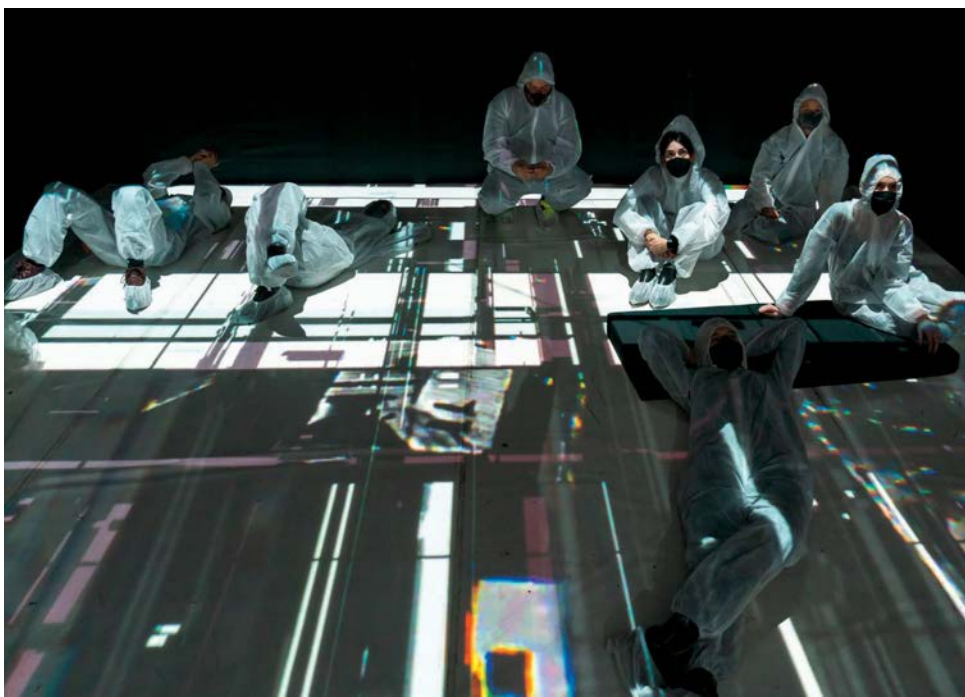

Foto: Bitef teatar

To je prostor u obliku velike kocke omeđene platnima. Uđete u prostor i čekate da bude dovedeno još četvoro gledalaca/učesnika. Digitalni stjuard vam kaže da ste slobodni da se ponašate kako želite – hodate, razgledate, čak i izađete... Sa ove strane velikog platna koje dominira pozornicom Bitef teatra prikazuju se stotine različitih lica. Slika se postepeno prelijeva na pod. Zanimljivo je kako "gledaoci", nesvesno, kada slika krene da se prelijeva na pod, uzmiču (da ne "zgaze" predstavu?), sve dok ne budu saterani uz sam platnjeni zid kocke u kojoj se dešava izvedba. Vođeni navikom pozorišnog gledaoca, zaboravljaju šta je digitalni stjuard rekao na početku: Možemo slo-

ji", ostali se ne usuđuju da bilo šta diraju već stoje sa strane i ne razgovaraju – jer se u pozorištu ne priča, da se ne bi smetalo glumcima. Gledaoci dramske predstave nisu navikli da učestvuju u predstavi i jako se trude da ne smetaju, po cenu da njima sve to počne da smeta. Međutim, ovde "živih" glumaca nema već samo digitalnih glasova izvođača (Mina Strugar, Anja Đorđević, Jelena Piljić, Katarina Vojnović i Maja Pelević). Publika/učesnici su sami onako kako su sami pred ekranom svog računara ili telefona, ali se čvrsto drže svojih pozorišnih navika, i upravo u tom (ras)koraku između zadate situacije i navike umnožavaju se moguća značenja ovog izvođenja.

Sve se vrti oko onoga što je suprotno pozorištu, a to je osećanje samoće. Fenomen samoće je nešto sa čime se svako suočio u kovid vremenu i autori ovog projekta nas stalno vraćaju na to osećanje. Samoća nije nužno ni nešto lepo, ni ružno, ni srećno ni tužno... samoća je praznina koja traži da se popuni, da se strukturiše, ispita, oseti... Tokom događanja glasovi govore priče i asocijacije, uglavnom prijatne ili začudne, koje mogu da probude različite emocije. Uz njihovu pomoć i pomoć zvukova i video-radova možete se prepustiti njihovim asocijacijama ili da se otisnete put svojih asocijacija na zvezdano nebo, lepo pokošenu travu, morsku plažu, kišu, na svetla sa kompjuterskog ekrana, na nepoznata lica koja promiču ekranom... Parčici sećanja na slobodno kretanje prirodom, gradom, virtuelnim prostorima... Ako ste spremni da se prepustite, možete sesti na pod i zamišljati da ste na obali mora, da hodate po kiši, ležite na travi... Odela koja ste obukli s jedne strane podsećaju vas na usamljenost i izolovanost, a s druge strane idu naruku novostečenoj slobodi. Prekriveni maskom i odelom, potpuno ste anonimni, a vaše civilno odelo je zaštićeno od prljanja – možete da se igrate i prepuštate, ako želite. No, ako ne želite, možete stajati sa strane, saterani uz platneni zid, i hipnotisano gledati u ekran. Vaša je volja kako ćete iskoristiti svoju slobodu pod uslovom da ste je svesni.

Veliko finale je kada svi dobiju VR naočare – realnost kompjuterskog sveta dobija i 3d dimenziju. Ako se odvažite da ustanete (nemojte da hodate – sudarićete se!), možete uživati u osećaju da lebdite kroz čudesni svet boja, zvukova, geometrijskih oblika... Vrlo prijatan osećaj koji traje izvesno vreme dok se pred vama ne pojavi naslov predstave KAO DA KRAJ NIJE NI SASVIM BLIZU. Neko vreme gledate taj veliki 3D natpis, a onda nastupi kraj. Da li je ovo predstava? Ne na način na koji smo navikli da doživljavamo pozorište. Da li je zabavno i emotivno? Da, pod uslovom da pristanete da ispitete slobodu usamljenosti, izolovanosti i anonimnosti digitalnog kovid sveta.

MARINA MILIVOJEVIĆ MAĐAREV

Gradovi, ljudi i sloboda

Njujork i London, igrano i dokumentarno, juče i danas: u svakom slučaju, ovo su priče koje kroz pretežno queer oqueer ispituju granice slobode u našoj epohi

Osam opšteg utiska da je reč o dve serije koje svakako zavređuju preporuku, a povrh i aktuelnosti i "prestižne krštenice" u oba ta slučaja, američku dokumentarnu seriju *Pretend It's a City* i britansku igranu *It's a Sin* na drugu, treću decimalu povezuje još jedan značajan zajednički sadržatelj – integralno mesto koje u njima zauzima odnos autora (ali i aktera) prema gradovima u kojima se te priče zbivaju i odigravaju pred očima gledalaca. A tu je i jasan intelektualistički stih.

Dve su ključne prečice uz pomoć kojih je najlakše predočiti seriju *Pretend It's a City* – režirao ju je i jedan je od domaćina u njoj znameniti Martin Skorseze, dok je glavna junakinja svakako živopisna i filmična Fren Libovic, američka spisateljica i humoristkinja, a povremeno i epizodna glumica – ovo poslednje navedeno takođe je iznimno važno, budući da se ubrzo, možda već u prvih pet, deset minuta (od ukupnog trajanja od oko 200 minuta) jasno pokaže viralni magnetizam neodoljivo ekscentrične Fren Libovic, što onda postaje i do kraja ostaje udarna tačka oslonca koncepta čitave te serije koja podjednako pripada zabatu savremene i primenjene sociologije i domenu popkulturnog. Naprosto, Fren Libovic dominira kadrom, a njena pozicija nasmejanog, visprenog, malo je reći logoreičnog mrguda definitivno i jeste nešto vredno tog statusa kamena temeljca ne samo usputno-bočnog projekta autora Skorsezeovog renomea i profila. Dodatni aspekt koncepta je, uz to, pronađen u njenom vibrantnom odnosu prema Njujorku i životu u toj metropoli svih metropola ove naše epohe, čime se stiže do druge krucijalne tematske odrednice ove vrhunske

Pretend It's a City

Foto: promo

Netfliksve dokumentarne serije, koja se pak uz dovoljno osnova za jedan takav sud može doživeti i plasirati i kao svojevrsna varijacija na standap nastup u izmenjenim produkcionim i stilskim okolnostima.

Pretend It's a City (kako glasi jetki savet glavne junakinje te priče tipskim turistima i dođošima u Njujorku), dakle, jeste i portret javne figure zanimljive i raznovrsne baštine, ali jeste i prikaz života u tom gradu tokom završne trećine prethodnog i dvadeset godina "aktuelnog" nam veka. Fren Libovic na spoju ta dva idejna kraka zauzima poziciju koja je u znatnoj meri svojstvena kod nas mnogovoljenom, pa čak i nezvanično kanonizovanom kralju promišljene i glagoljive mizantropije, Tomasu Bernhardu, pri čemu onda "pripovedač/pripovedačica" posebnost svoje tačke gledišta iznalazi na vrhu igle čiji vez u skladnu celinu spaja tešku rezignaciju i osvedočenu odanost predmetu sopstvenog strastvenog prezira. Istina, Fren Libovic je dugo već prepoznatljiva stavka i figura i tamošnje popularne kulture, te je u skladu s tim i njena vidna relaksiranost u nastupu i navodnoj omrazi u odnosu na ono što se zatiče i može iščitavati na ovaj ili onaj način na stranicama Bernhardovog izvanrednog opusa. Razgovo-

It's a Sin

Foto: Tom van Schelven

re Fren Libovic (sa samim Skorsezeom, ali i arhivski – sa Spakom Lijem, Alekom Boldvinom, Olivijom Vajld...) odlikuje pak i njena želja za kozerajem, za dopadanjem, za pohvalom, potvrdom i smehom sago-vornika i publike, čime ova serija dospeva i pod to paražanrovsko okrilje stendap komedije, a što onda dođe kao još jedan, čist bonus za one koji se kroz ovih sedam manje ili više polusatnih epizoda možda i prvi put susreću sa likom (i odblescima dela) Fren Libovic, da pomenemo i to, ikonične kvir figure Amerike na prevoju između dva evidentno burna veka.

Posebno je zanimljiva četvrta epizoda, ona koja se tiče njenog odnosa prema novcu, pa samim tim manje ili više ali nekako uvek grabežljivom a navodno liberalnom kapitalizmu, neretko oslonjenom na državu kao sigurnu luku i kasicu-prasicu za probrane i ljubimce kismeta, a potvrđeno usredsređenom na buđenje lažnih potreba i s njima umreženim konzumerističkim porivima i impulsima. Libovic tvrdi da mrzi novac, ali da sa druge strane voli stvari, dakle ono što se najčešće isključivo novcem da pribaviti i prevesti u lično vlasništvo. Naravno, ta oprečnost je nešto sa čime se ogromna većina nas susreće, možda i svakog dana, ali u slučaju Fren Libovic to onda biva polazišna tačka za razradu i predočavanje složenog sistema sopstvene filozofije života i življenja, koja mora, htela – ne htela, da bude utočište i za takve oštre dihotomije. *Pretend It's a City* na to nadovezuje prikaz Njujorka kao mesta koje i proizvodi i jede novac, ali u kome je, povrhn svega toga i drugih idejnih vratolomija, ipak i dalje moguće slobodno bitisati. U tim trenucima ova nas serija, pored svih brojnih i krajnje učinkovitih, a i znalački raspoređenih i naglašenih povoda za iskren smeh, podseća i na poriv za ličnom slobodom

kao ipak ocem/majkom svih naših instinktivnih, manje ili više osvešćenih i zauzdanah poriva i jednim od, kanda, jedinih smislenih puteva ka punoj samospoznaji. Pa značilo to i povremeno zapadanje u vir solipsističke samosvojnosti. Kao što, recimo, opaža i junak vrsne proze *Već hiljade godina...* iz pera Mihaila Sebastijana (preveo Đura Miočinović, objavio beogradski Clio): "Nikada me nije rastuživala takozvana drama nemogućnosti da upoznemo jedan drugog i misao da dva čoveka mogu živeti jedan pored drugog ne razumevajući ništa od onoga što se suštinski odvija u duši onog drugog; pomisao na tu neprobojnu samoću na koju smo našom prirodom osuđeni me, daleko od toga da me boli, raduje. Ona zadovoljava u meni neku staru nostalgiju za zdravim, solidnim i izvesnim neznanjem, jedinom trajnom stvari u ovom svetu u kome su istine nestabilne i riskantne."

S druge strane, upravo od narečene neprobojne samoće put hedonizma uz tek povremenu zadržku hrle junaci takode izvanredne serije *It's a Sin*, novog rada uvek pouzdano odličnog Rasela T. Dejvisa, u čijem "minulom radu" su sada već i klasični biseri TV serijske ponude – *Queer as Folk*, *Tofu*, *Cucumber*, *Banana*, *A Very English Scandal*, *Years and Years...* Oni koji su iole upoznati za opusom ovog osobenog pripovedača i pregaoca, a mimo polazne faktografije, mogu da predosete da se i ova serija značajnim svojim delom bavi kvir pitanjima i životima. Zapravo, i zvanično gledajući, ovo je prva britanska serija koja se na prvom mestu bavi prvobitnom epidemijom side u Britaniji u prvoj polovini osamdesetih godina 20. veka, naravno. Osim toga, ovo je i upečatljiva (i što je tu posebno važno, maestralno odglumljena) priča o ličnim traganjima, o duhu vremena koje je izrodilo toliko toga dobrog i dalekosežno vrednog (i to ne samo na polju popularne kulture, koja je u ovom konkretnom slučaju važno pomagalo i izvor krupnog i iskrenog nadahnuća, čak i mimo same rekonstrukcije ere i ostalih dokaza besprekorne produkcijske vrednosti ovog dela), a, na sve to, i bezrezervna osuda tačerizma i te ere tačerskog rigidnog bigotizma, na koji pada deo odgovornosti za tu prvu eksploziju ubistvenog virusa ponajpre među gej populacijom. Dakle, kao i u glavnini svog pre-

dašnjeg opusa, Dejvis ne beži od upiranja prsta u one koji su ne samo u nekom opštem, metaforičnom smislu najodgovorniji, pa bili oni i gotovo pa mitska bića u čijim rukama je moć, što onda znači i moguće rešenje ili barem sredstva za pomoć u odsudnom trenutku.

Međutim, *It's a Sin*, naravno, naslovljena po ogromnom hitu dvojca Pet Shop Boys (mada se *Smalltown Boy*, takođe dvojca Bronski Beat, ovde pokazuje kao najprikladnija i najreferentnija pop-kulturna analogija), nije aktivistički rad – pomenuti društveni kontekst je i ovog puta poligon za promućurnu studiju karaktera, dovoljno precizno lokalno određeni da onda dobijaju i na uverljivosti ako je u žiži uvek poželjna i ciljana univerzalnost. Dejvisovi junaci ovog puta su prirodno zaigrane i nesnađene mlade duše koje spoznaju opseg privremenih i novostečenih sloboda početkom narečene decenije u Londonu, baš kao što je i Fren Libovic u nekom trenutku uz mnogo upitnih odluka, promašaja i novih pokušaja tražila sebe i svoje parče Njujorka, ukorenjenog, ako je moguće, makar u prividu slobode i slobode izbora. S tim donekle u vezi, *It's a Sin* ponovo pokazuje lakoću i nehinjenu eleganciju sa kojima Dejvis uvodi, navodi i pozicionira likove unutar ipak tipski postavljene priče, istovremeno gradeći i slikajući univerzum unutar kog lebde i sudaraju se junaci u tom kratkom naletu slobode življenja pre udara ogromne pošasti. Osim toga, a to ovu seriju izdvaja pri poređenju sa, recimo, ranijim ili skorijim televizijskim radovima na tu temu (pomenimo samo *Ne brišite čak ni suze bez rukavica* i *Gomilu*), jeste Raselov odvažni humor kao značajan sastojak i začim, ali i beleg ovovremenosti, odnosno ovovremenske slobode da se barem blago podsmehne-mo nečemu što svakako nije tipičan povod za smeh. S druge strane, poput viđenog u serijama *Queer as Folk* i *Years and Years*, Dejvis iznimno vešto širi vizir naracije, te u završnu, petu epizodu *It's a Sin* ulazi kao zamašna i sveobuhvatna društvena hronika. Ali, naglasimo i to, hronika grada i života, nošena prevashodno ubedljivom i iskrenom emocijom, baš kao što je to slučaj i sa Skorsezovim najnovijim radom.

ZORAN JANKOVIĆ

Čovek kao element strukture

Žil Delez, Po čemu se prepoznaje strukturalizam?,

Karpos, Loznica 2020,

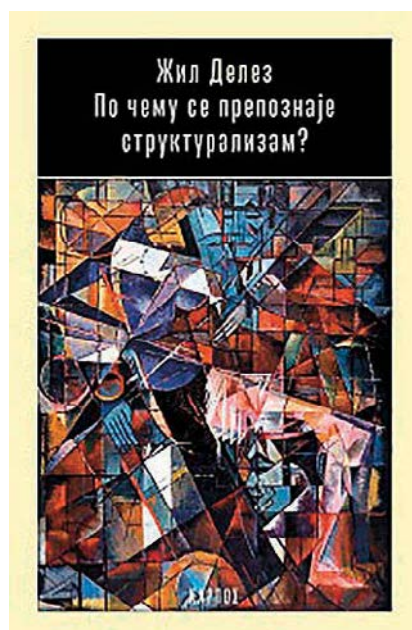
prevod Milica Rašić i Goran Bojović

Po čemu se prepoznaje strukturalizam? Pitanje koje nas danas stavlja pred iste muke kao i 1967. kada je Žil Delez odlučio da mu posveti pažnju. Pritom, strukturalizam koji se dovodi u vezu sa francuskom misli još je specifičniji jer stoji u neraskidivoj vezi sa poststrukturalizmom i postmodernizmom, jednako problematičnim određenjima i to ne samo za usputne čitaoce, već i za stručnjake, pa čak i za one na koje se ta određenja odnose. Fukoov odgovor na pitanje da li pripada nekoj od ovih misaonih struja veoma je rečit: "Nisam u toku." Pa ipak, bilo bi krajnje pogrešno razumeti da su ovde posredi samo teorijske zavrzlake o kojima "intelektualci" razgovaraju uz šoljicu kafe. Reč je o pravcima koji su u velikoj meri oblikovali evropsku i američku misao koja, opet, oblikuje način na koji živimo.

Premda tekst započinje opštim, gotovo istorijskim određenjima, pozivanjem na Ferdinanda de Sossura, moskovsku i prašku školu, takav gest ne bi smeo da nas zavara. Delezova priča o strukturalizmu u sebi obuhvata i u sebe uvija mnoge druge priče: o filozofiji, aktualnom i virtualnom, realnom i imaginarnom, o neodređenosti, izmeštanju, razlici i, na kraju, o stvaranju i o slobodi. U svom (ali i ničeanskom) maniru, Delez pitanje iz naslova preokreće u pitanje: ko je strukturalista i šta je to što on radi? Kroz sedam "formalnih kriterijuma" koji daju jasnu strukturu tekstu, Delez nastoji da pruži odgovore na ova pitanja.

Klod Levi Stros, Altiser i Lakan, najčešći su sagovornici u ovom delu, ali u svega četrdesetak stranica teksta nailazimo i na Fukoa, Žorža Dimezila, Frojda, kao i pisce Luisa Kerola, Džejmsa Džojasa, Edgara Alana Poa. Ukoliko se početni kriterijumi koji opisuju odnose između

delova i celine, između elemenata unutar strukture, kao i prirodu tih elemenata, u manjoj ili većoj meri mogu povezati sa načelima strukturalizma koja nalazimo u tekstovima drugih autora (pre svih Strosa), novina, mešanje i upliv Delezove filozofije u mišljenje strukturalizma najvidljiviji su u pretposlednjem, še-

stom kriterijumu koji nosi naziv: prazno polje (*la case vide*). Tendenciji da se bilo koji strukturalizam razume kao totalitet u odnosu na koji će delovi biti određeni, Delez suprotstavlja otvorenost mišljenja, stvaranje, značenja koja su uvek u nastajanju. Premda elemente unutar strukture definiše mesto koje oni zauzimaju u toj strukturi, sama struktura nikada nije zatvorena ili konačna. Ona to možda i jeste, ali samo u svojoj virtualnosti, no jedine strukture o kojima možemo da govorimo zapravo su već aktualizovane, a kao aktualizovane one su uvek nedovršene, uvek sa "praznim poljem" unutar sebe, one strukture, dakle, koje omogućavaju promenu značenja, čistu slobodu.

Ukoliko je tekst i bremenit komplikovanim uvidima, Delez nam olakšava posao povezujući svoje definicije sa primerima i analizama iz savremene književnosti. Oni pomažu da uvidimo da je čovek takođe element strukture, i to ne jedne, već mnogih struktura, koje povratno određuju njegovo mesto u svetu, a time i njegov život. Na taj način i polja slobode, na kojima insistira Delez, a koja nam omogućavaju da menjamo sebe i stvarnost, ne ostaju apstrakcija. Ona su radije neposredni plod kritičke misli koja je u Delezovom sklopu uveliko zastupljena. Imajući to u vidu, zahvaljujući "praznini" unutar sistema koju ističe, Delezov teorijski prikaz strukturalizma može se razumeti i kao poziv na slobodu mišljenja, slobodu stvaranja sopstvenih značenja. Rečima Fukoa: "Možemo razmišljati još samo u ispražnjenosti nastaloj posle nestanka čoveka. Ta ispražnjenost je, ni manje ni više, odmotavanje jednog prostora u kome je, napokon, ponovo moguće misliti."

U ovom izdanju, slavnom Delezovom radu dodati su i tekstovi Ijana Džejmsa *Strukturalizam i Poststrukturalizam*. Premda su Džejmsove analize opštijeg, stereotipnijeg i, doslovno, enciklopedijskog karaktera (reč je o prevodima tekstova preuzetih iz knjige *Encyclopedia of modern French thought*), to ni pošto ne znači da one ne poseduju svoje kvalitete. Ijan Džejms je dobar poznavalac francuske misli, a naročito koristan može biti njegov pokušaj da odredi razliku između strukturalizma i poststrukturalizma, ali i da dovede u pitanje njihovo odvajanje. Takođe, u tekstu *Poststrukturalizam* nailazimo i na analizu Delezovog teksta, koja nam može poslužiti kao svojevrсна vodilja kroz tadašnji kontekst francuske misli.

ALEKSANDAR OSTOJIĆ

Senke i vedrina bezljudnih prizora

Luka Tripković, Studija slučaja, Umetnički prostor UIO, Beograd, od 14. do 30. januara 2021.

Ako bismo iz prostora isisali sadržaj, dakle sve ono što opažamo čulima, preostala bi nam, kaže Imanuel Kant, čista forma čulnosti. To pak znači da je prostor subjektivna (a ne objektivna) veličina. Da malo pojednostavimo: sve do Kanta (hiljadama godina, dakle) verovali smo da glavu nosimo u prostoru, a sada znamo da prostor (i vreme) nosimo u svojoj glavi. Ubedljivije nego bilo ko drugi, pokazali su nam to kubisti kada su različite perspektive spakovali na prostor slike, te je posmatrač Brakovog platna, ne mičući se s mesta, video figuru s više tačaka gledanja odjednom. Kada bi prostor bio objektivna veličina to ne bi bilo moguće čak ni na platnu. Probajmo, međutim, da zamislimo nešto još sumanutije: šta bi se dogodilo ako bismo iz sveta koji opažamo čulima isisali prostor? Šta bi preostalo? Preostale bi linije, boje, oblici, ali ne bi bilo ničega što bi tim linijama, oblicima i bojama davalo jedinstvo, što bi ih držalo na jednom mestu, jer mesta ne bi bilo. Osim, dabome, ako to mesto ne bismo pronašli na platnima Luke Tripkovića. Verujemo da u njegovim studijama slučaja vidimo enterijere, prostorije s komadima nameštaja, a tek na po kojoj slici prepoznamo sobne biljke. Ljudi nema. Boje se, kao kod Mondrijana, pojavljuju tek u nekoliko jasnih kombinacija – žuta, bordo, cinober, teget, plava, narandžasta, zelena – i jasno su odeljene jedne od drugih (ponegde, opet kao u Mondrijana, crnim linijama). Linije, zapravo, dominiraju, one se presecaju, ili se, u pravilnim razmacima poput krovnih greda, ređaju jedna za drugom, dok je sve spolja – crno. Crno je pak jer ničega spolja i nema. Enterijeri vise okačeni o sebe same (jer su bez konteksta).

Paradoksi se umnožavaju što se duže zadržavamo ispred naizgled jednostavnih Tripkovićevih kompozicija. Ako, naime, nema prostora, kako uopšte znamo da su na platnima enterijeri, jer o ente-

rijeru je moguće govoriti samo ako ima prostora? Enterijer je ono unutra, ali samo pod uslovom da postoji spolja. No, ako ukinemo prostor ukinuli smo odnos spolja–unutra, unutrašnjost nije ništa bez spoljašnjosti. Zapravo, ako ukine-mo prostor ukidamo svaki odnos. Odnos, prema tome, više nije stvar prostora, već hromatskih sklopova. Boje se direktno odnose na druge boje, ili, ako su dve površine iste boje odvojene crnom linijom, onda ista boja, gotovo incestuozno, opšti sa samom sobom. Zbog toga će u jedinoj studiji slučaja u kojoj se pojavljuje bela naš mozak odbiti da belu površinu vidi kao oblik, već je, najpre, opaža kao rupu u sredini slike, kao neobojeni deo, kao ono što prekida odnose boja, da bi, potom, do svesti počelo da dopire da je to, u stvari, beli luster na sredini prostorije (slike). Nije ovde reč ni o kakvom *trompe l'oeil*, nego, naprosto, o upadu prostora tamo gde prostora nema. Ipak, odblesak prostora, sećanje na prostor, nije dovoljno da bismo bili sigurni kako linije, oblici i boje koje vidimo sačinjavaju enterijer. Kako, dakle, uopšte znamo da je to što vidimo enterijer? Pa, ne znamo. Ono što vidimo samo su linije, oblici i boje koji, u jedinstvu platna, predstavljaju odblesak prostora, ne i prostor sam. Otud "studija slučaja".

Ipak, uprkos jeziku koji nam sugerše da ne vidimo ono što vidimo, u jednostavnim, smireno-vedrim kompozicijama Luke Tripkovića, i dalje prepoznamo enterijere. Stojimo, dakle, ispred studije slučaja, sadržaj je sveden, boje su čiste i, kao što smo rekli, jasno raspoznatljive na hromatskoj skali, ali posmatrača, svemu uprkos, nešto muči. Postoji neka nelogičnost u svemu tome, ali posmatračev um još uvek nije u stanju da je prepozna i shvati, um odbija da procesuiral nelogičnost, da je smesti u novi poredak koji, u glavnim koordinatama, izmiče onoj logici na koju je um svikao. Otkud,

naime, senke u enterijerima? Nameštaj, vidimo to jasno, baca teške senke. Ali otkud dopire svetlost bez koje nema senki? Po položaju senki koje nameštaj baca možemo pretpostaviti gde je izvor svetlosti (sunce na primer), ali sunca nema, sve je crno. Enterijeri su obujmljeni ne-svetlom, ne-prostorom, dakle svetlosti nema na mestu (jer nema mesta) s kojeg bi bila u stanju da stvori senke. Pitanje, dakle, nije gde je izvor svetlosti koji dopušta i boje i senke, već šta senke znače? Čemu senke u Tripkovićevoj studiji slučaja? Odgovor dolazi iz likovne logike, ne iz stvarnosti koja ovakav paradoks ne bi podnela: senke su vezivno tkivo, likovni element koji, razdvajajući boje, uspostavlja odnos između njih i, u nedostatku prostora, učvršćuje jedinstvo kompozicije. Senke su ne-prostor koji uspostavlja prostor slike. U onoj meri u kojoj su na platnima Đorđa de Kirika senke duge, jasne i oštre, ispod nemilosrdne i neprijatne (sunčeve) svetlosti koja oblicima, pa i samim senkama, daje preteći izgled i produbljuje napetost, senke Luke Tripkovića više su nalik dobroćudnim mrljama koje pospešuju vedrinu prizora bez ljudi, čineći ga – i evo poslednjeg paradoksa – ljudskim.

IVAN MILENKOVIĆ

POMRŠENI BERZANSKI KONCI

Prošle nedelje udružena grupa korisnika internet foruma "Reddit" nanela je brokerima sa Vol strita gubitak od dvadeset milijardi dolara, a jedan hedž fond gurnula u stečaj. Ipak, ova pobjeda Davida protiv berzanskog Golijata suštinski neće ništa promeniti

I de ja iza uobičajene špekulacije na svim svetskim berzama je jednostavna – kupiti akcije (ili neke druge finansijske instrumente) što jeftinije sa nadom da će njihova cena rasti, sačekati, i onda ih prodati što skuplje. Ukoliko je procena bila pogrešna, brokeri su na gubitku.

Međutim, postoji način da se zaradi i ukoliko cena akcija pada. To je takozvano "šortovanje" deonice ili prodaja na kratko. Takva prodaja podrazumeva prodaju bez pokrića, prilikom čega se akcija pozajmljuje, uz garanciju da će se vratiti vlasniku u određenom roku i staviti u promet. Fondovi se u tom slučaju klade da će firma čije su deonice u pitanju poslovati sa gubicima i da će cene njenih akcija uskoro opasti. U slučaju da je procena bila dobra, brokeri otkupljuju akcije po nižoj ceni, vraćaju ih vlasniku, a razliku zadrže za sebe.

PRODAJA NA KRATKO

Profesor na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Beogradu i nekadašnji predsednik Saveta Narodne banke Srbije Dejan Šoškić objašnjava da je ovaj vid špekulacije znatno rizičniji: "Kod normalne špekulacije, kad kupite akciju, najviše što možete da izgubite je iznos koji ste već platili. Najviše što možete da dobijete je neograničeno. Kod prodaje na kratko je obrnuto – najviše što možete da zaradite je cena te akcije ukoliko cena padne na nulu, što je retko, a najviše što možete da izgubite je neograničeno." Zbog visokog rizika, prodaja na kratko nije dozvoljena svima – penzionim fondovima i osiguravajućim društvima je, na primer, zabranjeno da trguju na kratko. Veliki investitori, poput hedž fondova i investicionih banaka, međutim, imaju određene ruke.

U neku ruku, na šortovanje se u široj javnosti gleda kao na oblik dosta okrutne kocke da tuđi gubitak donese zaradu. Upravo zbog takvog imidža "lešinarskih kapitalista", velike kuće su se našle na meti grupe članova foruma koja je odrašla na kampanjama video-igrice.

IGRICE I VELIKI MOMCI

"Reddit" je platforma internet foruma koji je prošle godine bio sedmi najposećeniji sajt u SAD, a među prvih dvadeset globalno. Do prošle godine, kada je formalno zabranjen govor mržnje tokom demonstracija u Americi, načelo je bilo da nema regulacije, već da moderatori potforuma određuju kakav sadržaj je prihvatljiv. Jedan od ovih potforuma je "Opklade sa Vol strita" (r/WallStreetBets), koji je

početkom prošle nedelje brojao oko dva miliona članova.

Uprkos velikom članstvu, "Opklade sa Vol strita" nije forum namenjen brokerima i investitorima. Većina objava kroz šaljiv sadržaj samo prati dešavanja na njujorškoj i ostalim velikim berzama, a korisnici su uglavnom muškarci između 18 i 35 godina koji su odrasli na kampanjskim video-igrama. Većina njih se seća sloma berze koji se dogodio 2008. Kombinacija ovih faktora gurnula je velike investicione kuće prošle nedelje u težak gubitak.

"Gejm Stop" je lanac prodavnica fizičkih kopija video-igara i konzola za njihovu igru. Kako se sve digitalizuje, tako je pala i potražnja za diskovima. Uz to, pandemija virusa korona pogodila je ovaj tip maloprodaje, tako da nije teško prepoznati odakle je Vol strit izvukao zaključak kako će cene akcija uskoro početi da padaju. Međutim, malo su se zaneli u igri koju već dugo igraju. Iznajmili su deonice po ceni od dvadesetak dolara početkom godine i počeli da spuštaju cenu koja je pala na svega nekoliko dolara tokom meseca. "Reddit" je primetio jeftine akcije popularne radnje i odlučio da se malo zabavi.

POMRŠENI KONCI

Korisnici potforuma "Opklade sa Vol strita" pokupovali su sve akcije jeftino, time im digli cenu i – odbili da ih prodaju nazad, makar i po skupljoj ceni. Kada se berza zatvorila u petak, akcije su dosegle vrednost od 325 dolara. Da stvar po investicione kuće bude još gora, u optica-

U ŽIŽI RATA NA VOL STRITU:

Lanac prodavnica video-igrice "Gejm-Stop"

Fotografije: AP Photo

pomoć od države. Za sada je jedan hedž fond, "Grejlok", čak bankrotirao. Drugi, "Melvin Kapital", izgubio je više od 50 odsto svog portfelja. Ukupni pretrpljeni gubici dosežu oko dvadeset milijardi dolara.

"ČALE, OVO JE ZA TEBE"

S druge strane, nisu svi korisnici "Reddita" ušli u igru da bi zaradili. Neki su bili sentimentalni prema radnji za koju ih vezuju lepe uspomene, neki su prosto hteli da se zabave, dok su neki ugrabili priliku da se osvete onima koje vide kao neprijatelje. Jedan od korisnika, koji nije želeo da mu se objavi identitet, ali koristi nadimak *Space-peanut*, kupio je akcije kada su pale na nešto malo ispod 7 dola-

KO VISOKO LETI...

Mnogi članovi foruma dele ovaj stav. Ne žele da unovče deonice jer znaju da na taj način izazivaju još veći gubitak velikim investitorima. Oni koji jesu prodali svoje akcije, sada kreativno troše novac: neki su iznajmili bilborde širom cele Amerike koji reklamiraju "Opklade sa Vol strita"; jedan od korisnika je iznajmio avion da preleće iznad zgrada u kojima se nalaze kancelarije investicionih fondova i vuče transparent na kome piše da su glupi; neki novac koriste da podrže "Gejm Stop" pa kupuju igrice i zaposlenima svakog dana naručuju hranu tokom radnog vremena.

Sve u svemu, veliki igrači su u ovoj rundi bili poraženi. Kako su navikli da igraju unutar sopstvenih krugova, iznenadni ulazak malih investitora ih je iznenadio i nisu se snašli. Ova situacija ih je podsetila da letenje visoko može da se završi padom od više desetina milijardi.

GOLIJAT IPAK POBEĐUJE

Na pitanje da li će ovo imati trajne posledice po finansijska tržišta, Šoškić je odgovorio odrečno. "Tržišta hartija od vrednosti su volatilna, to im je glavna karakteristika. Kada bi cene deonica stalno stagnirale, ne bi imalo smisla", rekao je on. Ipak, postoji nekoliko novina na ovom primeru. Obično veliki investitori fingiraju cenu akcija, a sada je to učinila grupa malih investitora. Drugo, za komunikaciju su koristili društvene mreže.

Šefovi velikih investicionih institucija nakon decenija borbe da spreče da im se neko spolja meša u posao, sada zahtevaju veću regulativu. Prema njihovim tvrdnjama, ovakvo udruživanje predstavlja veštačko fingiranje cena. Međutim, pitanje je da li ima osnova za to. "Ovo su sve legitimne transakcije, oni jesu komunicirali o svojim pozicijama, ali nijedno regulatorno telo se nije javilo da ih sankcioniše", kaže Šoškić. Na pitanje koliko će ova trzavica imati uticaja na Srbiju, on odgovara: onoliko koliko je Srbija uključena u svetska finansijska tržišta. To je, još uvek, malo.

Ipak, dan kad je jedan hedž fond oteran u stečaj i drugi doveden do ruba bankrota, internet će pamtit. Makar kroz šaljiv sadržaj.

MAGDA ANASTASIJEVIĆ

ju je tada bilo 140 odsto iznajmljenih deonica. Drugim rečima, kako su se neke deonice izdavale po više puta, investicioni fondovi nisu mogli da ih sve otkupe čak i da im je bilo ponuđeno.

Neki članovi foruma su se šalili da sad konačno mogu da vrate roditeljima pare koje su dali na video-igre kad su bili mali. Na kraju krajeva, "američki san" propoveda da se i "mali čovek" može obogatiti kroz vredan rad i pametne investicije.

Veliki igrači na berzi, međutim, nisu videli smešnu stranu situacije. Milijarder i menadžer hedž fonda Leon Kuperman besno je psovao male investitore na američkoj televiziji "Si-En-Bi-Si". Tezu da finansijske elite ne vraćaju dovoljno nazad društvu nazvao je "sranje konceptom i napadom na bogate" i za turbulenciju okrivio nezaposlene koji su primili

ra. Njihova vrednost sada iznosi više od 17.000 dolara.

"Godina 2008. bukvalno je razvalila celu moju porodicu. Mom tati je propala firma i izgubio je kuću jer nije mogao da plati hipoteku. Moj stric je takođe izgubio kuću. Gledao sam brata i tatu kako broje sitniš iz džepova, samo im je to bilo ostalo. Za to vreme, brokeri su na onoj terasi na Vol stritu pili šampanjac i smejali se dok su gledali ljude kako dole protestuju. Nikada to neću zaboraviti." Uprkos dobitku, kaže da ne planira da unovči akcije. "Neću da prodam jer taj novac ne cenim uopšte. Radije ću sve da izgubim nego da im dam alat kojim će da me unište. Moj otac se nikada nije oporavio od tog prvog udarca. Počeo je da pije i od njega je ostala samo ljuštura. Čale, ovo je za tebe."

Faraonska primanja Lionela Mesija

Sportska javnost je šokirana detaljima basnoslovnog ugovora koji je argentinski fudbaler Lionel Mesi sklopio sa FK "Barselonom", ali svaka priča može da se ispriča iz više uglova

Jedna od najstrože čuvanih tajni svetskog sporta je koliki su zapravo prihodi argentinskog fudbalera Lionela Mesija u "Barseloni". To je, navodno, znalo ukupno pet ljudi. Prošlog vikenda njegova primanja su procurela u javnost i preko noći postala senzacija.

Španski "El Mundo" otkrio je detalje "apsurdnog i nadrealnog" ugovora čuvenog fudbalera sa katalonskim klubom, utoliko šokantnijem što se sve dešava usred ko zna kojeg po redu talasa, ovog puta mutiranog, virusa korona. Čak i da se po strani ostave priče o tome kolike su plate zaposlenih recimo u zdravstvu, prosveti ili u preduzećima u kojima se stvara višak vrednosti u svakom društvu, u poređenju sa platama preplaćenih vrhunskih sportista, opet se nameće pitanje: da li su ovakve cifre uopšte moguće, čak i kada je najtrofejniji fudbaler na svetu u pitanju?

Blaugrana je, naime, omalenom Argentinu u prethodne četiri godine isplatila više od pola milijarde evra, ne računajući tu bogate premije i nagrade koje sustižu ogromnu fiksnu platu Lea Mesija, koja po sezoni iznosi 138 miliona evra. Iako je u pitanju bruto zarada, ispada da je – nakon što je igrač legalno platio sve vrste dažbina – po ovom ugovoru neto iznos plate koju je Mesi zaradio ovim četvorogodišnjim ugovorom iznosio blizu 300 miliona evra.

MILIONI, AVIONI, KAMIONI

Ovaj "faraonski ugovor", kako ga je nazvao "El Mundo", podrazumevao je i isplatu tzv. "bonusa za lojalnost", što je "Barseloni" koštalo dodatnih 78 miliona evra, a argentinski napadač je samo za "potpis", odnosno obnovu i prihvatanje novog ugovora, dobio još 115 miliona evra. Sve u svemu, ukupna vrednost Mesijevog dila sa klubom sa Nou Kampa, koji ističe na leto

2021. godine, iznosi skoro 750 miliona evra. Imajući, međutim, u vidu unosne *endorsement* ugovore koje argentinski fudbaler ima potpisane sa brojnim sponzorima, "El Mundo" je izračunao da je Mesi u prethodne četiri godine verovatno zaradio više od milijardu evra.

Ova priča o "najskupljem ugovoru u istoriji sporta" ima, međutim, i drugu stranu. Fudbalski klub "Barcelona" se već duže vreme nalazi u ozbiljnoj finansijskoj situaciji, a godišnji finansijski izveštaj Blaugrane potvrdio je da ukupan dug katalonskog kluba iznosi oko 1,2 milijarde evra. Navijači "Barselone" opravdano mogu da se upitaju da li je možda baš Mesijev astronomski ugovor, naravno uz posledice proistekle usled pandemije kovida 19, glavni "krivac" za "Barsine" loše poslovne rezultate.

Čelnici "Kamp Noua" su očekivano stali na stranu svog kapiten, demantujući da je pomenuti ugovor uništio klub. "Barcelona" kategorički negira bilo kakvu odgovornost za objavljivanje dokumenta koji deli "El Mundo" i preduzeće odgovarajuće pravne mere protiv tih novina, navodi se u saopštenju katalonskog tima. Dodaje se da klub "izražava apsolutnu podršku Lionelu Mesiju, posebno u pokušaju da se diskredituje njegov imidž i naštetiti njegovom odnosu sa entitetom u kojem je radio da bi postao najbolji igrač na svetu i u istoriji fudbala".

Ipak, da nije baš sve tako crno za "Barsu", govori i finansijska analiza konsultantske kuće Diloit, u kojoj se nalazi i podatak da je Blaugrana u sezoni 2019/20 ostvarila 715,1 milion evra prihoda, više od svih svetskih klubova.

SPORT U BULI

Pandemija virusa korona žestoko je finansijski pogodila globalni sport, a fudbal, kao najpopularniji od svih sportova, po-

sebno je loše prošao. Međunarodna fudbalska federacija (FIFA) nedavno je saopštila kako je pandemija koštala fudbalske klubove u svetu oko 14 milijardi dolara, odnosno oko trećinu njihove ukupne vrednosti. A istraživanje koje je objavila Asocijacija evropskih klubova (ECA) pokazalo je da su najbolji fudbalski timovi sa Starog kontinenta izgubili oko četiri milijarde evra u prihodima zbog pandemije virusa kovida 19.

Upućeni u zbivanja u katalonskom klubu smatraju da bi iza afere "Mesigejt", kako su je krstili pojedini mediji, mogao da stoji bivši predsednik kluba Đozep Marija Bartomeu, sa kojim je Leo Mesi duže vreme bio u lošim odnosima, iako je upravo on bio zaslužan za "faraonski" ugovor Argentinca. Za ugovor su znali i aktuelni v. d. predsednika kluba Karlos Tuskets, kao i izvršni direktor "Barse" Oskar Grau, a Mesijevi advokati upiru prstom upravo u ovu trojicu, smatrajući da je neko od njih dao osetljiva dokumenta na uvid novinarima. I naravno, kako bi cela afera imala još jedan "sumnjivi" krak, španski mediji već uveliko spekuliraju da je novinar "El Munda", koji je objavio celu priču o Mesijevom basnoslovnom ugovoru, godinama bio "na vezi" sa Tusketsom i Bartomeuom. Videće se, uostalom, u kom smeru će nakon očekivane tužbe Argentinca krenuti sudski postupak.

"MAGNET" ZA NOVAC

Nije tajna da je "Barseloni" i dalje neophodan igrač takvog formata, a dokazano je da je Lionel Mesi i te kako finansijski isplativ. Imajući u vidu da "Barsa" na osnovu ugovora sa Mesijem ima pravo da koristi njegov "lik i delo" u marketinške svrhe, velike svote novca slivale su se u klub. Godišnje se, recimo, proda oko dva miliona dresova sa imenom argentinskog asa, po

■ **Ukupna vrednost Mesijevog četvorogodišnjeg ugovora sa “Barselonom”, koji ističe na leto 2021. godine, iznosi skoro 750 miliona evra. Kada se tome pridodaju sponzorski ugovori, Argentinac je za četiri godine zaradio oko milijardu evra**

Foto: AP Photo

bama protiv pojedinaca iz kluba i medija za koje smatra da su krivi zbog curenja informacija o detaljima njegovog ugovora, najverovatnije neće donositi ishitrene odluke po pitanju svog ostanka u “Barseloni”.

KUDA DALJE

Popularni Argentinac je celu karijeru proveo u katalonskom klubu. Profesionalni debi imao je još 2004. godine i sa postignutih 650 golova najbolji je strelac u istoriji kluba. Presudno je doprineo da “Barcelona” u tom periodu osvoji više od trideset trofeja, uključujući tu deset titula prvaka Španije i četiri titule evropske Lige šampiona.

Iako je nakon prošlogodišnjeg debakla protiv “Bajerna” kod kuće u četvrtfinalu Lige šampiona (2:8), osvajač rekordnih šest Zlatnih lopti “Frans fudbala” želeo da napusti “Barsu”, ipak je promenio mišljenje i rešio da do kraja “odradi” svoj ugovor sa klubom. Sada, kad ceo svet zna kakve uslove je imao, takva njegova odluka ne treba nikoga da čudi. Imajući u vidu, međutim, da Lionel Mesi već u junu može da napusti Kamp Nou bez obeštećenja, nema sumnje da će “Manchester siti” ili PSŽ, koji ozbiljno žele da ga vide u svojim redovima, odrediti kesu kako bi ga privoleli da se priključi njihovom prebogatim jatima.

UROŠ MITROVIĆ

cenama koje variraju od 100 do 200 dolara. Poznato je, takođe, da je Mesi pravi “magnet” za sponzore od kojih je i Blaugrana imala finansijske koristi. O prodaji karata, “krcatim” stadionima prepunim navijača koji žele da vide upravo argentinskog majstora (u vreme pre pandemije), da i ne govorimo.

Popularna katalonska radio stanica RAC1 tvrdi, na primer, da samo zahvaljujući Mesiju, finansijski saldo kluba godišnje biva bogatiji za oko 300 miliona evra. Pojedini finansijski eksperti u Španiji navode i da popularni Argentinac, kao “ikona sporta, fudbalski Džordan”, donosi čak 30 odsto prihoda svom klubu.

Stoga je bilo očekivano da su i kandidati za novog predsednika katalonskog kluba podjednako stali iza Argentinca. “Mesi

je zaradio svaki evro koji mu je ‘Barselona’ platila. Nije nas uništio, naprotiv. On je najbolji igrač u istoriji kluba i želimo da zauvek ostane sa nama”, objavio je na Tviteru Viktor Font, jedan od kandidata za novog predsednika katalonskog kluba. U sličnom tonu oglasio se i glavni favorit u trci za prvog čoveka kluba Joan Laporta, koji je dužnost predsednika već obavljao u periodu od 2003. do 2010. godine. On je pozvao klub da plati “onoliko koliko je potrebno” kako bi se obezbedila budućnost Lionela Mesija u “Barseloni”. “Daću mu ponudu koju niko ne može da mu ponudi i koju neće moći da odbije”, izjavio je Laporta.

Izbori za predsednika Blaugrane biće održani 7. marta ove godine, a do tada kapiten ekipe, uprkos najavljenim tuž-

Povodom spomenika

Tajna dva sanduka

Da li će bronzana, spomenička varijanta Nemanjine povelje Hilandaru pospešiti potragu za 27 rukopisnih knjiga, pa i za njenim neznano kako nestalim originalom

Da u desnoj ruci drži mač, bilo je očigledno i pre nego što nam je na ceremoniji otkrivanja Spomenika Stefanu Nemanji to potvrdio predsednik Aleksandar Vučić, ali nije bilo jasno šta drži u levoj, kakav je to svitak na kome je nekakav tekst napisan slovima koja podsećaju na srednjovekovnu ćirilicu. "Do Nemanje imali smo kulturu oponašanja i prevođenja. Od njega imamo kulturu kreacije, graditeljstva i pisanja. U kulturnom smislu postajemo punopravni član vizantijskog komonvelta. Tu pripadnost najnaprednijim kulturnim tokovima simboliše Hilendarska povelja", pojasnio je predsednik Vučić, i tako uveo novu temu u javni diskurs.

Nekoliko dana nakon ceremonije otkrivanja spomenika, "Večernje novosti" su na naslovnoj strani objavile da Hilendarska povelja nije uništena nego je opljačkana. U tekstu je iskazana nada da se Povelja nalazi "u nekoj dobro čuvanoj kolekciji i da će se pojaviti kada za to dođe vreme". Priča o putu Nemanjine povelje Hilandar (reč je, dakle, o takozvanoj osnivačkoj povelji, ne o Hilendarskoj povelji Stefana Prvovenčanog čiji se original čuva u Hilandar) do te pretpostavljene kolekcije podseća na sinopsis uzbuđljivog trilera.

HILANDAR-KRUŠEVAC

Povelje ili hrisovulje su pravna akta vladalaca i vlastelina potvrđena zlatnim

pečatom, kojima se garantuju nečija prava. Nemanjina je iz 1199. godine. Dimitrije Bogdanović u *Istoriji stare srpske književnosti* kaže da "postoji mogućnost da je Sava pravi autor Nemanjine osnivačke Hilendarske povelje", a po Đorđu Trifunoviću na "pretpostavku da je Sava uzeo učešće u sastavljanju... upućuje i jezička analiza povelje" (*Kratak pregled jugoslovenskih književnosti srednjega veka*). Nemanja, tada već monah Simeon, u Povelji ističe da nasleđuje suverenu vlast od predaka koji su vladali "ovom zemljom srpskom", pa otuda on kao veliki župan samo "obnavlja svoju dedovinu" i "podiže propalu svoju dedovinu", navodi koje je zemlje pridobio, a kad je njegova "vladavina odasvud primila mir i tišinu" počeo je da se brine "za dušu svoju". Kaže da je na svom prestolu ostavio sina Stefana a da se on zamonašio, otišao na Svetu goru, tamo našao "manastir nekada bivši zvani Hilandar gde ne beše kamen ostao na kamenu, no sasvim razvaljen", obnovio ga i darovao imanjima, vinogradima, pčelinjacima, stokom, i garantuje da Hilandar to nikad niko neće uzeti.

Naredni period iz života Nemanjine povelje je poznat: kad je 1896. godine na Uskrs kralj Aleksandar Obrenović posetio Hilandar, monasi su mu darovali Miroslavljevo jevanđelje i Nemanjinu povelju manastira, kao zahvalnost što je isplatio ogromne manastirske dugove i tako sačuvao njegov srpski identitet. Kralj je Povelju doneo u Beograd, pre-

dao je Narodnoj biblioteci Srbije, i ona je smeštena u tadašnju zgradu, u Kapetan Mišino zdanje.

Sledeći važan datum u životu Nemanjine povelje je 24. jul 1914. godine. Istoričar Dejan Ristić, bivši direktor Narodne biblioteke Srbije i autor knjige o toj instituciji *Kuća nesagorivih reči*, priča da je tog dana "ministar prosvete i crkvenih poslova Ljubomir Jovanović naložio bibliotekaru Narodne biblioteke Jovanu N. Tomiću da najvrednije rukopise i stare štampane knjige izdvoji, tada ih je u Biblioteci bilo 219, upakuje i na prestoničkoj železničkoj stanici preda ovlašćenim predstavnicima

DETALJ SA SPOMENIKA: Nemanjina povelja u Nemanjinoj ruci

Foto: Marija Janković

u tim sanducima bila i Nemanjina povelja, ali se smatra da ju je kao neprocenjivu vrednost Jovan Tomić svakako spakovao i uputio u Kruševac. Šta se dalje dešavalo, nije u potpunosti rasvetljeno.

POGREŠNA TVRDNJA

O mogućoj sudbini najdragocenije građe Narodne biblioteke, nakon što je ona dopremljena u Kruševac, navodi Dejan Ristić, svedočio je dopis iz 1919. godine upravnika Državnog arhiva Božidara Prokića načelniku okruga kruševačkog: "Godine 1914, 12. jula (25. jul po novom kalendaru), doneo sam u Kruševac osam sanduka državne arhive, predao Vama na čuvanje i od Vas revers dobio. Ti sanduci bili su smešteni u zgradi Okružnog načelstva u jednoj sobi na donjem spratu. Molim Vas, da me izvestite, šta je sa tom arhivom bilo. Da nije pri evakuaciji Kruševca i ona odnesena nekud?" Vrlo je verovatno da su istog dana, sa ovih osam sanduka, dopremljena i dva sanduka Narodne biblioteke, kaže Dejan Ristić. "Međutim, o tome nema sasvim pouzdanih tragova, jer je, za razliku od upravnika Prokića, koji je sanduke sa značajnim arhivarijama pratio sve do Kruševca, upravnik Narodne biblioteke Jovan N. Tomić odlučio da svoj angažman, istim povodom, okonča u Beogradu."

Nakon što su austrougarske i nemačke okupacione grupe zaposele Kruševac, u kasnu jesen 1915. godine, u grad su stigli članovi Komisije za ratni plen koji su pažljivo tragali, popisivali i plenili sva pokretna kulturna dobra. "Može se pretpostaviti da su, tom prilikom, zaplenili dva sanduka sa bibliotečkim dragocenostima", kaže Ristić. U izveštaju Ministarstva inostranih dela Nemačke iz 1934. godine navodi se da istraga „koju su sprovele unutrašnje nadležne vlasti nije pružila dokaze o tome da je sadržina, za vreme rata nestalog sanduka sa 38 rukopisa iz Narodne biblioteke, delom ili u potpunosti dospela u Nemačku. Po iskazu jednog očevica, mora se, na žalost, pre verovati da su rukopisi u pitanju – sa izuzetkom tzv. prizrenskog rukopisa *Zakonika Cara Dušana* – koji je, kao što je poznato spasen, propali u borbama kod Kruševca." Dejan Ristić kaže da su kasniji događaji ukazali "da je ta tvrdnja pogrešna, budući da je nekoliko decenija nakon Prvog svet-

skog rata u Nemačkoj nađeno više rukopisa koji su se do 1915. godine nalazili u Narodnoj biblioteci" – o čemu će biti reči niže u tekstu – a da je ovaj izveštaj značajan zbog pominjanja Kruševca kao lokacije gde je došlo do "nestanka" građe.

Po završetku Prvog svetskog rata, primarni zadatak odnosio se na povraćaj opljačkanih bibliotečkih zbirki i fondova. Tokom aprila 1919. godine Jovan N. Tomić sa saradnicima boravio je u Narodnoj biblioteci Bugarske u Sofiji kako bi pregledao tamošnji knjižni fond. Tom prilikom nađen je značajan deo zbirki knjiga i časopisa opljačkanih iz srpske Narodne biblioteke. Po Tomićevom svedočenju, građa je bila pohranjena u zdanju same Narodne biblioteke Bugarske, kao i u zgradi koja se nalazila preko puta nje. O tome postoji detaljan Tomićev izveštaj ministru prosvete i crkvenih poslova.

Sudbina građe koja se nalazila u dva sanduka ni do danas nije u potpunosti poznata. Jedan deo rukopisa pronađen je u Nemačkoj između dva rata – 1933. pomenuti prizrenski prepis Dušanovog zakonika, i 1969. godine deset rukopisnih knjiga i jedna povelja. "Sve to je, nakon složene procedure, vraćeno u domovinu i ponovo dato na staranje srpskoj nacionalnoj biblioteci", kaže Dejan Ristić, i navodi da se "četiri rukopisa i danas čuvaju u privatnoj biblioteci uglednog kolekcionara Čestera Bitija, u Dublinu. Dva rukopisa su se do 1966. godine nalazila u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, kada su vraćeni Narodnoj biblioteci Srbije. Jedan rukopis se i dalje nalazi u biblioteci Reformatorskog kolegijuma u Debrečinu u Mađarskoj. Deo jednog rukopisa nalazi se u Biblioteci Univerziteta Harvard, dok se jedan celovit rukopis čuva u Univerzitetskoj istraživačkoj biblioteci u Erfurtu u Nemačkoj."

U prethodnih stotinu godina, Narodnoj biblioteci Srbije vraćeno je svega četrnaest rukopisnih knjiga i jedna povelja. Smatra se da je tokom Prvog svetskog rata nestalo više od pedeset dragocenih srednjovekovnih rukopisa i povelja koji su činili deo nacionalnog fonda. Još uvek se traga za 27 rukopisnih knjiga. Možda će bronzana, spomenička varijanta Nemanjine povelje Hilandarar pospešiti potragu za njima.

SONJA ĆIRIĆ

ma srpskog kraljevskog Ministarstva inostranih dela, što je bibliotekar lično učinio. Najdragocenija građa upakovana je u dva drvena sanduka i nešto posle 16 časova utovarena u vagon br. 6639."

Bio je to vagon u kome je već bilo upakovano osam sanduka arhivske građe Ministarstva inostranih dela kako bi se sklonila u Kruševac, i u kome je bilo mesta još samo za dva sanduka Biblioteke. Šta je Jovan Tomić uspeo da popakuje, ne zna se zato što spisak ili nije sačuvan, ili nije ni postojao, što je vrlo moguće zbog kratkog vremena za pakovanje. Samim tim, ne zna se pouzdano da li je

Novi Beograd na 2017 metara

Hoće li Kopaonik uskoro postati planina na kojoj apartmanska naselja i hoteli niču istom brzinom kojom nestaju šume četinarara desetkovane sečom i biljnim bolestima

Olga Dedijer, doktorka i pripadnica predratne zemunske građanske klase, okačila je skije o klin, ostavila bebu Milicu svojoj majci i otišla u partizane. Poginula je na Sutjesci 1943. godine boreći se za ideale na način kakav danas gotovo da ne možemo ni da zamislamo.

Dolazimo na Kopaonik iz pravca Vikend naselja i gledamo na stotine novih zgrada, hotela i kuća koje su nikle za godinu dana. Sa leve strane nam je hotel "Olga Dedijer", začetnik turizma na Kopaoniku. Planinarski dom na Kopaoniku uništen je tokom Drugog svetskog rata, pa je na njegovim temeljima 1948. izgrađen novi, sada pod imenom Planinarski dom "Olga Dedijer". Nakon toga je nekoliko puta stradao u požarima i obnavljan, da bi danas bio hotel sa dve zvezdice. Stižemo do policijske stanice na Kopaoniku, kupujemo ski-pas i jedva pronalazimo put do žičare za Pančičev vrh, jer je od prošle godine tu niklo nekoliko novih hotela i apartmanskih zgrada koje su potpuno zaklonile pogled objektima iza njih. Jedina je sreća što većina onih koji dolaze na Kopaonik ne skijaju, u suprotnom bi uživanje u ovom sportu bilo potpuno nemoguće zbog višesatnih čekanja u redovima na žičarama.

SRUŠENE JELE

Skijališta Srbije su napravila tri nove staze uoči ove sezone i proširile nekoliko starih, ali je prijemni kapacitet žičara koje vode skijaše na planinu preмали i strahuje se da će kada bude puštena u rad gondola od Brzeća do Malog Karamana, Kopaonik biti pod još većom opsadom. Naime, iako će to mnogo značiti za Brzeće, u kojem će sasvim sigurno početi da niču hoteli i apartmanska naselja, pritisak na skijaške staze postaćе preveliki.

Sedamo na "žicu" i brojimo na desetine jela koje su se srušile pod teretom snega nakon što su ih proteklih godina izjedale i osušile gljivice koje prete da potpuno ogole Kopaonik. Ima ih i na bob stazi, i predstavljaju veliku opasnost. Javno preduzeće "Nacionalni park Kopaonik", koje gazduje prostorom od 12.000 hektara, izdalo je pre tri godine saopštenje u kojem se kaže da su "aktivno učestvovali u sprovođenih predloženih mera i aktivnosti na sanaciji posledica bolesti sušenja šuma, te da ni jedno stablo u 'Nacionalnom parku Kopaonik' nije posećeno bez

stručne doznake, kao i nadzora Republičkog šumskog inspektora za zaštitu životne sredine".

Nadležni iz opštine Brus vele da nisu kompetentni, a i da nemaju odgovor na pitanje šta se dešava sa stablima jer nisu stručni, te da na ovu temu treba kontaktirati "Srbijašume". U "Srbijašumama" kažu da planinom gazduje "Nacionalni park Kopaonik" i da oni nemaju pristup tim šumama, a Dejan Mitrović, savetnik direktora za korišćenje šuma, kaže samo da su četinari najviše ugroženi od potkornjaka, da kao rešenje postoje "feromon-

RAZGLEDNICE SA SKKIJANJA, SAD I NEKAD: Bolesno drvo na bob-stazi, obolelo drveće uz žičaru; Olga Dedijer u vreme kad se priroda uvažavala i poštovala

Fotografije: R. Čoban; wikipedia.org

ske klopke” te da se suva stabla prema njihovim saznanjima uklanjaju iz šume. Miloš Mandić iz “Nacionalnog parka Kopaonik” tvrdi da je najveći krivac za ove probleme globalno zagrevanje i takođe pominje “feromonske klopke”. Veli da je sušenje dostiglo maksimum i da “situacija svake godine ide na bolje”.

Ono što smo videli ove godine, ne ide u prilog tvrdnjama Mitrovića i Mandića. Pre nekoliko godina ova pojava je izgledala kao pepeo posut po granama i mogla je da se vidi samo na stablima desno od žičare koja izvlači skijaše iz Duboke na Karaman greben. Narednih godina bolest se proširila na susedna stabla i isti prizor mogao je da se vidi na gotovo svim

stazama. Čini se da je sada skoro svako stablo uz žičaru zaraženo pomenutom gljivom a mnoga od njih su se potpuno osušila i pala. Sličan problem sa gljivama koje napadaju stabla postoji i na brdu Marjan pored Splita. Kod njih su nadležni takođe kasno reagovali i većina drveća je morala da bude posečena.

ŠTA PREMIJERKA NIJE VIDELA

U martu prošle godine, poslednjeg dana Biznis foruma na Kopaoniku, u osvit pandemije, napisao sam: “Pošto će premijerka da provede puna dva dana na Kopaoniku, verujem da će biti vremena da joj domaćini pokažu neke atrakcije koje se ne vide iz Granda: lišajeve na jela-

ma zbog kojih će planina za pet godina biti potpuno gola, nesrušeni nezakoniti objekat na Pančiću ili jedan od desetak planinskih restorana koje je, kažu meštani, Jutka podigao u protekle dve godine!” Danas restorani niču širom planine. Vlasnici starih, poput “Skituljka”, “Hani Banija” i “Vučije staze”, žale se da ih inspekcije zatvaraju kako bi napravile prostor novosagrađenim, za koje se veruje da iza njih stoje lokalni moćnici opština Raška i Brus ali i neki političari sa republičkog nivoa vlasti.

Na marginama Kopaonik Biznis foruma prošle godine moglo se čuti i da je reč o smišljenom uništavanju kopaoničkih šuma kako bi, kada se one osuše i poseku, tu mogli da se grade novi apartmani i hoteli. A u proteklih nekoliko godina zaista se gradi na svakom pedlju planine.

Tako je na jednoj od najboljih i najvećih parcela u centru Kopaonika, odmah iza “Kluba A” na kojoj je još početkom devedesetih godina prošlog veka započeta gradnja podzemne garaže, počelo uklanjanje njenih temelja i priprema

MEĐURATNA AVANGARDA:

Ljubomir Micić, zaglavlje prvog i naslovnica četvrtog broja Zenita

vanja, "Zenit" je sa Ljubomirom Micićem i njegovim bratom Brankom Ve Poljanskim, ali i brojnim saradnicima, u periodu od 1921. do 1926. bio važno čvorište avangardne mreže na jugoslovenskim prostorima. Tako su se u "Zenitu" aktualizovale različite linije avangardne produkcije, od časopisa, preko manifesta, pesama, različitih vizuelnih materijala sve do grafičkih i tipografskih rešenja. Vremenom, mnoga lokalna povezivanja slabe ili se prekidaju – pre svega književna i umetnička – dok internacionalne veze jačaju, tako da sa "Zenitom" sarađuju značajni autori ruske avangarde, preko linija koje se povezuju sa konstruktivizmom i suprematizmom, dok se linije povezivanja s ekspresionizmom, kubizmom i futurizmom gase. Kao jedno od čvorišta avangarde, "Zenit" je u tom periodu najvidljiviji jer su povezivanja s drugim značajnim čvorištima brojna i visokog intenziteta. Najzad, ono što nazivamo beogradskom fazom, kada se uredništvo časopisa premešta iz Zagreba (1923), dolazi do postupnog isključenja "Zenita" iz avangardne mreže te, samim tim, zenitizam prestaje da postoji kao događaj i čvorište unutar mreže. U fokusu čitave aktivnosti "Zenita", u traganju za vlastitom lini-

jom izlaska iz evropske učmalosti i balkanske zatvorenosti, bila je ideja antievrope i barbarogenija.

Micićev koncept antievrope nastoji da vidljivim učini evropsko licemerje, koje u ime transcendentnih ideala zapravo sprovi kolonizaciju kako sveta života tako i globalne civilizacije, namećući hegemoniju centra nad marginom, prosvetljenih nad varvarima. Upravo je kolonizacija u svim registrima pokretač ekspanzije evropske civilizacije u čijoj je osnovi rasizam, onaj podržavljeni rasizam biopolitike koji će se ogoljeno pokazati u oba svetska rata, da bi svoj vrhunac dostigao u nacističkim logorima smrti. Kod Micića, zenitizam je antievropski upravo zato što bi trebalo da bude "oslobodilac ispod ropstva evropske kulturne tradicije. Zenitizam je otkrivač varvarstva i slobode – varvarstva duha i varvarski slobodne misli" (*AntiEvropa* 1926). Evropa kojoj se Micić – pre svega svojom zenitističkom, vanumnom poezijom – želi suprotstaviti, prepuna je zablude i grehova. "Mi psujemo kulturu na sva usta – zar ne!? Ta, od glave riba smrdi – smrdljiva ajkula Evropa! Zato u ime varvarske čistote i iskonske varvarske ljubavi, mi hoćemo da zderemo masku svim lažima svirepog humanizma. Mi neće-

mo više da budemo pretvorni hrišćani." ("Zenit" 1926).

Kao internacionalna revija za novu umetnost "Zenit" u jednom periodu (od br. 8 do br. 16, 1921–1922) u zaglavlju ima odrednicu da je to revija koja povezuje Istok i Zapad, "ORIENT" i "OCCIDENT". U takvoj konstelaciji "Balkan je MOST između Istoka i Zapada" ali jednosmerni most (Istok > Zapad) koji treba da omogućiti da ideje sa Istoka pređu na Zapad. Zašto? Prvenstveno zbog toga što je "I a t i n s k a koncepcija Zapada uništila Evropu i slomila ideju Čovečanstva" ("Zenit" 1921). Nasuprot tome stoji slovenska koncepcija Istoka koja bi mogla da preporodi Evropu i "uzvisi ideju Čoveka". Kao glasilo zenitističkog pokreta, časopis bi trebalo da bude čvorište povezivanja u čijoj je osnovi stvaranje uslova za nastanak "novog čoveka" – barbarogenija. Čini se da upravo zbog toga "Zenit" nema preveliku sopstvenu produkciju, a sam Micić je, kako primećuje Radomir Konstantinović, pre svega "popularizator i izdavač avangarde, ali ne i njen pesnik", tako da razlika između "popularizacije i prakse umetnosti", kao i "između izdavača-propagandiste i tvorca" ostaje nepremostiva.

SVEČOVEČANSKA EPOHA

U barbarogeniju je oličen dadaizam, onaj, kako napominje Konstantinović, "tipično evropsko-antievropski stav apsolutne, individualističko-anarhističke negacije onoga sveta koji je 1914. pokazao sve sile svoga varvarstva". U Konstantinovićevoj opaski da je u pitanju "individualističko-anarhistička negacija" moguće je naći i razloge za Micićeve kontradikcije, nedoslednosti i protivrečnosti, ali isto tako i za neprekidna traganja za novim povezivanjima sa različitim čvorištima unutar avangardne mreže. Barbarogenije je otelovljenje "čistih osećanja" varvarstva koje, sledeći antistrategije provokacije avangarde, oslobađa energiju umetničkog stvaranja i tako zapravo funkcioniše – kako anticivilizacijski, tako i antikapitalistički. To je varvarstvo čoveka nove tehnološke civilizacije koji ne prihvata "normalizaciju" razaranja koju je donela zapadna civilizacija nakon Prvog svetskog rata.

Kao čvorište unutar avangardne mreže "Zenit" se na različite načine i drugačijim intenzitetom povezivao sa balkanskim, jugoslovenskim, hrvatskim i najzad srp-

skim linijama, u svom traganju za novom "konstrukcijom svečovečanske epohe". Čini se da je u osnovi ovakvog Micićevog pristupa sve vreme prisutna antistrategija dade, kao nepristajanje na postojeće i transcendentno, čak i kada se napadao i odbacivao sam dadaizam. Iz ugla čvorišta avangardne mreže manje je važno da li se zenitizam tretira kao pokret koji pripada jugoslovenskoj, balkanskoj, hrvatskoj, srpskoj kulturi, ili je to naprosto ludilo jednog pojedinca, pesnika, izdavača, i sl. (*Lud je čovek*). Za mrežu, to su samo drugačija povezivanja različitih intenziteta, koja mogu zadobiti mnoga, ponekad militantna i kontradiktorna značenja.

Na jednoj strani fenomen "Zenita" moguće je posmatrati unutar avangardne mreže, kada provocira, traga za novim povezivanjima, kada se naprosto buni u duhu avangarde. Na drugoj strani, izvan avangardne mreže provokacije preraštaju u Micićeve individualne nacionalno-političke intervencije, koje prete da retroaktivno proširaju čitavu delatnost zenitizma. U prvom slučaju imamo "višak smisla" koji dolazi iz mreže, gde sva-

ka provokacija poziva na otvorenost, eksperiment i nova povezivanja, dok u drugom slučaju imamo toksična zatvaranja na nacionalno kao jedino validno uporište. Dokle god postoji umetnička provokacija unutar mreže, u pitanju je traganje za novim slikama mišljenja; ma koliko ponekad bilo uvredljivo, naivno, militantno ili nekonzistentno, ovo traganje je inherentno avangardi. To je nastojanje da se uspostave novi načini umetničkog povezivanja sa "mrežama života", koji su hibridni, eklektični, nepostojani, fluidni i neuhvatljivi, ponekad čak mistični i nerazumljivi, ali uvek okrenuti životu kao "čistoj imanenciji". Sa zatvaranjem u nacionalno vraća se i transcendentno, ono neuhvatljivo, s onu stranu poimanja, što se otelovljuje u ideologijama zemlje, naroda, duha, ili već nečem što natkodira čitavo polje. To više nije događaj kao avangardni eksperiment sa realnim, već pad u staru sliku mišljenja iz koje probija sav paroksizam "duha palanke", onaj fantazmatički hegemoni duh koji "zna" rešenje svih problema čovečanstva.

JOVAN ČEKIĆ

TRGOVINA LJUDIMA
NJE PARALELNA STVARNOST
TO JE SUROVA REALNOST

ASTRA anti
trafficking
action

#EY
3A TEBE

NE SKREĆI POGLED,
POZOVI ODMAH
ASTRA SOS TELEFON
0800 101 201 ili 011 785 0000
SVAKI POZIV JE ANONIMAN

Volstritska komuna

Lakše bi bilo u nekoliko redova prepričati *Rat i mir* nego objasniti aktuelnu, najluđu aferu koju je američka berza ikada videla, a videla je svašta. Na berzi se zarađuje kada se cena onoga što ste kupili promeni, s tim da treba da znate u kom pravcu da igrate, inače gubite pare. Dakle, možete se kladiti da će akcije da skoče ili da padnu, samo treba dobro da procenite.

Investicioni fondovi izmislili su pozajmljivanje, odnosno skraćivanje akcija, što znači da od nekoga uz interes pozajme akcije i odrede datum kada će da ih vrate. Te akcije odmah prodaju, i klade se na to da će do dana kada treba da ih otkupe da bi ih vratili cena akcija značajno pasti. Obično se biraju posrnule firme koje su nekada bile moćne, recimo Nokija ili Blekberi, pa ih se raznim trikovima dodatno spoplete da padnu ispod svoje realne vrednosti.

To se dogodilo Gejmstopu (GME), lancu prodavnica za video igre pokrenutom pre 35 godina, koji je fenomenalno poslovao do pre nekoliko godina, odnosno dok igrice nisu počele da se prodaju onlajn. Završni udarac donela je pandemija, prodavnice su dodatno trpele zbog zaključavanja, a ima ih oko pet i po hiljada, što znači da je u pitanju povelika kompanija koja ne može da nestane baš preko noći.

Hedž fondovi su navalili na Gejmstop, pozajmili akcije u vrednosti od nekoliko milijardi dolara i oborili mu cenu na tričavih tri dolara i nešto u aprilu prošle godine. To je trebalo da duplira profite fondova, možda i triplira i sve bi bilo kao u bajci. Ali, u bajkama ima neočekivanih obrta.

Jedna velika grupa sitnih berzanskih igrača, onih koji trguju sa maksimalno par hiljada dolara, eventualno nižom dvocifrenom sumom, a koja se okuplja na Redit forumu Volstritbets, uočila je da su Gamestop akcije potcenjene i prozrele šta hedž fondovi nameravaju da urade. Onda je krenulo zezanje tipa: šta bi bilo kada bismo krenuli da kupujemo akcije i naduvali im cenu, pa da hedž fondovi u iznudici moraju da ih otkupe po višoj ceni nego što su prodali i ulete u gubitke. Onda je neko rekao, a što

samo pričamo, daj da to i uradimo. I tako je krenula grudva koja se sada pretvorila u lavinu sposobnu da zgromi Vol strit, po priznanju ljudi koji njime upravljaju. Koji bi sada da zaustave trgovanje ovim i još nekim akcijama.

Podizanje cene je krenulo od septembra, ali od početka januara nastala je prava panika. Veliki fondovi videli su kuda je stvar krenula, i svako je pomislio da je dobro da što pre kupi akcije kako bi umanjio gubitak. Što je samo povećalo tražnju i cenu diglo u nebesa. U jednom trenutku cena jedne akcije bila je više od 400 dolara, a krenula je od tri i po. Za neke ulagače gubitak je bio struk. A za neke od malih toliki je bio profit.

Onda se dogodilo nešto što niko nije mogao da predvidi. Uместo da krenu da prodaju akcije, mali igrači odlučili su da održe visoku cenu kako bi hedž fondovi pretrpeli što veći gubitak. Jer, da su krenuli da prodaju cena bi naglo pala i gubitak bi bio mnogo manji, možda i beznačajan. Ovako bi veliki mogli da izgube milijarde, a mali bi propustili da zarade desetine ili stotine hiljada, poneko i milion.

Forum je prepun priča da sada niko ne sme da izda, jer fondovi treba da plate za razna mešetarenja koja su pravili u prošlosti, naročito 2008. godine. Mnogi pišu o svojim iskustvima iz tog vremena, kao i iskustvima svojih roditelja, deda i baba koji su zbog finansijske krize ostali bez kuća i poslova. Ako država tada nije kaznila krivce, kazniće ih oni sada, ne žaleći da u tome izgube nešto novca.

Dosta je igranja s našim životima i sudbinama da bi neko uzimao basnoslovne bonuse, a čak i kada gubi država ga spasava našim novcem, viču u postovima poručujući da vrednost akcija GME treba da se vine do neba. Sudbina je htela da se to poigravanje koči baš na Gejmstop akcijama, ali tek treba da vidimo hoće li ova internet komuna izdržati nalet institucija i bogataša koji se ovih dana očajnički bore da ovakvo ponašanje onemoguće, ne birajući sredstva.

PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	720 RSD	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnog štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu prodaja@vreme.com, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i
www.novinarnica.net prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

ZABORAVLJENO

ALEKSANDAR ZOGRAF.

ODNEKUD U BAČKOJ, DEVOJKA U SLOVAČKOJ
NARODNOJ NOŠNJI KAO DA NAS POSMATRA
SA TREMA KOJI JE TAKOĐE NESTAO NEGDE U
DUBINAMA VREMENA...

RAZGLEĐANJE STARIH FOTOGRAFIJA MOŽE DA BUDE
POUČNO – NAUČITE BAR DA SU LJUDI, GVIREĆI IZ
VOZOVA KOJI SU IZGLEĐALI KAO VELIKI SANDUCI,
JEDNAKO KAO DANAS OSEĆALI UZBUĐENJE PRED
MISTERIJU PUTOVANJA...

I, KAKVO JE BILO ZADOVOLJSTVO I PONOS DEČAKA
KOJI SU SE UVUKLI U ČUDESNU SPRAVU, AUTOMOBIL?
I TO JE ZABORAVLJENO...

UOSTALOM, KO SE JOŠ SEĆA ČAK I BUNARA SA ČEKRKOM I DVORIŠTA POPLOČANOG CIGLOM? JA SAM TO JOŠ I IMAO PRILIKE DA DOŽIVIM KAO DETE, ČINILO SE KAO NEŠTO SA SVIM UOBICAJENO, ALI KADA JE NESTALO, TEK PONEKAD SE POJAVLJIVALO IZRANJAJUĆI U SNOVIMA...

U STVARI, ZABORAV PREKRIJE I ŠTO TREBA I ŠTO NE TREBA... TEŠKO JE VIŠE NAĆI SELJANE KOJI ĆE DA POZIRAJU MAŠUĆI NOŽEVIMA IZNAD ZAKLANOG ŽIVINČETA, I DA SE TAKO ISKRENO RADUJU SAMO ZATO ŠTO ĆE SE USKORO NAJESTI; DANAS JE SVE TO NEKAKO U RUKAVICAMA, PA JE DOBRO DA JE NEKO ŠKLJOCNUO APARATOM NA VREME...

Lektira

Moja kći ima 16 godina i dobrog profesora srpskog. Moja kći, takođe, ima oca koji književnost voli više od svega, ali očeva istorija književnosti prožeta je izvesnim rupama, te ga je oblio hladan znoj kada je gimnazijalka stala pred njega s *Antigonom* u rukama. "Tata, ja ništa ne razumem." Ne moram da gledam, prevod Miše Đurića, čisto mučenje. "Ne razumem ni ja", pomislih, ali ne kažem. Čitao sam grčke drame, ali bez očekivanog entuzijazma, više da ne bih bio glup u društvu, pa sam preskakao horove (kola, kako prevodi Đurić). *Ilijadu* sam i čitao (bez oduševljenja) i gledao (s Bredom Pitom), kao i *Odiseju* sa Bekimom Fehmiuom koji najpre napije Kiklopa, a onda mu izvadi oko. Zbog takvog pristupa doveo sam kći u zabludu tvrdnjom da je Paris (Orlando Blum) oteo lepu Jelenu (Dajana Kriger) – koja se, istina, nije previše opirala – i odveo je u Troju, ali moja kći je temeljnija od oca pa me pitala, a da gde je tu Afrodita i kako su se bogovi umešali u sve to? Kada sam se udubio skupčao sam da film, eto, malo odstupa od literarnog predloška, te da je sve to zamešala Afrodita sklona mitu i korupciji kako bi sebi pribavila Parisov glas na konkursu lepote, posle čega mu se odužila lepom Jelenom (ni u ovoj varijanti nisam stekao utisak da se Spartanka nešto bunila). *Ep o Gilgamešu* bio mi je vazda dosadan, a *Bibliju* nisam otvarao iz ideoloških razloga. Sada je, međutim, sve to na stolu i osećam kako mi kičmom gamižu insekti.

Zajedno čitamo *Antigonu*, ne preskačemo ni hor ni horovođu, prevodim joj Đurićev prevod i objašnjavam rodbinske i ostale veze. Čitačica je zapanjena pričom o roditeljima Antigone, Ismene, Polinika i Eteokla, pažljivo prati svađu dve sestre i čudi se Antigoninoj odluci koju smatra nerazumnom, jer vodi je direktno u smrt. Oprezno uvodim motiv slobode, skrećem joj pažnju na to kako se Kreont, za koga joj odmah kažem da je tiranin i kreten, odnosi prema Antigoni kao ženi, ali potom oboje shvatamo da Kreontovi argumenti uopšte nisu besmisleni (iako je kreten), uživamo u tome kako se Antigona vešto brani, oduševljeni smo dijalozima između Kreonta i Hemonu, te Kreonta i Tiresije. Mala postavlja pitanja, komentariše, a ja se od ponosa što sam je zainteresovao napuhavam kao ćuran.

Nagovaram je da umesto čitanja *Ilijade* gledamo film (to je, uostalom, i preporuka iz čitanke), ali njoj ne pada na pamet, te sada krećemo da osvajamo Troju, pokušavam da joj objasnim ko je ko i zašto se svi ljute jedni na druge, a naročito zbog čega je Ahil pobesneo, te da raščivijam njegov odnos sa Agamemnom (zbog čega, u slobodno vreme, čitam *Ilijadu* kao da spremam ispit). Neke delove prolazimo zajedno, ne sviđa nam se kako se Hektor oprašta od Andromahe, smejemo se prevodu, ali napredujemo, a ja prvi put čitam *Ilijadu* red po red i uživam.

Od *Biblije* me unapred boli stomak, ali kuliram. *Pesma nad pesmama* ispunjava moje najcrnje slutnje, pa nam ne preostaje drugo do da se zezamo na račun jezika i prenemaganja, ali uredno čitamo sekundarnu literaturu kako se ne bismo sasvim odali neozbiljnosti. *Beseda na gori* je već bolja, prevodim joj prevod Vuka Karadžića, zapodevamo razgovor, kapi-ra, pita, nastavljamo da čitamo *Jevanđelje po Mateju* i usredsređujemo se na suđenje Hristu, njegovu smrt i vaskrsenje. Prvi put čitam tekst red po red kao književno i političko štivo. Objašnjavam ćerki političke konotacije događaja, skrećem joj pažnju na borbu za moć i igru prestola, naročito nam je zanimljiv Pontije Pilat, pametan, ljigav i vešt, tumačimo otkud se, odjednom, pojavio anđeo u svemu tome ("Šta je to sveti duh?", pita me kći?, "Nemam pojma", kažem, "ali izgleda da je on glavni", što gimnazijalku malo zbuni jer bila je ubeđena da je glavni bog otac, ali onda joj unesem dodatnu zabu-

nu kad joj objasnim da je i Isus bog, pa sad oboje imamo problema s hrišćanskim trojstvom, sve dok joj ne pročitam priču Ante Tomića o bogu koji živi na sedmom spratu splitskog solitera, pa se oboje iskidamo od smeha), konstatujemo kako se propaganda oduvek širila na isti način, posebno nam je zanimljivo što sveštenici i fariseji lažu kao psi i što se, dodajem poučno, ništa nije promenilo do danas, a onda, u nastupu inspiracije, vadim s police *Jevanđelje po Bulgakovu* i čitam ćerki suđenje Hristu iz malo drugačije perspektive, što ona s pažnjom prati.

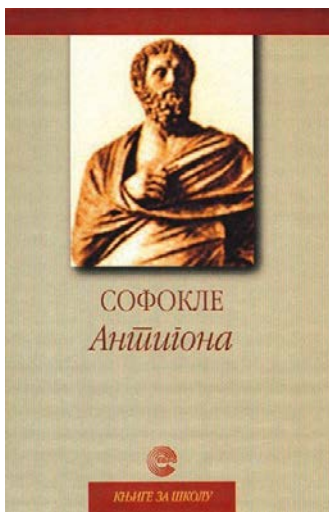
Lagano stižemo do srpskih srednjovekovnih žitija. Savladava nas dosada. Posle žestokih antičkih drama u kojima sve seva od pu-

tenosti, posle opakih, vedrih, duhovitih, kvarnih olimpijskih bogova, posle uzbudljivog biblijskog teksta, ukoračujemo u ravno bogobojažljivo unjkanje, u sumračnu ozbiljnost jednog mračnog i neduhovitog boga i posle nekog vremena odustajem najpre ja – "Ćero", kažem, "odoh da umrem od dosade, nek ti je bog u pomoći"; "Kako da ne", odgovara, "jedino ako mi on ne pomogne" – pa posle pola sata, neutešno smorena, odustaje i ona. Na svu sreću uskoro nailazimo na Dantea, dobavljamo prevode Kolje Mićevića i Vladete Košutića, poredimo ih i spuštamo se u drugi krug pakla, Petrarkin *Kanconijer* nas zabavlja, uživamo u Bokačovom *Dekameronu*, a *Romea i Juliju* čitamo s najdubljim uzbuđenjem. Oboje glumimo, podsmevamo se Romeu koji ne prestaje da kukumavči, smejemo se duhovitoj dadilji i divimo ocu Lavrentiju, mrzimo Julijine roditelje i navijamo za Merkucija, šesnaestogodišnjakinja je, na kraju, šokirana raspletom, a ja se, kao i toliko puta do sada, zaklinjem da ću pročitati svaki red što ga je Šekspir ikada napisao.

I petica kao vrata.

IVAN MILENKOVIĆ

JOSEF TROJAN

IVAN TROJAN

JURAJ LOJ

70th Internationale
Filmfestspiele
Berlin
Berlinale Special
Gala

ZASNOVANO NA ISTINITOJ PRIČI

ŠARLATÁN

REŽIJA AGNIESZKY HOLLAND

HRÁJI IVAN TROJAN JURAJ LOJ JOSEF TROJAN JAROSLAVA POKORNÁ
ARCHITEKT MILAN BÝČEK KOSTYMNÍK VIVIANE KATARINA ŠTRBOVÁ-BIELIKOVÁ MAKE-UP RENÉ STEJSKAL GABRIELA POLÁKOVÁ TUK RADIM HLADÍK ML.
OSTRÝ PAVEL HROUČKA HUDBA ANTONÍ KOMASA-LAZÁRKIEWICZ KAMERA MARTIN ŠTRBA VÝKONNÝ PRODUCENT ALEŠ TYBÍL NÁMĚT MARTIN ŠULC JAROSLAV SEDLÁČEK OČSKÁŘ MAREK EPSTEIN
VYKOPRODUČCI ČESKÁ TELEVIZE BARRANDOV STUDIO ROZHLAS A TELEVÍZIE SLOVENSKA CERTICON VLADIMÍR A TAJANA MARÍKOVÍ MAGIC LAB STUDIO METRAGE MODERATOR INVESTIČJE
KOPRODUČENTI MIKE DOWNEY SAM TAYLOR KLAUDIA ŠMIEJA-ROSTVODROVSKÁ LÍVIA FILUSOVÁ PRODUCENTI ŠÁRKA CIMBALOVÁ KEVAN VAN THOMPSON
REŽIE AGNIESZKA HOLLAND

U BIOSKOPIMA OD 11. FEBRUARA

PRODUCENT **marlene**
FILM PRODUCTION

KOPRODUČENTI

F. & M. E.
FILM & MUSIC ENTERTAINMENT

furiafilm

Česká televize

STUDIO (METRAGE)

m Moderator Investičje

rtv:

CERTICON

MAGIC
LAB

ZA FINANČNÍ
PODPORY

Ono na šta smo ponosni
ne meri se brojevima.

Priča o Delti je priča o ljudima.

TRAJEMO ZAJEDNO

DELTA HOLDING

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec